

รายงานผลการวิจัย
เรื่อง
การใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
2546

คำนำ

การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นั้น จำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถเพิ่มพูนและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้านอย่างเต็มที่

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ นั้นมีอยู่หลากหลาย “ละครสร้างสรรค์” ก็เป็นอีกกระบวนการหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านบทบาทสมมติให้ผู้เรียนมีอิสระได้แสดงออกซึ่งจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ทั้งโดยทางร่างกายและภาษา เป็นการจัดประสบการณ์การ “เล่น” ให้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย สติปัญญา การคิด การจำ การใช้ภาษา การรับรู้เกี่ยวกับสังคมและเรื่องรอบตัว ละครสร้างสรรค์เป็นทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” เนื่องจากสามารถใช้เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติจริง การแสดงออกซึ่งจินตนาการ ความรู้ ความเข้าใจนี้เป็นไปตามธรรมชาติ สอดคล้องกับวัย และพัฒนาการของผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน” ขึ้น เพื่อศึกษาถึงผล

ของการใช้ละครสร้างสรรค์ที่มีต่อการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ จากการศึกษาวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ละครสร้างสรรค์นั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว มีความสุขสนุกกับการเรียน เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงออก สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนเข้าใจในสาระการเรียนรู้ และจดจำถึงสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างแม่นยำ วิธีการนี้ได้นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยไปพร้อมกันอย่างแท้จริง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สาระของการวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำงานด้านต่าง ๆ และจะนำมาซึ่งแนวคิดใหม่ในอันที่จะนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยังประโยชน์แก่การพัฒนาผู้เรียนสมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทุกประการ

๙๑ และ _____
๖ _____
(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
รักษาราชการแทน เลขาธิการสภาการศึกษา

บทคัดย่อ

ลักษณะของ “ละครสร้างสรรค์” นั้น มีความสอดคล้องกับลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จุดสำคัญคือการเน้นที่กระบวนการคิดและการปฏิบัติจริงที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีครู/ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปอย่างมีขั้นตอน มีการบูรณาการจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่ง ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

โครงการวิจัย “การใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน” นี้ เป็นโครงการวิจัยระยะสั้นเพื่อนำร่องการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ละครสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นนวัตกรรมการสอน โดยเลือกสาระ “นาฏศิลป์” ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นสาระหลักของการสอน คณะผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบแผนการสอนทดลองจนทดลองใช้แผนการสอนกับกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 29 คน ระยะเวลา 5 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ชั่วโมง เพื่อศึกษาผลของการใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน ผลของการวิจัยพบว่าวิธีการสอนโดยใช้ละครสร้างสรรค์นั้น ทำให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิชานาฏศิลป์ในกลุ่มทดลองอย่างชัดเจน เพราะสามารถทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยได้เป็นอย่างดี นอกจากพัฒนาการในสามด้านนี้แล้ว จากการสัมภาษณ์ครูและผู้เรียนพบว่า วิธีการเรียนการสอนโดยใช้ละครสร้างสรรค์ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว มีความสุข สนุกสนาน และประการสำคัญก็คือ ได้ความรู้ไม่แพ้การเรียนรู้อื่น

โดยวิธีอื่น เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงทำให้จดจำความรู้ได้ดี เป็น การเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่รู้สึกรีบหรือกังวล ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น รวมทั้งมีอิสระในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่แสดงออกนั้นก็ผู้รับฟังความคิดเห็นของตนมากกว่าที่ผ่านมา การใช้ละครสร้างสรรค์ทำให้สามารถใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ อย่างเต็มที่ เกิดความสนุกและอยากเรียนวิชานี้อีก สำหรับครู/ผู้สอน ซึ่งเป็นครูนาฏศิลป์ของกลุ่มเป้าหมาย พบว่าครูนาฏศิลป์มีทัศนคติที่ดีมากต่อ ละครสร้างสรรค์ แม้จะเกิดความไม่มั่นใจในวิธีการสอนลักษณะนี้ในเบื้องต้น แต่หลังจากที่ได้ติดตามการวิจัยโดยใกล้ชิด ทำให้เข้าใจกระบวนการสอน ลักษณะนี้มากยิ่งขึ้น และเห็นว่ากระบวนการสอนแบบละครสร้างสรรค์ นั้นสามารถนำไปใช้กับวิชาอื่น ๆ ได้ เนื่องจากสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ใน ทุกด้าน และพอใจกับผลการวิจัยที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายในสาระ “นาฏศิลป์”

สารบัญ

คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ค
บทนำ โครงการวิจัย “การใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน”	
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	4
แนวคิด/นวัตกรรม	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
วิธีการดำเนินการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 1 ความเป็นมาของละครสร้างสรรค์	
ความเป็นมาของละครสร้างสรรค์ในประเทศไทย	8
ละครสร้างสรรค์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542	10
ประวัติของ “ละครสร้างสรรค์”	13
บทที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับละครสร้างสรรค์	
“การเล่น” กับ “พัฒนาการเด็ก” ในวัยต่าง ๆ	23
“การเล่น” กับ “ละครสร้างสรรค์”	28
ละครสร้างสรรค์แตกต่างจากละคร ประเภทอื่น ๆ อย่างไร	28
“ละครสร้างสรรค์” กับ “การเรียนรู้”	31
กระบวนการของละครสร้างสรรค์ในห้องเรียน	35

การจัดทำแผนการสอน “ละครสร้างสรรค์”	38
บทบาทและทักษะของผู้นำกิจกรรมหรือผู้สอน	46
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	
ข้อมูลสัมพันธ	53
● ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนชินวร	53
● หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กับกลุ่มสาระ “ศิลปะ”	55
● ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชา “นาฏศิลป์” ในโรงเรียนชินวร	60
แผนการสอน “ละครสร้างสรรค์” สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	61
การประเมินผลโครงการวิจัย (เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล)	90
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
รายงานผลพัฒนาการของผู้เรียน	98
ผลจากการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์	110
สรุปผลการวิจัย	112
ประเด็นในการอภิปราย	113
ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนที่ต้องการใช้ละคร สร้างสรรค์เป็นยุทธศาสตร์การสอน	117
ข้อเสนอแนะสำหรับหัวข้อการวิจัยในอนาคต	120
บรรณานุกรม	121

ภาคผนวก

- ตัวอย่างบันทึกของผู้เรียน (สมุดบันทึกส่วนตัว) 125
- ตัวอย่างบันทึกแบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง 169
- ตัวอย่างการทดสอบผลสัมฤทธิ์
(จากแบบทดสอบข้อเขียน และจากการสัมภาษณ์)..... 178
- ตัวอย่างการบันทึกแบบประเมินผลกิจกรรม
ละครสร้างสรรค์ 182
- แนวคำถามในการสัมภาษณ์รายบุคคล 190
- ตารางสรุปประเด็นการประเมินผลจากการสัมภาษณ์
และจากสมุดบันทึกของผู้เรียน 191
- มาตรฐานช่วงชั้นสาระ “นาฏศิลป์”
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 198
- ประวัติผู้วิจัย 200

၅၇၅

บทนำ

โครงการวิจัย

“การใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน”

1. หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ เป็นกระบวนการที่เน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริงที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ และเป็นกระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ท่ามกลางบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คำว่า “กระบวนการ” เป็นคำที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีนัยถึงวิธีการเรียนรู้อันมีขั้นตอน มีระบบ มีการบูรณาการจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง จนกระทั่งบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้นั้น ๆ ลักษณะการเรียนรู้อันเป็น “กระบวนการ” นี้ เป็นลักษณะที่มีความสอดคล้องกับ “กระบวนการ” ของ “ละครสร้างสรรค์” (Creative Drama) อันเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย การใช้ธรรมชาติของมนุษย์ภายใต้สภาวะของการสมมติที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาบางอย่าง และท้ายที่สุดแล้ว ผู้เรียนจะต้องสามารถเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาที่ได้เรียนรู้กับประสบการณ์ชีวิต เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันถ่องแท้เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้น ๆ

ละครสร้างสรรค์มีความแตกต่างจากละครโดยทั่วไป ตรงที่ละครสร้างสรรค์เป็นกระบวนการที่พัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ได้มุ่งเน้นการฝึก

เป็นนักแสดงที่ดี และ**ไม่**ให้ความสำคัญต่อการนำผลงานของผู้เรียนขึ้นแสดงบนเวทีในที่สาธารณะ หากแต่สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อผู้เรียน เพื่อให้การแสดงออกซึ่งจินตนาการ ความรู้ และความเข้าใจของผู้เรียนนั้นเป็นไปอย่างธรรมชาติ สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน ผลการศึกษาวิจัยในเรื่องการเปรียบเทียบการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ โดย ดร. เอ็ดการ์ เดล พบว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์นฏการ (ละคร) เป็นวิธีการที่ได้ผลดีเยี่ยมกว่าวิธีการเรียนรู้อื่น ๆ อีก 9 วิธี อันได้แก่การบรรยาย การอภิปราย ศึกษาออกสถานที่ ชมการสาธิต นิทรรศการ ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง ทัศนะสัญลักษณ์ และ วัจนะสัญลักษณ์ เนื่องจากทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ถึง 90 เปอร์เซ็นต์ แม้ว่าเวลาจะผ่านไปถึง 2 สัปดาห์ (Dale, 1969)

เป็นที่น่าเสียดายว่า ระบบการศึกษาของไทยที่ผ่านมามักมองข้ามความสำคัญของการใช้ “กระบวนการ” ของการละครในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ละครถูกใช้เป็นเพียง “สื่อ” (Media) ใน “กิจกรรมเสริม” มากกว่าที่จะเป็น “วิธีการเรียนรู้” (Learning Methodology) โดยแท้จริงแล้วละครสร้างสรรค์ก็เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อีกแบบหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าวิธีการอื่น ๆ อีกทั้งยังเกิดผลพลอยได้แก่ตัวผู้เรียนอีกมากมายหลายทาง ช่วยให้ผู้เรียนเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงกับผู้อื่น อันหมายถึงสังคมและโลกได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

กรวยการเรียนรู้ของเอ็ดการ์ เดล (Cone of Learning by Edgar Dale)

เมื่อเวลาผ่านไป 2 สัปดาห์

ผู้เรียนยังสามารถจดจำสิ่งที่ตนได้เรียนรู้...
(Retention)

ธรรมชาติของการมีส่วนร่วม

(Edgar Dale. Audio-Visual Methods in Teaching, 3rd Ed.
New York : Holt, Rinehart and Winston. 1969)

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาละครสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายอายุ 9 - 10 ปี (ชั้น ป.4) เนื่องจากว่าเป็นวัยที่กำลังพัฒนาการคิดจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม และเป็นวัยที่เหมาะสมต่อการบ่มเพาะทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้ที่กล้าคิดและกล้าแสดงออก โดยมีสมมติฐานว่าละครสร้างสรรค์เป็นศาสตร์ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดีและควรจะเป็นนวัตกรรมในการสอนที่จำเป็นสำหรับครู

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาผลของการใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ในสาระ “นาฏศิลป์”
- 2.2 นำเสนอกระบวนการของการใช้ละครสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นนวัตกรรมการเรียนการสอน

3. เป้าหมาย

เพื่อให้ละครสร้างสรรค์เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาผู้เรียนและเป็นนวัตกรรมของเทคนิคการสอนในสาระ “นาฏศิลป์” ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

4. แนวคิด/นวัตกรรม

โดยทั่วไปแล้ว คำว่า “ละครสร้างสรรค์” (Creative Drama) เป็นลักษณะของการใช้บทบาทสมมติเพื่อแสดงออกซึ่งจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้แสดง ภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัย โดยไม่มี

จุดมุ่งหมายที่จะนำการแสดงออกสู่สาธารณชน ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา นั้น ละครสร้างสรรค์ถูกนำไปบรรจุไว้ในหลักสูตรระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานแก่ผู้เรียนในด้านสุนทรียศาสตร์ ภาษา มิติสัมพันธ์ และเพื่อการบ่มเพาะทักษะการคิด สำหรับในประเทศไทย การเรียนการสอน “ละครสร้างสรรค์” เป็นเพียงวิชาหนึ่งในสาขาการละครในสถาบันอุดมศึกษา ปัจจุบันได้มีการขยายแนวคิดโดยมีการบรรจุ “ละครสร้างสรรค์” ให้เป็นส่วนหนึ่งของสาระ “นาฏศิลป์” ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อให้ละครสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในด้านการคิด วิเคราะห์ การใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- โรงเรียนนำร่องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้แก่ โรงเรียนชินวร จังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.)
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สาขาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์

6. ขอบเขตของการวิจัย

6.1 ประชากร

ประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุระหว่าง 9-10 ปี จำนวน 29 คน ซึ่งกำลังศึกษาวิชา “นาฏศิลป์” ที่โรงเรียนชินวร ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

6.2 การจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์

หมายถึง ใช้กิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการพื้นฐานของละครสร้างสรรค์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นอิสระ ภายใต้การชี้แนะของครูผู้สอน และครูผู้ช่วยประจำกลุ่ม ซึ่งจะสามารถให้คำปรึกษา กระตุ้น ให้กำลังใจ และชี้แนะให้ผู้เรียนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการคิด พูด และแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติอย่างเต็มที่ โดยมีมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาพฤติกรรมการแสดงออก จนสามารถแสดงผลงานละครแบบต้นสด (improvisation) และละครหุ่นได้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการนี้จะสามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัยไปพร้อม ๆ กัน

7. วิธีการดำเนินการวิจัย

7.1 สํารวจ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชา “นาฏศิลป์” และข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนในโรงเรียนต้นแบบ

7.2 ออกแบบแผนการสอนละครสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

7.3 กระบวนการทั้งหมดใช้เวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง โดยแบ่งออกเป็นการทดลองใช้แผนการสอนกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นเวลา 10 ชั่วโมง และใช้เวลาอีก 2 ชั่วโมงในสัปดาห์สุดท้ายในการประเมินผล โดยให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ และสัมภาษณ์

7.4 การประเมินผล ใช้การประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assessment) โดยรวบรวมข้อมูลจาก :

- การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน
- บันทึกของผู้เรียน (สมุดบันทึกส่วนตัว)
- บันทึกการสังเกตของคณะผู้ช่วยผู้วิจัย
(จากแบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง)
- การทดสอบผลสัมฤทธิ์ (จากแบบทดสอบข้อเขียน)
- การสัมภาษณ์
- หลักฐาน จากการเรียนอื่น ๆ

7.5 วิเคราะห์ข้อมูล

7.6 สรุปและอภิปรายผลของการวิจัย

8. ผลงาน

8.1 รายงานการวิจัย

8.2 แผนการสอนที่ได้ใช้ในการทดลองสอนจริง

8.3 วิดีทัศน์แนะนำโครงการวิจัยฯ

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยผู้เรียนได้รับการพัฒนาจากวิธีการสอนโดยใช้ละครสร้างสรรค์

9.2 เกิดองค์ความรู้ด้านละครสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นนวัตกรรมในวิธีการสอน

9.3 กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาด้านการฝึกทักษะการคิด ด้วยกระบวนการใช้ละครสร้างสรรค์

9.4 เกิดแนวทางหรือต้นแบบในการสอน “ละครสร้างสรรค์” ในสาระ “นาฏศิลป์” ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

บทที่ 1

ความเป็นมาของละครสร้างสรรค์

ความเป็นมาของละครสร้างสรรค์ในประเทศไทย

คำว่า “ละครสร้างสรรค์” (Creative Drama) อาจดูเหมือนกับเป็นศัพท์ทางการศึกษาที่ค่อนข้างใหม่ แต่โดยแท้จริงแล้วในประเทศไทยนั้นมีการใช้คำว่า “ละครสร้างสรรค์” ในหลักสูตรด้านการละครในระดับอุดมศึกษาบางแห่งมาอย่างน้อย 28 ปีแล้ว เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ที่ภาควิชาศิลปการละคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมี ผศ.อรชума ยุทธวงศ์ เป็นผู้บุกเบิกวางหลักสูตร ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 ที่ภาควิชาการละคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการเปิดสอนสาระ “ละครสร้างสรรค์” ในรายวิชาละครเพื่อการศึกษา (Theatre-in-Education) โดยมี ผศ.วันดี ลิ้มปวีตนา เป็นผู้วางรากฐาน และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึงปัจจุบัน สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ก็ได้เปิดสอนรายวิชา “ละครสร้างสรรค์” ด้วย นอกเหนือจากการเปิดเป็นวิชาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีกลุ่มองค์กรเอกชน (NGO) เช่น สถาบันศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา (มาษา - ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2524) กลุ่มละครการศึกษา “กะจิตริต” (ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2539) ที่ใช้ “ละครสร้างสรรค์” ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนมีการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูและผู้นำเยาวชนอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันนี้ สถาบันสอนศิลปะการแสดงโดยเอกชนก็ได้เริ่มเปิดสอนวิชานี้ให้กับเด็กและเยาวชน เช่น สถาบัน “บางกอกการละคร” และสถาบัน “Thinking Factory” เป็นต้น

แม้จะเป็นที่รู้กันว่าครูไทยจำนวนมากใช้ละครในห้องเรียนเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่สนุกสนาน แต่ยังไม่ปรากฏผลการวิจัยที่เกี่ยวกับจำนวน วิธีการ และประสิทธิผลของครูที่ใช้ละครห้องเรียนเหล่านี้ ดังนั้นจึงยังไม่อาจสรุปได้ว่า ครูไทยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ละครในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์การสอนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับยังมิได้มีการบรรจุรายวิชาด้านศิลปการละคร โดยเฉพาะวิชา “ละครสร้างสรรค์” (หรือละครที่ใช้ในการศึกษา (Drama-in-Education)) ในการฝึกบุคลากรที่จะประกอบวิชาชีพครูอย่างเป็นทางการที่เป็นระบบที่จริงจัง จึงไม่อาจสรุปได้ว่าครูของเรามีความพร้อมในการใช้ละครเพื่อการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ นักศึกษาที่จบปริญญาตรีด้านศิลปการละครบางส่วนที่สนใจวิชาชีพครู ก็ไม่มีความรู้และทักษะด้านวิชาชีพครูอย่างเพียงพอ ส่งผลให้ผู้จบการศึกษาด้านศิลปการละครนิยมประกอบอาชีพอื่นมากกว่าอาชีพครู อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ละครเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น คือ “ครูผู้สอนไม่มีความรู้และทักษะด้านการละครที่เพียงพอ” และ “ผู้มีความรู้และทักษะด้านการละครก็ไม่ได้มีทักษะการสอนเพียงพอ” นั่นเอง ดังนั้น การแก้ไขปัญหาก็ต้องกระทำทั้งสองด้าน คือสร้างองค์ความรู้และฝึกทักษะเฉพาะทางให้กับครูผู้สอน และเสริมความรู้ด้านทักษะการสอนให้กับผู้ที่มีทักษะด้านละครมาแล้ว

โครงการวิจัยนี้ จะเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการเชื่อมทักษะระหว่างทักษะของการสอน กับทักษะด้านการละคร เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน แม้ว่า “ละครสร้างสรรค์” สามารถที่จะเป็นยุทธศาสตร์การสอนได้ในหลาย ๆ รายวิชา แต่เพื่อให้โครงการวิจัยนี้สอดคล้องกับสภาพของการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ประจวบกับสภาวการณ์ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มี

การจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยให้มีการบรรจุ “ละครสร้างสรรค์” ไว้ในสาระ “นาฏศิลป์” ไว้แล้ว ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเริ่มต้นจากการใช้วิชา “นาฏศิลป์” ให้เป็นวิชานำร่องในการใช้ “ละครสร้างสรรค์” ในฐานะที่เป็นนวัตกรรมในการสอน เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า “ละครสร้างสรรค์” สามารถเป็นยุทธศาสตร์การสอน สามารถพัฒนาผู้เรียน และสามารถบูรณาการการเรียนรู้อย่างหลากหลายจริง

ละครสร้างสรรค์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) เป็นละครที่ใช้ในการศึกษา (Drama-in-Education) ซึ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสมมติบทบาทหรือการแสดงละคร ภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัยและเน้นอิสรภาพในการคิดและการแสดงออกของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถแสดงออกซึ่งจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์โดยใช้ทักษะในด้านการแสดงออกด้วยร่างกายและภาษา ทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์ การตีความหมาย ตลอดจนทักษะของการทำงานร่วมกับผู้อื่น อันรวมถึงทักษะการจัดการกับปัญหา ทั้งหมดนี้เป็นการทำงานเพื่อที่จะได้เรียนรู้ในประเด็นต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นการเรียนรู้นั้น ๆ

“ละครสร้างสรรค์” นั้นมีความแตกต่างจาก “ละครเวที” โดยทั่วไปตรงที่ว่า “ละครสร้างสรรค์” (Creative Drama) หรือ “ละครที่ใช้ในการศึกษา” (Drama-in-Education) มิได้มุ่งเน้นในการแสดงเพื่อ “ผู้ชม” ที่เป็นทางการ แต่มุ่งเน้นที่จะใช้ “กระบวนการ” ในการ “พัฒนา” ผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จิตพิสัย (Affective Domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ตลอดจนเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองและผู้อื่นอย่างมีความสุข ดังนั้น วิธีการประเมินผลผู้เรียน จึงประเมินจากการสังเกต “พัฒนาการ” ทั้ง 3 ด้านของผู้เรียน โดยที่ผู้ประเมินจำเป็นต้องสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และการร่วมกิจกรรมของผู้เรียน ตลอดจนทำการทดสอบทักษะในด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ในกรณีนี้ “ครู” หรือ “ผู้นำกิจกรรม” จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการทำหน้าที่ของ “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็น “ศูนย์กลาง” ในการเรียนรู้อย่างแท้จริง

จากลักษณะของละครสร้างสรรค์ที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าละครสร้างสรรค์มีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักการและแนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และได้กำหนดลักษณะของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ไว้ใน มาตรา 24 ดังนี้คือ

- (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
- (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

นอกจากนี้ วิธีการประเมินผลในละครสร้างสรรค์ยังสอดคล้องกับหลักการในการประเมินผลผู้เรียนในมาตรา 26 ซึ่ง “ให้ประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา”

โครงการวิจัยนี้ จึงประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการประเมินผลจากบันทึกของผู้เรียน บันทึกของครู การสอบข้อเขียน การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การตรวจสอบผลงาน โครงการงานของผู้เรียน ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้เรียน การประมวลผลการเรียนรู้จึงน่าจะมีความแม่นยำในระดับหนึ่งเนื่องจากการใช้วิธีการประเมินผลหลายวิธีตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมด

ประวัติของ “ละครสร้างสรรค์” (Rosenberg, 1982 : 18-37)

การใช้ละครการศึกษา (Educational Drama) หรือละครที่ใช้ในการศึกษา (Drama-in-Education) หรือละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น มีประวัติความเป็นมาที่ต่อเนื่องอยู่ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย และ ญี่ปุ่น แต่ประเทศที่มีการบุกเบิกและนำเอาละครมาใช้ในการศึกษาในระบบอย่างเอาจริงเอาจังนั้นคือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และแคนาดา

ทศวรรษที่ 1920 (ช่วงปี พ.ศ. 2463 - 2473) นับเป็นยุคแรกที่มีการศึกษาในสหรัฐอเมริกา เช่น จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ฟรานซิส ปาร์กเกอร์ (Francis Parker) วิลเลียม เคิร์กแพททริก (William Kirkpatrick) และ ฮิวจ์ เมิร์นส (Hugh Merns) ได้ริเริ่มแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาที่ว่า “การศึกษาที่สมบูรณ์นั้นต้องพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ไม่ว่าจะในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม หรือจิตใจ” นักการศึกษาเหล่านี้เล็งเห็นคุณค่าของศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าของละคร (drama) ในการสร้างการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (experiential learning) ที่ไม่เหมือนการเรียนรู้ในลักษณะอื่น ๆ ในยุคนี้นักการศึกษาที่สำคัญคือ วินนิเฟร็ด วอร์ด (Winifred Ward) ซึ่งได้ริเริ่มให้ความสนใจกับ “กระบวนการ” ของละครที่ใช้ภายในห้องเรียน เพื่อจุดประสงค์ในการเรียนรู้ของนักเรียน เธอเป็นคนแรกที่ใช้คำว่า “Creative Dramatics” ซึ่งคำ ๆ นี้ได้เปลี่ยนเป็น Creative Drama ในยุคหลัง

ทศวรรษที่ 1930 (พ.ศ. 2473 - 2483) เป็นยุคมืดทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา แต่ก็เป็นยุคที่ชาวอเมริกันเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องของวัฒนธรรมและการศึกษา เป็นยุคที่พัฒนาการของละครสร้างสรรค์เป็นไปด้วยความรวดเร็วและราบรื่น วินนิเฟร็ด วอร์ด ทำการทดลอง

กิจกรรมด้านละครในห้องเรียนหลากหลายรูปแบบ มีการบันทึกการทดลองเหล่านี้ไว้อย่างเป็นระบบ ในที่สุด ตำรา “Creative Dramatics” ก็ถือกำเนิดขึ้น ในปี ค.ศ. 1930 และตามมาด้วยหนังสือ “Playmaking with Children” ในปี ค.ศ. 1947 หนังสือทั้งสองเล่มนี้ยังคงให้ความรู้พื้นฐานในเชิงทฤษฎีอันเป็นประโยชน์ต่อการใช้ละครสร้างสรรค์ในห้องเรียนจวบจนทุกวันนี้

แนวทางของวอร์ดมีลักษณะเฉพาะตัวดังนี้ คือ :

1. มีการฝึกทักษะให้กับผู้เรียนอย่างเป็นลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก เริ่มต้นจากการแสดงออกด้วยท่าทางการเคลื่อนไหว และการใช้ท่าใบ้ จากนั้นเป็นการฝึกทักษะที่ยากขึ้นคือการแสดงเป็นตัวละคร มีการใช้ภาษาพูด จนสามารถแสดงละครแบบพูดต้นสดได้ในที่สุด
2. ใช้วรรณกรรมเป็นวัตถุดิบสำหรับการทำกิจกรรมละครสร้างสรรค์
3. มีการวิเคราะห์ตัวละครเพื่อทำให้ผู้เรียนเข้าใจในสภาวะที่ตัวละครต้องเผชิญ
4. ครูหรือผู้นำกิจกรรมทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ
5. การแสดงละครเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง

ทศวรรษที่ 1940 (พ.ศ. 2483 - 2493) เป็นช่วงเวลาเดียวกับการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (ระหว่าง ค.ศ.1939 - 1945 หรือ พ.ศ. 2482 - 2488) ยุคนี้ เป็นยุคที่สหรัฐอเมริกาเริ่มฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ (The Great Depression ระหว่าง ค.ศ. 1929 - 1935) และการที่สหรัฐอเมริกาเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเป็นเหตุให้โครงการด้านศิลปะและการศึกษาถูกระงับไว้ชั่วคราว แต่ยุคนี้ก็ได้ให้กำเนิด “สมาคมละครการศึกษาแห่งอเมริกา (American Educational Theatre Association)

และ สมาคมละครสำหรับเด็กแห่งอเมริกา (Children's Theatre Association of America)” ขึ้น การก่อตั้งสมาคมเหล่านี้มีส่วนสำคัญยิ่งในการทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในการใช้ละครเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในยุคต่อ ๆ มา

ทศวรรษที่ 1950 (พ.ศ. 2493 - 2503) เป็นช่วงเวลาที่ “ละครสร้างสรรค์” ได้ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมและเริ่มได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในปี ค.ศ. 1950 คณะกรรมการทำเนียบขาวแห่งสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดประชุมสัมมนาในหัวข้อ “ความสำคัญของประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์และการแสดงออกด้วยศิลปะต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ” (Significance of Aesthetic Experience and Artistic Expression for Healthy Personality Development) การประชุมสัมมนาระดับชาติในครั้งนั้น ทำให้ศิลปะการละครได้รับการยอมรับในคุณค่า ไม่ว่าจะเป็คุณค่าในด้านศิลปะหรือด้านการศึกษา ยุคสมัยนี้ จึงเป็นยุคสมัยที่ให้นักการศึกษาที่สนใจงานเพื่อการศึกษาโดยเป็นยุคที่ทุกคนล้วนทำงานในชั้นบุกเบิกและทดลอง บุคคลที่โดดเด่นในช่วงนี้คือ เจอรัลดีน เบรน ซิกส์ (Geraldine Brain Siks) เป็นอาจารย์ด้านการละคร ณ University of Washington ได้เขียนหนังสือและบทความต่าง ๆ ที่ว่าด้วยละครที่ใช้ในการศึกษาเป็นจำนวนมาก ผลงานที่โดดเด่นคือ หนังสือชื่อ “Creative Drama : An Art for Children” (1958) และ “Children's Theatre and Creative Drama” (1961) และ “Drama with Children” (1977) ซิกส์ ได้นำเสนอแนวคิดว่าด้วยการใช้ “กระบวนการ” (process-concept) ที่สอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจใน “องค์ประกอบของการสร้างละคร” (เช่น ตัวละคร สถานที่ สถานการณ์ ความขัดแย้ง) ที่เป็นลำดับขั้นตอน โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนได้

ทำงานที่เป็น “ศิลปะ” (ซึ่งในที่นี้คือ ศิลปะการละคร) โดยมีผลพลอยได้ เป็นเรื่องของทักษะด้านการใช้ภาษาเป็นหลัก ซิกส์ใช้วิธีการแบบ “ปฏิบัติการ” ที่เป็นระบบ ซึ่งครู หรือนักการละครสามารถศึกษาและนำไปปฏิบัติตามได้

สรุปแล้ว สำหรับทศวรรษ 1950 นี้ การเคลื่อนไหวที่สำคัญคือ การเริ่มให้มีการเรียนการสอนวิชาละครสร้างสรรค์ และวิชาด้านศิลปะการละครเพื่อเด็กและเยาวชนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา การเคลื่อนไหวในทำนองเดียวกันก็ได้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ปีเตอร์ สเลด (Peter Slade) ได้เขียนหนังสือ “Child Drama” ในปี ค.ศ. 1954 ซึ่งเป็นหนังสือที่ส่งอิทธิพลในด้านความคิดเกี่ยวกับละครที่ใช้ในการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังเขียน “Experience of Spontaneity” (1968) และ “Natural Dance” (1977) ซึ่งล้วนเป็นหนังสือที่สำคัญมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ เขายังเป็นผู้บุกเบิกและเป็นประธานของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยอังกฤษ (Educational Drama Association) อีกด้วย

ทศวรรษ 1960 (พ.ศ. 2503 - 2513) เป็นยุคแห่งความสว่างไสวของการศึกษาศิลปะในโรงเรียน สาเหตุหลักนั้นเป็นเพราะประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) ได้ให้การสนับสนุนอย่างเป็นทางการในการใช้ศิลปะในโรงเรียนทั่วทั้งสหรัฐอเมริกา จึงทำให้เกิดโครงการศิลปินในโรงเรียน (Artist-in-the Schools) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาลที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ “สำนักงานกองทุนส่งเสริมศิลปะแห่งชาติ (National Endowment for the Arts)” ซึ่งมีหน้าที่ในการสนับสนุนทั้งในด้านการเงิน การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการยกเว้นภาษีให้กับโครงการศิลปะที่ไม่มุ่งแสวงหากำไร นอกจากนี้

ทศวรรษนี้ยังเป็นครั้งแรกที่มีการจัดประชุมสัมมนาละครการศึกษาในระดับนานาชาติ ในปี ค.ศ. 1967 ณ เมืองวอชิงตัน สหรัฐอเมริกาอีกด้วย

นับได้ว่ายุคนี้ เป็นยุคที่ได้วางรากฐานด้านละครที่ใช้ในโรงเรียนและเป็นยุคที่วางรากฐานให้กับการส่งเสริมสนับสนุนงานศิลปะโดยทั่วไปในสหรัฐอเมริกาด้วยในเวลาเดียวกัน ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ส่งผลต่อพัฒนาการของศิลปะการละครในยุคต่อมา ส่วนในประเทศอังกฤษนั้น ไบรอัน เวย์ (Brian Way) ได้เขียนหนังสือเล่มสำคัญคือ “Development through Drama” (1967) ซึ่งได้ส่งอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อแนวคิดเชิงทฤษฎีว่าด้วยการใช้ละครในการพัฒนามนุษย์นับตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว สังคม ท้องถิ่น ประเทศ ไปจนกระทั่งระดับโลก หนังสือของ เวย์ ได้รับความนิยมมากที่สุดจนได้รับเลือกให้เป็น “ตำรา” ใช้ในระดับมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา

เวย์ เชื่อว่า กระบวนการฝึกฝนด้านละครนั้นมีลำดับขั้นตอน ดังนี้ คือ เริ่มจากการฝึกสมาธิ ฝึกการใช้ประสาทสัมผัส การใช้จินตนาการ การใช้ร่างกาย การใช้ภาษาพูด การใช้อารมณ์ความรู้สึก และการใช้สติปัญญา ในคำว่า “ขั้นตอน” ของ เวย์ นั้น ไม่ใช่ขั้นตอนแบบ “ขั้นบันได” แต่เขาได้เสนอรูปแบบของวงกลมที่ซ้อนกันหลาย ๆ วง โดยที่วงกลมที่อยู่ ในสุดนั้น เป็นการฝึกประสบการณ์ในระดับปัจเจกบุคคล และในวงกลมที่อยู่ซ้อนขึ้นมาเป็นประสบการณ์กับสิ่งที่อยู่รอบตัว เขาเน้นว่า คำว่า “กระบวนการ” ของเขานั้น จะเริ่มที่วงกลมวงไหนก่อนก็ได้ เพียงแต่ครูหรือ ผู้นำกิจกรรมจะต้องสร้างกระบวนการทางทักษะให้เหมาะสมกับประสบการณ์และความต้องการของผู้เรียน โดยทั้งหมดนี้ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง (Landy, 1982 : 31)

ทศวรรษ 1970 (พ.ศ. 2513 - 2523) เป็นยุคที่มีการเคลื่อนไหวในเชิงรุกมากขึ้น ในปี ค.ศ. 1977 กลุ่มผู้นำด้านการละคร ครู และนักวิชาการชาวอเมริกันจำนวน 35 คนได้ประชุมครั้งสุดท้ายที่รัฐวิสคอนซิน (Wisconsin) สหรัฐอเมริกา เพื่อวางแผนด้านนโยบาย และแนวทางในการใช้ละครเพื่อการพัฒนาผู้เรียน มีการร่างนิยามคำศัพท์เฉพาะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และมีการสร้างเครือข่ายด้านละครสร้างสรรค์ขึ้นทั่วประเทศ สมาพันธ์และมูลนิธิต่าง ๆ เริ่มหันมาให้ความสนใจในการเผยแพร่ จัดฝึกอบรมสัมมนาให้กับครูและผู้บริหารอย่างกว้างขวาง เช่น มูลนิธิ จอห์น ดี ร็อกกีย์ เฟลเลอร์ (John D. Rockefeller III) ได้ตีพิมพ์หนังสือเล่มสำคัญ “มาตั้งสติให้ถูกต้องกันดีกว่า” (Coming to Our Senses) ยุคนี้เป็นยุคที่เริ่มมีการใช้ละครสร้างสรรค์กับกลุ่มประชากรที่หลากหลายขึ้น เช่น กลุ่มบุคคลพิเศษ (คนพิการ) กลุ่มผู้ใหญ่ ตลอดจนกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น โคลแมน เจนนิงส์ (Coleman Jennings) เป็นผู้บุกเบิกด้านละครสร้างสรรค์ที่สำคัญคนหนึ่งในยุคนี้

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ริชาร์ด คอร์ทนีย์ (Richard Courtney) จาก University of Calgary ประเทศแคนาดา ก็ได้บุกเบิกหลักสูตร “ละครเพื่อการพัฒนา” (Developmental Drama) เขาได้วางรากฐานการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ความสัมพันธ์ระหว่าง “นาฏการ” หรือ “ละคร” ในกระบวนการเจริญเติบโตของมนุษย์ ตลอดจนศึกษาอิทธิพลของละครที่มีต่อพัฒนาการทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์¹

¹ University of Calgary, Department of Drama , “Developmental Drama, a Report,” mimeograph, November 1973.

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน จอห์น ฮอดจ์สัน (John Hodgson) จากวิทยาลัยด้านศึกษาศาสตร์ Bretton Hall College ประเทศอังกฤษ ก็ได้จัดฝึกอบรมครูให้ใช้ละครที่ใช้ในห้องเรียน ยุคนี้เป็นยุคที่เน้นการละครในการศึกษาจำนวนมากในประเทศอังกฤษได้วางรากฐานที่สำคัญไว้ในระบบการเรียนการสอน และการฝึกอบรมครู ไม่ว่าจะเป็น กาวิน โบลตัน (Gavin Bolton) หรือ อัลเบิร์ต คูลลัม (Albert Cullum) เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า ละครการศึกษา (Educational Drama) ในสหรัฐอเมริกา มักจะเกิดจากภาควิชาการละคร (Theatre Department) ในขณะที่ในประเทศอังกฤษนั้น มักจะเกิดจากคณะศึกษาศาสตร์ (College of Education) โรเบิร์ต แลนด์ (Robert Landy) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อแตกต่างระหว่างวิธีการแบบอเมริกัน และ แบบอังกฤษไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

“สำหรับนักการศึกษาที่ใช้ละครการศึกษาในประเทศอังกฤษนั้น มักจะทำให้ตัวเองกลายเป็นส่วนหนึ่งของผลงานกับผู้ร่วมกิจกรรม และแม้ว่าจะมีการเน้นในด้านการใช้แบบฝึกหัดด้านการแสดงและการเล่นละครจากเรื่องราว (story dramatization) (เหมือนแบบอเมริกัน) แต่ก็มักจะมีการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นไปในแนวลึก ในขณะที่ระบบของละครสร้างสรรค์แบบอเมริกานั้น จะเน้นในด้านพัฒนาการของจินตนาการ การคิดด้วยตนเอง การใช้ปฏิภาณ การทำงานร่วมกัน สำนึกทางสังคม การได้ปลดปล่อยอารมณ์และจินตนาการ การพัฒนาทักษะด้านภาษา ตลอดจนพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้านศิลปะการละคร (Theatre Arts) แต่นักการศึกษาชาวอังกฤษ เช่น โบลตัน (Gavin Bolton) เคยเขียนเอาไว้ว่า “ละครเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนความเข้าใจในเรื่องบางเรื่องด้วยมุมมองใหม่ที่ลึกซึ้ง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกของมนุษย์

เกี่ยวกับเรื่องบางเรื่องนั้น จะสามารถช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจในคุณค่าของบางสิ่งในชีวิตดีขึ้น” (Landy, 1982 : 24)

ในทศวรรษที่ 1970 นี้ ยังมีนักการละครชาวอังกฤษที่หันมาใช้ละครเพื่อประโยชน์ในการศึกษาที่สำคัญยิ่งอีกคนหนึ่งคือ โดโรธี เฮทคอต (Dorothy Heathcote) ลักษณะของการเป็นผู้นำกิจกรรมละครของ เฮทคอต นั้น ยากที่จะมีผู้ใดเลียนแบบได้ เหตุเพราะเธอได้ใช้บุคลิกภาพเฉพาะตัวที่มีลักษณะเอาจริงเอาจัง เสียงดัง หนักแน่น ไม่ยอมรับพฤติกรรมที่ออกนอกกลุ่มออกทางไปจากวิถีในการแสดงละครที่จริงจัง เธอจะร่วมแสดงละครเป็นหนึ่งในตัวละครไปพร้อม ๆ กับเด็ก ๆ และยังสามารถเป็น “ครู” หรือ “ผู้นำกิจกรรม” ได้ในเวลาเดียวกัน จนถึงขนาดที่ทำให้ เบตตี เจน วากเนอร์ (Betty Jane Wagner) ได้ทำการสังเกตและศึกษาวิธีการทำงานของเฮทคอต และได้เขียนข้อสังเกตเหล่านั้นเป็นหนังสือชื่อ “Dorothy Heathcote : Drama as a Learning Medium” (1976) ซึ่งได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงจากนักการศึกษาชาวอเมริกัน มีชาวอเมริกันเป็นจำนวนมากที่ได้เดินทางไปศึกษา “วิธีการ” เฉพาะทางเหล่านี้จาก เฮทคอต ณ University of Newcastle ประเทศอังกฤษ

ทศวรรษที่ 1980 (พ.ศ. 2523 - 2533) สืบเนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยในประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้มีการตัดงบประมาณด้านการส่งเสริมสนับสนุนศิลปะในประเทศนี้ลงไปมาก ยุคนี้เป็นยุคที่โครงการเป็นจำนวนมากต้องถูกระงับ แม้จะอยู่ในสภาวะดังกล่าว การเคลื่อนไหวทางด้านละครที่ใช้ในการศึกษาก็มิได้หยุดนิ่ง ยุคนี้เป็นยุคที่มีการขยายระดับการศึกษาด้านนี้ จากที่เคยมีเฉพาะระดับปริญญาตรีไปสู่ระดับปริญญาโทในหลาย ๆ มหาวิทยาลัย ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้า และวิจัยในด้านต่าง ๆ อันนำมาซึ่งองค์ความรู้มากมายอย่างไม่เคยมีมาก่อน

ยุคนี้เป็นยุคแห่งการขยายตัวของละครการศึกษา (Educational Theatre) ซึ่งได้พัฒนาศาสตร์ของการใช้ละครเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไปอย่างกว้างขวาง หลากหลาย และลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นด้านละครที่ใช้ในการศึกษา (Drama-in-Education) หรือ ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) ไปจนถึงละครเวทีเพื่อเด็กและเยาวชน (Theatre for Children and Youth) ศาสตร์ด้านนี้ได้รับการยอมรับในวงการวิชาการระดับสูงว่าเป็นศาสตร์ที่มีคุณค่าต่อการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยอย่างเป็นระบบ และยังสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ทางด้านนี้กับวิชาการแขนงอื่น เช่น จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ มานุษยวิทยา และปรัชญา เป็นต้น

ทศวรรษที่ 1990 (พ.ศ. 2533 - 2543) ทศวรรษนี้ เป็นทศวรรษแห่งการวิจัย การแสวงหาคำรู้ และการแสวงหาทฤษฎีใหม่ ๆ การขยายตัวของการศึกษาด้านละครการศึกษา เป็นไปอย่างคึกคักกว้างขวาง มีการประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติทุกปี ตลอดจนมีการผลิตวารสารวิชาการเฉพาะทางอีกเป็นจำนวนมาก อิทธิพลของแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ได้รับการสืบสานและพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลายทศวรรษนั้น ปัจจุบันนี้ได้รับการนำไปขยายผลต่อในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ทั้งในทวีปยุโรป ออสเตรเลีย อเมริกาใต้ และเอเชีย รัฐบาลในบางประเทศเริ่มให้ความสนใจการใช้ละครในการศึกษาในระบบการศึกษาที่เป็นทางการ เช่น รัฐบาลของประเทศญี่ปุ่น ได้สนับสนุนให้มีการใช้ละครในการศึกษาในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งได้เริ่มต้นขึ้นในปี 2002 นี้ ส่วนในประเทศอื่น ๆ นั้น ได้มีการขยายระดับการศึกษาในด้านนี้ไปถึงขั้นปริญญาเอก เช่น Arizona State University และ University of Hawaii ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

สรุป

ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นศตวรรษของการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลในทุก ๆ ด้าน ไม่มีใครสามารถหยั่งรู้ออกมาคตในการดำรงชีวิตของผู้คนในยุคนี้ จะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด และอย่างไร การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์จะเข้ามาเป็นนโยบายหลักที่สำคัญที่สุดสำหรับหลาย ๆ ประเทศ ในขณะที่การแข่งขันจะเกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนของประเทศเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ ในยุคสมัยที่มนุษย์กำลังแสวงหาภาพชีวิตที่ดีที่สุดให้กับตนเองนี้ หากมนุษย์ไม่เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจทั้งในระดับอารมณ์ ความรู้สึก และสติปัญญาแล้ว การดำรงชีวิตอยู่ในกระแสความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ การพัฒนามนุษย์ด้วยศิลปะทุก ๆ ด้านจึงควรเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยขจัดอวิชชา อคติ และกิเลสต่าง ๆ ศิลปะอันเป็นศาสตร์สร้างพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย จึงน่าจะเป็นศาสตร์สำคัญที่นำมนุษย์ไปสู่พุทธิปัญญา ละความไม่เห็นแก่ตัว และจะช่วยจรรโลงสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก ประชาชนดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข

บทที่ 2

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับละครสร้างสรรค์

“การเล่น” กับ “พัฒนาการเด็ก” ในวัยต่าง ๆ

“การเล่น เป็นกุญแจสำคัญในการเติบโต หากไม่มีการเล่น เด็กก็จะไม่สามารถเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีสติปัญญาปกติ หากไม่มีการเล่น เด็กก็จะไม่มีพัฒนาการไปสู่การใช้ชีวิตอย่างเข้าอกเข้าใจเมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่ หากไม่มีการเล่น เด็กก็จะไม่มีพัฒนาการของกำลังใจในการต่อสู้กับชีวิตเมื่อเขาโตขึ้น...”

Richard Courtney (Play Drama and Thought 1974 : 204)

“การเล่น” เป็นเรื่องจริงจังสำหรับเด็กทุกวัย เด็กสามารถเรียนรู้ที่จะเล่นได้เองตามธรรมชาติ อาจมีผู้ใหญ่บางคนมองว่าการเล่น เป็นการใช้เวลาที่เปล่าประโยชน์ และชอบที่จะให้เด็ก “ทำงาน” หรือ “ทำกิจกรรม” แบบผู้ใหญ่มากกว่า แต่ก็มีผู้ใหญ่อีกมากมายที่ศึกษาเรื่อง “การเล่น” ของเด็กอย่างจริงจัง ดังนั้นจึงเกิดทฤษฎีที่ว่าด้วยการเล่นขึ้นมาหลายทฤษฎี เฟอร์กัส พี ฮิวจ์ (Fergus P. Hughes) ผู้เชี่ยวชาญเรื่อง “การเล่น” ของเด็กกล่าวไว้ว่า

การเล่น มีลักษณะเฉพาะตัว 5 ประการคือ

1. เกิดจากแรงจูงใจภายใน
2. เป็นการเลือกโดยอิสระ
3. สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลิน
4. ไม่ใช่เรื่องจริง
5. คนที่เล่นคือผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นนั้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเล่นในยุคแรก ๆ นั้น เชื่อว่า การเล่นมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาการเจริญเติบโตทางกายภาพของมนุษย์ โดยเชื่อว่าการเล่นคือการปลดปล่อยพลังงานที่มีมากเกินไป หรือเชื่อว่าการเล่นเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตเมื่อเติบโตขึ้น แต่ปัจจุบันนี้นักจิตวิทยามีความเชื่อเพิ่มเติมว่า การเล่นมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญา (Hughes, 1995 : 24)

การเล่นของเด็กก่อนวัยเรียน (วัย 2 - 6 ขวบ)

เริ่มตั้งแต่อายุ 2 ขวบเป็นต้นไป เด็กจะเริ่มเรียนรู้การเล่นในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic play) กล่าวคือ เด็กจะเริ่มหัดพุ่งความสนใจไปที่สิ่งของที่ตนเองสมมติขึ้น เปลี่ยนลักษณะการใช้งานของวัตถุสิ่งของนั้นจากที่เคยเล่นแบบสำรวจทั่วไป (object play) โดยทดแทนให้เป็นสิ่งอื่น (symbolic play) เด็กวัยนี้เริ่มเรียนรู้ที่จะเล่นแบบ “สมมติ” (make-believe) และจะเริ่มพัฒนาทักษะการสมมตินี้ ให้ความซับซ้อนขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามพัฒนาการในการเจริญเติบโต

วัย 3 - 6 ขวบ เป็นวัยที่สามารถใช้จินตนาการในโลกแห่งความเพ้อฝัน (fantasy) ได้อย่างเต็มที่ เป็นวัยที่ **“การเล่นสมมติ”** (pretend play) เป็นส่วนสำคัญของชีวิตเลยทีเดียว การเล่นสมมติของเด็กวัยนี้อาจจะเป็นการเล่นเพียงคนเดียว เช่น เล่นสมมติกับของเล่น เช่น รถยนต์ ตุ๊กตา เครื่องครัว ฯลฯ หรืออาจจะเป็นการเล่นกับเพื่อน ซึ่งเรียกว่าเป็น**การเล่นบทบาทสมมติ (role play หรือ dramatic play หรือ sociodramatic play)** 2 ใน 3 ของการเล่นสมมติในวัยนี้ล้วนแต่เป็นการเล่นโดยใช้บทบาทสมมติ (Hughes, 1995, p.82) เช่น สมมติตัวเองเป็นตัวละครในนิทาน การ์ตูน หรือภาพยนตร์ เป็นต้น

การเล่นบทบาทสมมติช่วยให้เด็กได้ทำความเข้าใจกับประสบการณ์ชีวิตและความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นการเล่นที่ช่วยให้เด็กสามารถขยายขอบเขตของการสมมติจากโลกแห่งความเป็นจริงไปสู่โลกแห่งจินตนาการที่ไร้ขอบเขต ในการเล่นแบบนี้ เด็กสามารถกระโดดเข้าไป “แก้ไข” ปัญหาในโลกสมมติได้ตามที่ตนต้องการ (Bretherton, 1986; Freud, 1974; Piaget & Inhelder, 1969)

นอกจากนี้ การเล่นบทบาทสมมติยังเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาทักษะการ “คิด” หลาย ๆ แบบได้ด้วย โดยเริ่มตั้งแต่การคิดในลักษณะที่เป็น การ “สมมติ” ที่ทำให้เด็กต้องถามตัวเองว่า “สมมติว่า...แล้วจะเกิดอะไรขึ้น” ซึ่งการกระทำเช่นนี้เป็นการกระบวนกรหนึ่งในการฝึกทักษะการคิด การใช้ตรรกะเหตุผลในการทำความเข้าใจกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การเล่นบทบาทสมมติยังเป็นการกระตุ้นการคิดสร้างสรรค์ และได้มีการค้นพบว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการเล่นสมมตินั้นมักจะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ด้วยเช่นกัน (Dansky, 1980) และยังมีนักจิตวิทยาจำนวนหลายคนยืนยันว่า การเล่นสมมติบทบาทนั้นสามารถช่วยพัฒนาการจำ พัฒนาการใช้ภาษา พัฒนาสติปัญญา พัฒนาการเข้าสังคม และพัฒนาการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและเรื่องรอบตัว (Burns & Brained, 1979; Dansky, 1980; Hartley, Frank & Goldenson, 1952)

การเล่นของเด็กวัยเรียน (อายุ 7 - 12 ขวบ)

เด็กในวัยเรียน เป็นวัยที่ เพียเจท์ (Jean Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิส จัดให้พัฒนาการอยู่ในขั้นที่เรียกว่า “ขั้นปฏิบัติการรูปธรรม” (Concrete Operational) พัฒนาการด้านสมองของเด็กวัยเรียนนั้นเป็นเรื่องของการพัฒนาทักษะการคิดซึ่งจะเริ่มมีการแยกแยะ จัดระเบียบ ลำดับความคิด โดยใช้เหตุผล มีความเข้าใจในเรื่องของเวลา อดีต ปัจจุบัน อนาคต ดังนั้น

เด็กวัยนี้จึงมีความต้องการการเล่นที่มีกฎกติกาชัดเจน ในด้านพัฒนาการด้านสังคมของเด็กวัยนี้นั้น เป็นวัยที่เริ่มจะพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว ดังนั้น เด็กในวัยนี้จึงต้องการการยอมรับจากเพื่อนสูงมาก การเล่นของเด็กวัยนี้จึงมักจะเป็นการเล่นที่ผู้เล่นมักจะเล่นเพื่อให้เกิดการยอมรับเข้ากลุ่ม ในด้านพัฒนาการด้านบุคลิกภาพนั้น เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มจะแสวงหาอัตลักษณ์ของตัวเอง เริ่มหล่อหลอมความคิดว่า ตัวเองควรจะเป็นคนที่มีบุคลิกลักษณะอย่างไร ดังนั้น เด็กจึงต้องการการเล่นที่ได้แสดงออกถึงความสามารถในตัวเอง (ซึ่งความสามารถเหล่านี้มักต้องอาศัยความมานะจึงจะได้มา) หรือ ได้สำรวจถึงลักษณะเด่นต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในตัวเขา การเล่นของเด็กวัยนี้จึงมักจะเป็นการเล่นที่เด็กจะต้องพิสูจน์กันด้วยความสามารถ ทักษะ หรือ พรสวรรค์ (Hughes, 1995, p.118)

จากลักษณะของพัฒนาการของเด็กวัยนี้ จะเห็นได้ว่า เด็กวัยนี้มีความพร้อมที่จะกระโดดเข้าไปในโลกแห่งการสมมติด้วยละคร แม้ว่าเด็กวัยนี้จะมีการเล่นแบบใช้บทบาทสมมติน้อยกว่าเด็กเล็ก อีกทั้งยังนิยมเล่นกีฬา เกมส์ หรือทำกิจกรรมที่ต้องใช้ความสามารถและกฎกติกามากขึ้น แต่เด็กวัยนี้ก็สามารถที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมละครได้อย่างเต็มที่ หากกิจกรรมเหล่านั้นสนองตอบต่อความต้องการตามวัยของเขา ดังนั้น การเลือกกิจกรรม และการเลือกโครงเรื่องที่จะให้เด็กแสดงนั้น จึงควรมีลักษณะของโครงเรื่องที่สอดคล้องกับความสนใจตามวัยของเด็ก ควรเป็นเรื่องที่มีการดำเนินเรื่องกระชับ ไม่ยืด และมีตัวละครเอกที่มีคุณลักษณะอันเป็นที่ประทับใจของเด็ก เด็กวัยนี้จะเริ่มเรียนรู้ทักษะจากการเล่นบทบาทสมมติของวัยเด็กเล็กมาเป็นการแสดงที่มีลักษณะเป็น “ตัวละคร” มากขึ้น กล่าวคือ เด็กวัยนี้เริ่มมีจินตนาการเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและเสียงของตัวละคร และชอบการเลียนแบบลักษณะเหล่านั้น

การเล่นของวัยรุ่น (อายุ 12 - 18 ปี)

เพียเจท์ (Piaget) เรียกขั้นตอนของพัฒนาการช่วงวัยนี้ว่าเป็น “ขั้นปฏิบัติการนามธรรม” (Formal Operational Stage) เนื่องจากพัฒนาการด้านสมองของเด็กวัยนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงจากการคิดแบบใช้กฎเกณฑ์ เหตุผลอันเป็นรูปธรรมไปสู่การคิดที่เป็นนามธรรม หรือแม้กระทั่งความคิดแบบตั้งสมมติฐาน วัยรุ่นนี้จึงต้องการการเล่นหรือการทำกิจกรรมที่ทำทลายพัฒนาการด้านสมองของเขา เขาต้องการกิจกรรมที่นำไปสู่การคิดในเชิงนามธรรม (abstract conceptualization) พัฒนาการด้านสังคมของวัยรุ่นนี้ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากที่เคยต้องการการยอมรับจากเพื่อน ๆ เป็นหลักในวัยเรียน มาเป็นความต้องการการยอมรับจากบุคคลพิเศษบางคน โดยเฉพาะบุคคลที่เด็กมีใจฝักใฝ่หรือต้องการความใกล้ชิดด้วย ดังนั้น วัยรุ่นจึงต้องการการสื่อสารกับบุคคลที่ตนสนใจ การเล่นหรือกิจกรรมของเด็กวัยนี้จึงควรเป็นกิจกรรมที่ผู้เล่นได้มีโอกาสใช้การสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและได้มีโอกาสได้รับความสนใจจากผู้อื่น นอกจากนี้เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ต้องการพัฒนาด้านบุคลิกภาพของตนเป็นอย่างยิ่ง เป็นวัยที่แสวงหาอัตลักษณ์ที่ชัดเจนและมั่นคง ดังนั้นวัยรุ่นจะสนใจกิจกรรมที่สร้างโอกาสในการค้นพบอัตลักษณ์ของตนเอง

กิจกรรมละครของวัยนี้ จึงควรต้องสอดคล้องกับความต้องการตามวัยของเขา วัยรุ่นเป็นวัยที่ไม่ชอบถูกมองว่าเป็นเด็ก วัยรุ่นต้องการโครงเรื่องที่มีเนื้อหาสาระชวนคิด ชวนติดตาม มีปมขัดแย้งที่น่าสนใจชวนให้อยากแก้ไขปมปัญหา ตัวละครในเรื่องเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นวัยรุ่นหนุ่มสาวที่มีบุคลิกลักษณะอันน่าประทับใจ มีอุดมการณ์ มีหลักการในการดำเนินชีวิตอันเป็นอุดมคติ สามารถเป็นแบบอย่างได้ วัยรุ่นยังเป็นวัยที่มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์และสติปัญญาสำหรับการฝึกฝน

ทักษะการแสดงแบบผู้ใหญ่ ดังนั้น วัยรุ่นจึงสามารถเรียนรู้ที่จะสร้างผลงานที่เป็นศิลปะได้

“การเล่น” กับ “ละครสร้างสรรค์”

การเล่นของเด็กวัยต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัยในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านสมอง ด้านสังคม และด้านจิตใจ เป็นที่แน่ชัดแล้วว่า “การเล่น” สามารถที่จะเป็น “สื่อกลาง” ในการช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้แน่นอน คำถามมีอยู่ว่า แล้วการเล่นแบบไหนที่จะสามารถช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด จากผลงานวิจัยของ ดร. เอ็ดการ์ เดล (Dr. Edgar Dale) พบว่าวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลเป็นอันดับรองลงมาคือการใช้ “ละคร” หรือ “นาฏการ” (drama) เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ ดร. เดล พบว่า การเรียนรู้โดยการให้ผู้เรียนได้ร่วมแสดง “ละคร” หรือเรียนรู้ผ่าน “ละคร” ที่เป็นผลงานจากมนุษย์ (ไม่ใช่ผลงานจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์) นั้น ให้ผลดีกว่าการใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทอื่น ๆ ทั้งหมด ดังนั้น การใช้ “ละคร” ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการในการเล่นของเด็กแต่ละวัย จึงน่าจะเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดร. เดล และน่าจะได้รับบททดลอง ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาวิธีการนำละครไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ละครสร้างสรรค์แตกต่างจากละครประเภทอื่น ๆ อย่างไร

“ละครสร้างสรรค์” (Creative Drama) เป็นคำที่ถือกำเนิดในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีลักษณะที่เหมือนกับ “ละครในการศึกษา” (Drama-In-Education - DIE) ซึ่งถือกำเนิดในประเทศอังกฤษ โดยที่มีลักษณะร่วมกันที่จุดประสงค์ของการใช้กิจกรรมละครให้เป็นไปเพื่อการ

พัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยไม่สนใจที่จะสร้างผลงานการแสดงที่สมบูรณ์แบบเพื่อนำเสนอต่อผู้ชม แนวคิดในการใช้ละครเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้รับการสืบสานและพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 อย่างไรก็ตามที่สังคมไทยโดยรวมก็ยังคงขาดความเข้าใจเกี่ยวกับ “ละครสร้างสรรค์” หรือ “ละครในการศึกษา” ว่ามีความเหมือนหรือมีความแตกต่างจากการแสดงละครทั่วไปอย่างไร ตารางต่อไปนี้จะช่วยทำให้เกิดความชัดเจนในลักษณะที่แตกต่างกันของละครประเภทต่าง ๆ ได้

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์และลักษณะของละครประเภทต่าง ๆ

ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama), ละครในการศึกษา (Drama-In-Education - DIE)	ละครเพื่อการศึกษา (Theatre-In-Education - TIE)	ละครสำหรับเด็กและเยาวชน (Theatre for Youth)	ละครเวที (Theatre)
ไม่เป็นละครเพื่อผู้ชม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้ร่วมกิจกรรมหรือผู้เรียน (ไม่ใช่เพื่อผู้ชม) ตลอดจนอาจใช้ กิจกรรม “ละคร” เป็นนวัตกรรมในการสอนและบูรณาการเนื้อหาความรู้ในวิชาต่าง ๆ	เป็นละครเพื่อผู้ชม มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลงานละครเวทีในการกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดคำถาม เกิดความคิดอันจะนำไปสู่การอภิปราย ถกเถียงและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับ “ประเด็น” จากละคร	เป็นละครเพื่อผู้ชม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นละครอันเหมาะสมกับวัยของผู้ชม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ชม ซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนได้รับสาระและความบันเทิง และมีโอกาสสัมผัสงานด้านการละครที่เป็นงานศิลปะที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจตามวัยของตนอย่างแท้จริง	เป็นละครเพื่อผู้ชม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานด้านละครเวทีเพื่อให้ผู้ชมทั่วไป ได้รับทั้งความบันเทิงและสาระผ่านผลงานอันเป็นงานศิลปะ
เน้นที่ “กระบวนการ” ในการจัดกิจกรรมให้มีขั้นตอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ ผ่านการฝึกทักษะด้านละคร	เน้นที่การใช้ผลงานละคร (theatre production) เป็น “สื่อกลาง” ในการกระตุ้นผู้ชม ให้เกิดแนวคิดและความสนใจใน “ประเด็น” ที่เฉพาะเจาะจง โดยมาก “ประเด็น” เหล่านี้ มักจะเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัยของผู้ชม	เน้นที่การสร้างผลงานละครเวที (theatre production) ที่มุ่งเน้นความสมบูรณ์แบบในการนำเสนอแบบมีอาชีพ ไม่ว่าจะในด้านบท การแสดง การกำกับการแสดง การออกแบบและสร้างฉาก แสง เสียง และเครื่องแต่งกาย	เน้นที่การสร้างผลงานละครเวที (theatre production) ที่มุ่งเน้นความสมบูรณ์แบบในการนำเสนอแบบมีอาชีพ ไม่ว่าจะในด้านบท การแสดง การกำกับการแสดง การออกแบบและสร้างฉาก แสง เสียงและเครื่องแต่งกาย

จากตารางข้างต้น สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรของการศึกษาด้านการละครได้ คำว่าหลักสูตร “การละครและนาฏการศึกษา” (Theatre and Drama Education) จึงหมายถึงรวมถึง การให้การศึกษา ตลอดจนการฝึกทักษะในทุก ๆ ด้านของการใช้ละครในการแสดงออกของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นแนวที่ทำเพื่อผู้ชม หรือแนวที่ทำเพื่อพัฒนาผู้ร่วมกิจกรรม ในภาควิชาการละครของบางสถาบันอาจจะมุ่งเน้นเพียงแนวทางใดแนวทางหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น อาจจะเน้นในการผลิตผู้ที่จะเป็น “ศิลปินด้านการละคร” เป็นหลัก ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนจึงเน้นไปที่ศิลปะของการสร้างสรรค์ผลงานละครเวที แต่ในบางภาควิชา อาจจะเน้นในด้านการผลิตผู้ที่จะเป็น “ผู้นำกิจกรรมการละคร” เป็นหลัก เพื่อที่จะใช้กระบวนการของละครในการพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมกิจกรรม ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนจึงอาจเน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการของการใช้ละครในการพัฒนาผู้เรียน หรือในปัจจุบันนี้ ภาควิชาการละครในหลาย ๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และ แคนาดา ต่างหันมามุ่งทำให้หลักสูตรของการศึกษาด้านการละครนั้น สามารถเป็นไปได้หลาย ๆ แนวทาง ไม่เฉพาะแต่เพียงสองแนวทางที่กล่าวมาเท่านั้น แต่อาจรวมถึงการสร้าง “นักวิชาการการละคร” โดยเฉพาะ ไปจนถึง “นักสหวิทยาการ” ที่สามารถผสมผสานองค์ความรู้จากวิทยาการต่าง ๆ ให้เกิดการคิดค้นทฤษฎีหรือแนวคิดใหม่ ๆ เป็นต้น กล่าวโดยสรุปก็คือ คำว่า “การละครและนาฏการศึกษา” (Theatre and Drama Education) จึงหมายถึงรวมถึง “การใช้การศึกษาเกี่ยวกับการละครในทุก รูปแบบ” นั่นเอง

“ละครสร้างสรรค์” กับ “การเรียนรู้”

เวลาที่เด็ก ๆ เล่นสมมติ พวกเขาได้ก้าวเข้าไปอยู่ในโลกแห่งจินตนาการที่พวกเขาเป็น “ผู้เขียนบท” (เพราะว่าการเล่นสมมตินั้นมักจะใช้การพูดแทนตัวละคร) และพวกเขาก็ยังเป็น “ผู้กำกับ” เองอีกด้วย (เพราะว่าเด็ก ๆ ต้องวางแผนว่าจะเล่นเรื่องเกี่ยวกับอะไร จะต้องใช้อะไร และจะเล่นอย่างไร) นี่เป็นวิธีการหนึ่งที่เด็ก ๆ แสดงพลังแห่งจินตนาการของพวกเขาอย่างขะมักเขม้น และบ่อยครั้งที่เด็ก ๆ จะเปลี่ยนการเล่นจากประเภทหนึ่งไปสู่อีกประเภทหนึ่ง หรือเปลี่ยนความสนใจไปเรื่อย ๆ **เนลลี แมคคาสลิน (Nellie McCaslin)** กล่าวว่า “ในการแสดงบทบาทสมมตินั้น เด็กสร้างโลกสมมติส่วนตัวขึ้นมาเพื่อที่จะปรับตัวในชีวิตจริงให้ได้ ในโลกแห่งจินตนาการใบนี้ เด็กพยายามจะหาวิธีแก้ไขปัญหาบางอย่างที่ตัวเองยังไม่สามารถเข้าใจได้ในชีวิตจริง” (McCaslin, 1984 : 8)

ในขณะที่การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) ในการเล่นของเด็ก ๆ โดยทั่วไปนั้นเป็นไปแบบไร้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจน เป็นการเล่นแบบเสรีตามใจชอบ จึงเป็นเรื่องปกติที่เด็ก ๆ จะเปลี่ยนการเล่นแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง หรือบางครั้งก็ดูเหมือนว่าเด็ก ๆ เล่นเรื่องเดิมซ้ำ ๆ กันแต่ไม่มีการดำเนินเรื่องที่ชัดเจน บ่อยครั้งที่การเล่นสมมติเป็นเพียงกิจกรรมสมมติที่เลียนแบบสิ่งที่พวกเขาได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่ไม่มีการพัฒนาในเชิงเนื้อเรื่อง เนื้อหา หรือ ตัวละคร ดังนั้น หากผู้ใหญ่สามารถที่จะจัดประสบการณ์ในการเล่นสมมติของเด็กให้กลายเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ด้วย ก็นับได้ว่า ผู้ใหญ่ช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้และพัฒนาด้วยตัวของเขาเอง

ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) เป็นรูปแบบของการเล่นสมมติที่ได้ผ่านกระบวนการจัดเตรียมข้อมูลและวางแผนการเล่นให้

เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถรับประโยชน์สูงสุดจากการเล่น โดยที่ยังรักษาไว้ซึ่งธรรมชาติของ “การเล่น” เอาไว้เป็นอย่างดี กล่าวคือ **การเล่นละครสร้างสรรค้้นั้น** ไม่เหมือนกับการแสดงละครเวที ไม่ได้เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้ชม และไม่ได้เป็นการแสดงเพื่ออวดฝีมือ แต่การเล่นละครสร้างสรรค้้นั้นจะต้องเล่นในสถานที่ที่ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกปลอดภัย ไม่เครียด ไม่กังวลใจ และสามารถแสดงออก (ภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงร่วมกัน) อย่างเสรี โดยมุ่งประโยชน์ไปที่พัฒนาการของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมละครสร้างสรรค้้นั้นเป็นการเล่นบทบาทสมมติในแบบที่ไม่เป็นทางการ แทนที่จะมีนักแสดง แต่กลับมี “ผู้ร่วมกิจกรรม” (Participants) แทนที่จะมีผู้กำกับการแสดง แต่กลับมี “ผู้นำกิจกรรม” (Leader) (หรือครู) ที่ช่วยอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในกระบวนการทั้งหมด

บางครั้ง ละครสร้างสรรค้ก็ใช้ “เรื่อง” หรือ “นิทาน” เป็นจุดเริ่มสำหรับการแสดง เพราะใน “เรื่อง” ที่ดีนั้น จะต้องมึโครงสร้างของเรื่องที่ดีด้วย นั่นก็คือมีการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งช่วยเป็นกรอบสำหรับการแสดงที่มีทิศทางและมีความหมาย แต่บางครั้งละครสร้างสรรค้ก็เริ่มจากแรงจูงใจอื่น ๆ เช่น ข้อเท็จจริง รูปภาพ วัตถุสิ่งของ เสียงต่าง ๆ ดนตรี บทเพลง บทกวี ปริศนาคำทาย หรือ ธรรมชาติรอบ ๆ ตัว แต่ไม่ว่าจะเริ่มต้นมาจากอะไร ผู้นำกิจกรรมจะสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ทำการสำรวจข้อมูล วิฉฉัยข้อมูล ตั้งคำถาม แสวงหาคำตอบ ทดลองสมมติฐานด้วยประสบการณ์สมมติแสดงออกทางความคิดด้วยกาย วาจา ใจ จนกว่าจะค้นพบคำตอบ ที่เชื่อมโยงกับความเข้าใจโลกและชีวิต โดยมีผู้นำกิจกรรมหรือครูผู้เป็น

เสมือนที่เลี้ยงในการตั้งคำถามและให้ความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับผู้ร่วมกิจกรรม

แม้ว่ากิจกรรมบางอย่างที่ใช้ในละครสร้างสรรค้อาจมีส่วนคล้ายกับการฝึกหัดสำหรับนักแสดงอยู่บ้าง แต่จุดมุ่งหมายของละครสร้างสรรค้กลับไม่ได้เป็นไปเพื่อฝึกให้ผู้ร่วมกิจกรรมไปเป็นนักแสดง เทคนิคที่ใช้ในละครสร้างสรรค้ นั้น เป็นเทคนิคที่เกิดจากการใช้ “ธรรมชาติ” ที่อยู่ภายในความเป็นมนุษย์เป็นที่ตั้ง ดังนั้นหากผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความเข้าใจในธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ร่วมกิจกรรม) เป็นอย่างดี ก็จะสามารถใช้เทคนิคและวิธีการของละครสร้างสรรค้เพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายกลุ่ม แม้ว่าเราจะพบเห็นการใช้กิจกรรมสร้างสรรค้เพื่อเด็กและวัยรุ่นเป็นหลัก แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่ากิจกรรมละครสร้างสรรค้ นั้นเหมาะสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น แท้ที่จริงแล้ว “การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์” (Experiential Learning) ในแบบของละครสร้างสรรค้เป็นวิธีการที่สอดคล้องต่อธรรมชาติของการเรียนรู้ในมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ บุคคลพิเศษ (ที่มีความพิการ) หรือแม้แต่ผู้สูงอายุ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ทักษะทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการใช้ร่างกาย (ในการแสดงท่าทาง การเคลื่อนไหว การขีดเขียน การผลิตอุปกรณ์ประกอบการแสดง) การสื่อสารด้วยภาษา (ทั้งการฟังและการพูด) การใช้สติปัญญา (ในการแก้ไขปัญหา) การใช้ทักษะสัมพันธ์ (ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น) การใช้ความรู้สึกและจินตนาการ (ในการทำความเข้าใจกับความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและสังคม)

การเล่นละครและการประเมินผลจากการเล่นละคร เป็นขั้นตอนที่ควบคู่กันเสมอในละครสร้างสรรค้ การประเมินผลช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้ร่วมกิจกรรมอาจจะอยากเล่นละคร

สร้างสรรค์เรื่องเดิม ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก แต่เป้าหมายในการเล่นซ้ำของละครสร้างสรรค์นั้นแตกต่างจากการฝึกซ้อมการแสดงในละครเวที ในขณะที่การฝึกซ้อมละครเวทีนั้นมุ่งเน้นความสมบูรณ์แบบหรือความลงตัวในตัวผลงาน (production) แต่ในละครสร้างสรรค์นั้นเด็ก ๆ อาจจะเปลี่ยนหรือสลับบทบาทกันโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความสมบูรณ์แบบของการแสดงหรือในบางครั้งอาจจะมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงหรือเครื่องแต่งกายอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดการแสดงแบบละครเวทีที่เป็นทางการ องค์กรประกอบทางเทคนิคของละครเวที เช่น ฉาก แสง เสียง การแต่งหน้า และเครื่องแต่งกายนั้นเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นสำหรับกิจกรรมละครสร้างสรรค์ (แต่ถ้าหากผู้เรียนต้องการที่จะพัฒนาผลงานที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียนไปสู่การแสดงเพื่อผู้ชม ก็อาจจะสามารถกระทำได้ หากทั้งครูและผู้เรียนมีความพร้อมอย่างแท้จริง)

ในแต่ละครั้งที่มีการเล่นละครสร้างสรรค์นั้น ย่อมหมายถึงการที่ผู้ร่วมกิจกรรมได้ทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ ความคิดและการแสดงออกของตัวละครอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้แสดงก็จะพยายามทำการเล่นของตัวเองให้ดีขึ้นไปเป็นลำดับ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การเล่นละครสร้างสรรค์ก็ยังคงมีจุดมุ่งหมายที่การพัฒนาศักยภาพในตัวผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าในตัวผลงานละคร

สมาคมการละครเพื่อการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา (American Alliance for Theatre and Education) ได้ให้นิยามของละครสร้างสรรค์ในปี ค.ศ. 1996 ว่า

“ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) หมายถึง รูปแบบของละครชนิดหนึ่งที่เกิดจากการด้นสด (Improvisation) การไม่พยายามอวดผู้ชม (Non-exhibitional) และการใช้กระบวนการเรียนรู้

(Process-centered) โดยมีผู้นำ (หรือครู) เป็นผู้ช่วยชี้แนะให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ใช้จินตนาการเพื่อเล่นบทบาทสมมติเพื่อสะท้อนถึงประสบการณ์ของมนุษย์ ผู้นำมีหน้าที่ช่วยเหลือและชี้แนะให้ผู้ร่วมกิจกรรมนั้นสำรวจข้อมูลพัฒนาวิธีการแสดงออก เพื่อสื่อสารความคิด และความรู้สึก โดยการใช้ละครซึ่งเกิดจากการตัดสินใจด้วยท่าทางและคำพูด เพื่อที่จะค้นหาความหมาย หรือสังเคราะห์อันเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต”

กระบวนการของละครสร้างสรรค์ในห้องเรียน

แม้ว่าเป้าหมายหลักประการหนึ่งของการทำกิจกรรมละครสร้างสรรค์คือ การได้แสดงละครแบบพูดตัดสินใจ (improvisational drama) การแสดงละครจึงเป็น “ผลิตภัณฑ์” (product) ที่ทุกคนรอคอย แต่กิจกรรมในละครสร้างสรรค์นั้นเป็นกระบวนการ (process) ที่มีขั้นตอนในแต่ละขั้นตอนนี้ล้วนเป็นกระบวนการเรียนรู้ในตัวเอง ในขณะที่วินนิเฟร็ด วอร์ด (Winefred Ward) เชื่อว่า กระบวนการพัฒนาทักษะละครสร้างสรรค์นั้นต้องเป็นไปทีละขั้นตอน โดยฝึกทักษะจากง่ายไปหายาก คือฝึกจากทักษะการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไปสู่การเคลื่อนไหว การใช้ท่าใบ้ แล้วจึงฝึกการพูดตัดสินใจ แต่ ไบรอัน เวย์ (Brian Way) เชื่อว่า “กระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการฝึกทักษะละครนั้นไม่ได้เกิดขึ้นแบบขั้นบันไดที่เบ็ดเสร็จหรือเป็นขั้นตอนแยกออกจากกันทีละขั้น หากแต่เป็นเสมือนวงกลมที่อยู่ซ้อน ๆ กัน...” (Rosenberg, 1987 : 31-32) แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีการแบบวอร์ด (Ward) หรือแบบเวย์ (Way) สิ่งที่เป็นหลักการที่สำคัญของละครสร้างสรรค์ก็คือ การให้ความสำคัญต่อกระบวนการมากกว่าผลิตภัณฑ์ การฝึกทักษะอย่างหนึ่งก็จะเสริมหรือหนุนนำทักษะอื่น ๆ ผู้เรียนต้อง “สะสม” ประสบการณ์ฝึกทักษะการแสดงเหล่านี้ไปเรื่อย ๆ ดังนั้น กระบวนการของการฝึกละครสร้างสรรค์จึงมักจะเริ่มต้นจากสิ่งที

ผู้เรียนมีความรู้หรือคุ้นเคยอยู่แล้ว จากนั้น ผู้นำจึงจะจัดประสบการณ์ เชื่อมโยงจากสิ่งที่ผู้ร่วมกิจกรรมรู้จักอยู่แล้วไปสู่การเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่กว้าง ข้นและลึกซึ้งขึ้น และมุ่งหวังที่จะพัฒนาการทำงานของสมองทั้งสองซีก

อย่างไรก็ดี ก่อนที่ผู้เรียนจะสามารถแสดงละครแบบต้นสด ได้เป็นอย่างดีนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการเตรียมความพร้อมในด้าน ต่าง ๆ ต่อไปนี้ โดยจะเริ่มด้วยการใช้ประสบการณ์จากประสาทสัมผัส ทั้ง 5 (sensory recall) นำไปสู่จินตนาการ (imagination) และความคิด สร้างสรรค์ (creativity) การเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ การใช้ท่าใบ้ การพูด ต้นสด (verbal improvisation) ซึ่งนำไปสู่การสวมบทบาทสมมติ (role play) ภายใต้สถานการณ์และกติกากี่ตกลงร่วมกัน ก่อให้เกิดการแสดง ละครในแบบต้นสด (improvisational drama) ซึ่งต้องใช้จินตนาการ ผนวกกับการใช้ปฏิภาณ จนกระทั่งนำไปสู่ความเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ มากขึ้นในที่สุด ทั้งนี้การคิดแผนการสอนจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานแนวคิด ที่ว่า ผู้สอนจำเป็นต้องเริ่มจาก “สิ่งที่ผู้เรียนมีอยู่แล้วในตัวเอง” (ซึ่งเป็น ความรู้หรือทักษะที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว) แล้วพัฒนาทักษะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นแนวตั้งมากกว่าแนวราบ กล่าวคือ ผู้สอนสามารถผสมผสานวิธีการหรือ แนวคิดแบบวอร์ดและ/หรือแบบเวย์กับวิธีการที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสม กับวัยและภูมิหลังของผู้เรียน โดยที่ผู้สอนสามารถที่จะให้ผู้เรียนทำ กิจกรรมฝึกทักษะต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอนแบบวอร์ดและในเวลาเดียวกัน ก็สามารถขยายทักษะเหล่านั้นด้วยการฝึกเพิ่มเติมในแนวตั้งแบบเวย์ (หมายถึงฝึกทักษะเดิม ๆ ที่ผู้เรียนทำได้แล้ว แต่ฝึกให้ดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้นไป เรื่อย ๆ เหมือนการซ้อนกันของวงกลม)

แผนภาพวงกลมแสดงทักษะที่จำเป็นของละครสร้างสรรค้

หลังจากที่ผู้เรียนได้แสดงละครเสร็จแล้ว กระบวนการประเมินผล การแสดงตลอดจนการบูรณาการความรู้ที่ได้จากละครไปสู่ชีวิตจริงนั้น ก็ จะช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

โครงสร้างของแผนการสอนละครสร้างสรรค์

โครงสร้างของแผนการสอนนั้นประกอบด้วยส่วนประกอบดังต่อไปนี้

- เป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Goals)
- จุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objectives)
- กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Process)
  1. กิจกรรมเตรียมความพร้อม (Warm-Up)
  2. กิจกรรมจูงใจ (Motivation)
  3. กิจกรรมละครสร้างสรรค์ (Creative Drama)
    - 3.1 กิจกรรมก่อนละคร (Pre-Drama)
    - 3.2 กิจกรรมละคร (Drama Playing)
  4. กิจกรรมประเมินผลงานในแต่ละช่วง (Evaluation)

การจัดทำแผนการสอน “ละครสร้างสรรค์”

หลังจากที่ผู้สอนได้ศึกษาหลักสูตรการศึกษา¹ ของสถานศึกษา และได้ทำความเข้าใจกับ “มาตรฐานการเรียนรู้” ที่หลักสูตรได้กำหนดให้เรียบร้อยแล้ว ผู้สอนย่อมสามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Goals) ซึ่งเป็นความต้องการระยะยาว และจุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objectives) ซึ่งเป็นความต้องการระยะสั้นได้อย่างชัดเจน ในขณะที่เป้าหมายการเรียนรู้เป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้หมายถึงจุดประสงค์ที่มีความเฉพาะเจาะจงในรายละเอียดที่สอดคล้องกับเป้าหมายหลักนั่นเอง

¹ โปรดดูข้อมูลสัมพันธ์เรื่องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในบทที่ 3

⇒ การวางเป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Goals)

การวางเป้าหมายการเรียนรู้ (Learning Goals) ด้วยการใช้ละครสร้างสรรค์เป็นยุทธศาสตร์การสอนมี 3 แนวทางคือ

1. การทำละครสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้ความรู้หรือประเด็นความคิดใหม่ ๆ (Learning new knowledge or concept through drama)
2. การทำละครสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะของละคร (Learning about the art of drama)
3. การทำละครสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง (Learning about self through drama)

ผู้วางแผนการสอนอาจจะเลือกเพียงเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งเป็นหลัก หรือจะเลือกมากกว่า 1 เป้าหมายก็ย่อมต้องขึ้นอยู่กับ **เนื้อหาหลักสูตร เวลา ความพร้อมและประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้เรียน**

การวางเป้าหมายการเรียนรู้เป็นเรื่องใหญ่และเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ผู้สอนต้องวางแผนเป้าหมายให้อยู่บนสภาพของความเป็นจริงของบริบทที่จะจัดทำกิจกรรมละครสร้างสรรค์ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ ทั้งนี้ความสามารถในการบูรณาการประสบการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน ละครสร้างสรรค์ย่อมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทักษะ ความสามารถ และประสบการณ์ของครูผู้สอนด้วย

ตารางแสดงตัวอย่างการวางเป้าหมายระยะยาวของวิชาละครสร้างสรรค์ สำหรับระดับช่วงชั้น ป.4-6 ตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ชนิดของเป้าหมายการเรียนรู้	ตัวอย่างการวางเป้าหมาย
1. การทำละครสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้ ความรู้ หรือประเด็นความคิดใหม่ๆ (Learning new knowledge or concept through drama)	เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ “วัฒนธรรมข้าว” ของไทย
2. การทำละครสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับ ศิลปะของละคร (Learning about the art of drama)	เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และมีทักษะขั้นพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับศิลปะของการแสดง อันได้แก่ เข้าใจถึงกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การใช้ทำใบ้ การใช้บทบาทสมมติ และการ ดันสต ตลอดจนการวิจารณ์ที่สร้างสรรค์
3. การทำละครสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับ ตัวเอง (Learning about self through drama)	เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบตัวเองในด้านความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่ตนเองมีอยู่

☞ การวางจุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning Objectives)

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้สำหรับการสอนในแต่ละครั้งนั้น ผู้สอนควรกำหนดจุดประสงค์ให้เหมาะสมกับเวลา ความสามารถ และ พัฒนาการที่ผ่าน ๆ มาของผู้เรียน การวางจุดประสงค์ที่มากเกินไปหรือ ยากเกินไปอาจเป็นอุปสรรคต่อการสอนให้ประสบความสำเร็จได้ ก่อนที่ ผู้เขียนแผนการสอนจะเลือกว่าแผนการสอนในแต่ละครั้งควรจะต้อง ตั้ง จุดประสงค์อย่างไร ผู้เขียนแผนการสอนควรจะต้องมีความเข้าใจ เกี่ยวกับเป้าหมายการเรียนรู้ และเข้าใจในกระบวนการของละคร สร้างสรรค์เป็นอย่างดี

ตัวอย่างของการวางจุดประสงค์การเรียนรู้

เป้าหมายการเรียนรู้	จุดประสงค์การเรียนรู้
เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ “วัฒนธรรมข้าว” ของไทย	<p>เพื่อให้ผู้เรียน...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการทำนา 2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตำนานของ “แม่โพสพ” 3. มีความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับ วัฒนธรรมไทยที่เกิดจากวัฒนธรรมข้าว
เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และมีทักษะ ขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับศิลปะของการแสดง อันได้แก่ เข้าใจถึงกระบวนการทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่ม การใช้ท่าใบ้ การใช้ บทบาทสมมติ และการต้นสวด ตลอดจน การวิจารณ์ที่สร้างสรรค์	<p>เพื่อให้ผู้เรียน...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ฝึกทักษะ การเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ และการ ใช้ท่าใบ้ การพูดต้นสวดเพื่อให้สามารถสร้างความเชื่อในการแสดงได้อย่างมีสมาธิในระดับหนึ่ง 2. ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม 3. ฝึกการแสดงความคิดเห็นตามการรับรู้และความรู้สึกของตน 4. เห็นประโยชน์ของละครสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้กับชีวิตจริงได้
เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบตัวเองในด้านความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่ตนเองมีอยู่	<p>เพื่อให้ผู้เรียน...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ค้นพบคุณลักษณะบางอย่างที่มีอยู่ในตัวเอง เช่น ความกล้าแสดงออก ความเป็นผู้นำ ความมีน้ำใจ ความเสียสละ เป็นต้น 2. ค้นพบความสามารถในด้านต่าง ๆ ของตัวเอง เช่น ด้านการแสดง ด้านการเสนอความคิด ด้านการอ่าน เป็นต้น

² การวางจุดประสงค์ทุกข้อควรขึ้นต้นด้วยประโยค “เพื่อให้ผู้เรียน....(ได้ฝึกการใช้จินตนาการ, ฝึกทักษะ, เรียนรู้เกี่ยวกับ...ฯลฯ)”

⇒ การวางกระบวนการเรียนรู้

1. **กิจกรรมเตรียมความพร้อม (Warm-Up)** จากโครงสร้างของแผนการสอน จะเห็นว่า การเตรียมความพร้อมด้วยการอบอุ่นร่างกายเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัว และเกิดสมาธิ พร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความพร้อมทางด้านร่างกาย สมอง และอารมณ์ ในขั้นตอนต่อไป อันได้แก่

2. **กิจกรรมจูงใจ (Motivation)** หมายถึง การใช้คำถาม หรือสื่อประเภทต่าง ๆ ในการกระตุ้นความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรม เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ หรือทำความเข้าใจกับประเด็นที่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมา ขั้นตอนในการสร้างแรงจูงใจนี้ อาจจะเริ่มต้นด้วยการถามคำถามที่เร้าปฏิกิริยาการตอบสนอง เพื่อดึงให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วมตั้งแต่แรกเริ่ม (เช่น การพูดคุยกับผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องของการปลูกข้าว ในแผนการสอน “กว่าจะมาเป็นข้าวให้เรากิน” เป็นต้น) จากนั้นผู้นำกิจกรรมอาจจะนำเสนอข้อมูลที่จะจำเป็นต่อการแสดงละครในช่วงท้าย “ข้อมูล” ที่ว่านี้ หมายถึง สื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่จะนำไปสู่การอภิปราย หรือการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ สื่อที่ว่านี้มีหลายรูปแบบ เช่น เกมส์ นิทาน บทกวี บทเพลง วิดีทัศน์ บทสัมภาษณ์ ข่าวสาร บทความ เรื่องสั้น ภาพจำลอง แผนผัง ฯลฯ ผู้นำต้องพิจารณาตามความเหมาะสมเองว่า จะใช้ข้อมูลและเวลาเท่าไร และอย่างไร เพื่อที่จะเป็นการปูพื้นฐานและสร้างแรงจูงใจในการแสวงหาคำตอบให้กับผู้ร่วมกิจกรรมให้ได้มากที่สุด

3. กิจกรรมละครสร้างสรรค้ (Creative Drama)

3.1 กิจกรรมก่อนละคร (Pre-Drama)

หมายถึงกิจกรรมที่เตรียมความพร้อมในการที่จะแสดงละครให้กับผู้เรียน กิจกรรมก่อนละครเหล่านี้มี 2 ลักษณะคือ

1. การฝึกซ้อมการแสดงเป็นตัวละครในสถานการณ์ต่าง ๆ

2. การวางแผนว่าจะแสดงละครอย่างไร

กิจกรรมการฝึกซ้อม หมายถึง การให้ผู้เรียนใช้จินตนาการในการแสดงบทบาทสมมติสั้น ๆ เพื่อเป็นการ “ฝึก” แสดงออกอย่างตัวละคร เช่น สมมติว่าจะแสดงละครเรื่อง “ลูกหมู 3 ตัว” ครูอาจจะกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนลองแสดงท่าทางการสร้างบ้านของลูกหมูแต่ละตัว เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาส “ทดลอง” เล่นกับจินตนาการของตัวเอง ระหว่างที่ผู้เรียนกำลังทดลองเป็นตัวละครกันอยู่นั้น ผู้สอนต้องใช้ความสามารถในการสังเกตและให้คำแนะนำที่ดี ๆ แก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้เขาสามารถแสดงออกได้อย่างมีสมาธิและสมจริง มีข้อน่าสังเกตว่า **การสมมติบทบาทก่อนละครนี้ไม่ใช่และไม่เหมือนกับการแสดงละครทั้งเรื่อง** นอกเหนือจากการทดลองเป็นตัวละครแล้ว ครูยังสามารถใช้ช่วงเวลานี้ เตรียมความพร้อมกับผู้เรียนในเรื่องอื่น ๆ อีก เช่น เตรียมว่าจะแสดงละครฉากไหน ตอนไหนบ้าง เตรียมสถานที่ในห้องเรียนให้เหมาะสมกับสถานที่ในละคร โดยเน้นความเรียบง่ายและใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้มากที่สุด เตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการแสดง ตกงกตึกาในการแสดง จัดลำดับกลุ่มการแสดง และขั้นตอนที่จะขาดไม่ได้คือ การคัดเลือกว่าใครจะแสดงเป็นตัวละครตัวไหน อย่างไร ตลอดจนการแบ่งและมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม

3.2 การแสดง (Drama Playing)

เมื่อมีการเตรียมความพร้อมมาพอสมควรแล้ว ผู้เรียนก็ จะมีความมั่นใจและความพร้อมที่จะแสดง ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศที่ **ปลอดภัย อบอุ่น เป็นกันเอง แต่จริงจัง** เพื่อให้ทั้งผู้แสดงและผู้ชม ซึ่งเป็นผู้ร่วมกิจกรรมด้วยกันนั้น สามารถทุ่มเทสมาธิให้กับละครต้นสดที่กำลังจะเกิดขึ้นภายในห้องทำกิจกรรมให้ได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า **ในการแสดง ละครสร้างสรรค์นั้น จะไม่มีการอนุญาตให้บุคคลที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมมา โดยตลอดเข้าชม** เพราะว่าการมี “ผู้ชม” ที่เป็น “คนอื่น” ที่มีใช้บุคคลที่ได้ผ่านกระบวนการกลุ่มมานั้น มักจะสร้างความ “แปลกแยก” ให้เกิดกับผู้ร่วมกิจกรรม และเป็นสาเหตุแห่งความรู้สึกที่ “ไม่ปลอดภัย” ในการแสดง ทำให้ผู้แสดงเกิดอาการประหม่าและเกร็ง ส่งผลให้กระบวนการละครสร้างสรรค์เกิดการสะดุดและอาจจะไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

อนึ่ง ผู้นำกิจกรรมควรจะมีความเข้าใจที่ถูกต้องว่า การแสดงละครสร้างสรรค์นั้นไม่ใช่การแสดงละครเวที ดังนั้น **จึงไม่จำเป็นต้องกังวลใจกับความสมบูรณ์แบบของการแสดง** แต่จำเป็นต้องเข้าใจว่า การแสดงละครสร้างสรรค์ในแต่ละครั้งนั้น จะนำไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างไร ตัวอย่างเช่น ในการนำเรื่อง “หนูน้อยหมวกแดง” มาเป็นแรงจูงใจในการทำละครนั้น ผู้นำกิจกรรม อาจจะต้องการให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะการพูดต้นสด แต่กระทำภายใต้โครงเรื่องที่ง่ายและตัวละครที่ไม่ซับซ้อน ดังนั้นในการแสดงละครนั้น จึงอาจจะให้ผู้ร่วมกิจกรรมแสดงโดยตลอดทั้งเรื่อง เพื่อเป็นการฝึกฝนทักษะการต้นสดภายใต้การดำเนินเรื่องที่สนุกสนาน แต่ถ้าหากเรื่อง หรือนิทานที่นำมาใช้เป็นแรงจูงใจ นั้นมีความยาวมาก ก็อาจจะเป็นอุปสรรค

ต่อการแสดงภายในเวลาที่จำกัดได้ ดังนั้น **ผู้นำกิจกรรมอาจจะเลือกแสดงเฉพาะบางตอน** โดยเฉพาะตอนที่กระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจที่มีคุณภาพ

นอกเหนือจากการแสดงในแบบต้นสดโดยใช้ผู้เรียนแสดงเป็นตัวละครแล้ว การแสดงละครสร้างสรรคยังรวมไปถึงการแสดงหุ่น การแสดงละครที่ใช้หน้ากาก หรืออุปกรณ์ประกอบ โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรคหุ่น หรืออุปกรณ์เหล่านี้ด้วยตัวเอง

สรุป

ผู้นำกิจกรรมต้องรู้จักจินตนาการและเลือกเฟ้นว่าจะให้ผู้ร่วมกิจกรรมแสดงละครเรื่องอะไร ตอนไหน เพื่อที่จะนำไปสู่การประเมินผลที่มีคุณภาพ แต่ในการแสดงออก **“อย่างไร”** นั้นผู้นำกิจกรรมควรจะปล่อยให้ผู้แสดงมีอิสระภาพในการแสดงไม่จำเป็นจะต้องเข้าไป **“กำกับการแสดง”** มากจนเกินความจำเป็น แต่อาจจะทำหน้าที่คล้าย ๆ กับ **“กรรมการการแสดงละคร”** มากกว่า เพื่อที่จะดูว่าผู้ร่วมกิจกรรมได้ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมนั้นตามกติกาที่ได้ตกลงกันไว้หรือไม่

4. การประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผลในกระบวนการละครสร้างสรรคมี 2 ลักษณะคือ

1. การประเมินผลที่สอดแทรกระหว่างปฏิบัติกิจกรรมแต่ละส่วน

หมายถึง การที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นหรือแสดงปฏิกิริยาต่อการปฏิบัติของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรม โดยมากจะเป็นการแสดงออกด้วยการวิจารณ์ในเชิงสร้างสรรค์ด้วยวาจา ด้วยเสียงปรบมือ ด้วยการให้กำลังใจ และเป็นการประเมินผลในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ

2. การประเมินผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนการสอน

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นขั้นตอนที่ผู้ร่วมกิจกรรมและผู้นำกิจกรรมต้องใช้ความเป็นกลางในการมองผลงานที่เกิดขึ้นจากการแสดงละคร ผู้นำกิจกรรมควรพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดตรงกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ การตั้งคำถามที่จะนำไปสู่ข้อสรุปว่าแผนการเรียนรู้ที่วางไว้นั้นบรรลุหรือไม่จึงเป็นทักษะที่สำคัญและละเอียดอ่อนเป็นอย่างยิ่ง

บทบาทและทักษะของผู้นำกิจกรรม หรือผู้สอน

นอกเหนือจากการวางแผนการสอนแล้ว ผู้นำกิจกรรมในละครสร้างสรรค์ยังมีบทบาทในการ “อำนวยความสะดวก” (facilitate) กระบวนการทั้งหมดของละครสร้างสรรค์ให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ โดยมุ่งให้ผู้ร่วมกิจกรรมหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการนี้ “ผู้อำนวยความสะดวก” ต้องสามารถทำหน้าที่ใน 3 บทบาทคือ

1. **บทบาทครูผู้สอน (teacher)** มีหน้าที่สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ให้ความรู้และให้คำสั่งในการปฏิบัติกิจกรรม
2. **บทบาทครูพี่เลี้ยง (coach)** มีหน้าที่ให้การกระตุ้น ให้กำลังใจ ให้คำสั่งข้างเคียง (side-coaching) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ดีขึ้น
3. **บทบาทครูผู้กำกับการแสดง (director)** มีหน้าที่ให้คำปรึกษา การชี้แนะเกี่ยวกับการแสดง นับตั้งแต่การวางแผนการแสดงละคร การฝึกซ้อมทักษะการแสดง การใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ในการแสดง เช่น การใช้พื้นที่ในการแสดง การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นต้น

จากบทบาทข้างต้น จะเห็นได้ว่าการทำหน้าที่ของผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ผู้นำกิจกรรมควรมีความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความรู้และทักษะด้านการสอน

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 ว่าการขาดความรู้และทักษะด้านการสอนมักจะเป็นปัญหาของนักการละครหรือนักปฏิบัติที่ต้องการทำหน้าที่ของ “ผู้อำนวยความสะดวก” ในการสอน ดังนั้นการแสวงหาความรู้และทักษะด้านนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาตัวเองในระยะยาว ผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังต่อไปนี้

- 1.1 ความมุ่งหมายและหลักการเกี่ยวกับ “การศึกษา” โดยมีความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การปฏิรูปการศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปรัชญาการศึกษาต่าง ๆ
- 1.2 ทฤษฎีพัฒนาการในด้านร่างกาย สมอ่ง อารมณ์ สังคม ของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ เข้าใจข้อจำกัดของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มแต่ละวัย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้เรียนทั่วไป หรือกลุ่มผู้เรียนที่เป็นบุคคลพิเศษ (ซึ่งมีความพิการหรือมีความต้องการพิเศษ)
- 1.3 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีรูปแบบการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย เป็นต้น

1.4 เทคนิคการสอนหรือเทคนิคการสื่อสาร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในการเป็นผู้สอน นอกเหนือจากการมีความรู้ในสิ่งที่ตนสอนเป็นอย่างดีแล้ว ผู้สอนควรมีความสามารถในการสื่อสาร คือการพูดอย่างคล่องแคล่ว อธิบายได้ชัดเจน ให้ข้อมูลได้ถูกจุดและถูกต้อง เล่าเรื่องได้ดี และสรุปประเด็นได้ มีทักษะการฟังที่ดี มีความตั้งใจ มีสมาธิที่จะฟังผู้อื่นได้ดี และต้องมีทักษะการถามที่สอดคล้องกับระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

2. ความรู้และทักษะด้านละคร

การมีความรู้ความเข้าใจด้านละครขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้คนที่สนใจที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาละครสร้างสรรค์เป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบ และอาจจะสามารถพัฒนาไปจนถึงขั้นที่เรียกว่ากลายเป็น “งานศิลปะ” ได้อีกด้วย ความรู้ด้านละครขั้นพื้นฐาน ได้แก่

- 2.1 องค์ประกอบของละคร
- 2.2 องค์ประกอบของบทละคร
- 2.3 การแสดง
- 2.4 การกำกับการแสดง

หากครูผู้สอนยังขาดความรู้และทักษะทางด้านนี้ก็อาจจะแสวงหาเพิ่มเติมได้จากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหรือจากการเข้าร่วมฝึกอบรมทักษะด้านละครสร้างสรรค์หรือด้านการแสดง

● การเชื่อมโยงความรู้และทักษะจากทั้งสองด้าน

เมื่อผู้นำกิจกรรมมีความรู้และทักษะทั้งด้านการสอนและด้านการละครครบทั้งสองด้าน ผู้นำกิจกรรมย่อมสามารถผสมผสานความรู้และ

ทักษะเหล่านี้ได้หลายทาง นับตั้งแต่การทำหน้าที่ของครูผู้สอน การเป็นครูพี่เลี้ยง และการเป็นครูผู้กำกับการแสดง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้ความรู้ด้านละครในการ “ถาม” คำถามในระหว่างการปฏิบัติการ “ละครในการศึกษา” ของ ไตโรที เฮทคอต (Dorothy Heathcote) ผู้นำด้านละครในการศึกษา (Drama-in-Education) ชาวอังกฤษ ซึ่งใช้เทคนิคการ “ถาม” เป็นเทคนิคในการดำเนินการกับขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการทำละครสร้างสรรค์ หรือ ละครในการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wagner, 1985 : 61-66) ซึ่งสามารถสรุปและประยุกต์ใช้ได้ดังตารางต่อไปนี้ (ปารีชาติ จึงวิวัฒนาการณ์, 2545)

ประเภทของคำถาม	ตัวอย่าง
<p>1. คำถามที่เกี่ยวกับความสนใจของกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมรวมทั้งคำถามที่เกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของละครที่ต้องการจะแสดง (planning)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -พวกเราต้องการทำอะไรเกี่ยวกับอะไร -เราจะเริ่มต้นอย่างไร -ลำดับการดำเนินเรื่องเป็นอย่างไร -เราจะต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้างในการแสดงฉากนี้ -เราจะวางขั้นตอนในการแสดงฉากนี้อย่างไร -จำได้ไหมว่า ฉากแรกเกิดอะไรขึ้นบ้าง -ขณะนี้เป็นเวลาช่วงไหน -พวกเราแต่งกายกันอย่างไร <p>ฯลฯ</p>
<p>2. คำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลและความรู้ (คำถามส่วนนี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถถึงความรู้ หรือประสบการณ์ส่วนตัวมาให้แก่กลุ่ม หรืออาจจะเกิดหลังจากที่ผู้ร่วมกิจกรรมได้เข้าห้องสนุด สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ เพื่อนำเอาความรู้เหล่านั้นกลับไปคืนสู่ห้องเรียน) (planning)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -นักเรียนคิดว่าตัวละครตัวนี้จะทำอะไรต่ออุปสรรคในครั้งนี้ -ถ้าเกิดมีสัตว์ประหลาดตัวหนึ่งโผล่ขึ้นมา อลิซจะทำอย่างไร -ครูอยากรู้จ้ดเลยว่าชาวบ้านแต่งกายกันอย่างไรเมื่อยามออกศึกในสมัยกรุงศรีอยุธยา -หากมีการทำธุรกรรมเด็ก กฎหมายบัญญัติโทษไว้ว่าอย่างไรบ้าง -ในสมัยโบราณ ผู้คนทำพิธีกรรมในเรื่องแบบนี้กันหรือเปล่า ทำอย่างไร
<p>3. คำถามที่ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมต้องแสวงหาทางเลือก หรือตัดสินใจเลือก ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (planning)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -มีวิธีการอะไรบ้างที่สามารถเป็นทางออกของตัวละครตัวนี้ -มีวิธีการอื่น ๆ อีกไหมที่จะข้ามสะพานสายนี้ -ในละครเรื่องนี้ พวกเราต้องการจะทำสงครามหรือจะพูดคุยเจรจากันเพื่อสันติ -ตกลงพวกเราจะอยู่ที่นี้กัน (แม้ว่าจะหลงป่า) หรือว่าจะออกไปหาความช่วยเหลือ

ประเภทของคำถาม	ตัวอย่าง
<p>4. คำถามเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการควบคุมวินัย (planning, playing)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -ในภาวะที่วิกฤติแบบนี้ ตัวละครควรจะทำอะไรหรือเปล่า -พวกเรากำลังแสดงเป็นทหาร เพราะฉะนั้นควรมีบุคลิกอย่างไร -พวกเราต้องการหยุดการแสดงละครหรือว่าจะแสดงกันต่อ -ลองเชื่อมโยงสิ่งที่พวกเราสมมติขึ้นมาอย่างจริงจังดีไหม -ลองใช้สมมติกันดีไหม
<p>5. คำถามที่ใช้สำหรับสร้างอารมณ์และความรู้สึก (planning & pre-drama, drama playing)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -ได้อินเสียง.....หรือเปล่า -มองเห็นม้าตัวนี้หรือเปล่า มันมีรูปร่างอย่างไร สีอะไร มันกำลังทำอะไรอยู่
<p>6. คำถามเพื่อใช้เริ่มต้นสมมติ (planning & pre-drama, drama playing)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -สมมติว่าเราเป็นตัวละครตัวนี้ เราจะทำอย่างไรภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ -เรากำลังพายเรือสวนกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว เราจะออกแรงกันอย่างไร
<p>7. คำถามเพื่อกระตุ้นให้ใช้วิจารณญาณที่ลึกซึ้ง (evaluation) หลังจากที่มีการแสดงละคร ผู้นำกิจกรรมมักจะเริ่มด้วยคำถามว่า “รู้สึกอย่างไรเมื่อ...” จากนั้นก็จะต่อด้วยคำถามว่า “ทำไม....” การหาเหตุผล การรู้จักใช้วิจารณญาณนั้นเป็นการใช้สมองซีกขวาในการพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่างๆ และหากมนุษย์เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างแท้จริงแล้ว ก็อาจจะส่งผลต่อพฤติกรรมในชีวิตจริงด้วย</p>	<ul style="list-style-type: none"> -ทำไมคนเราจึงตัดสินใจแบบนี้ -ครูสงสัยจังเลยว่าทำไมบางคนจึงมีอคติกับ..... อคติคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร -พวกเรามีแนวคิดอย่างไรถึงวิธีการแก้ไขปัญหานี้ -การกระทำของตัวละครเช่น “แม่โพสพ” นี้ เราเรียกว่าอะไร ทำไมการกระทำเช่นนี้จึงได้รับการยกย่อง

นอกเหนือจากตัวอย่างข้างต้นแล้ว ผู้นำกิจกรรมยังสามารถที่จะอธิบาย สาธิต และแสดงบทบาทสมมติ ยกตัวอย่าง ตลอดจนสอนทักษะการแสดงให้กับผู้เรียนได้ด้วย

สรุป

ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) หรือ ละครในการศึกษา (Drama-in-Education) เป็นได้ทั้งรูปแบบทางศิลปะ (art form) ในตัวเอง และเป็นนวัตกรรมด้านการสอน (educational innovation) ในตัวเอง เช่นเดียวกัน เนื่องจากละครสร้างสรรค์เป็นรูปแบบหนึ่งของการผสมผสาน ความรู้ความเข้าใจระหว่างศิลปะกับการเรียนรู้ ดังนั้น คุณูปการของ ละครสร้างสรรค์จึงมีมากมาย แนวโน้มที่จะมีการใช้ละครสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาผู้เรียนมากขึ้นในอนาคต จึงเป็นสิ่งที่มิอาจดบังได้ สำหรับการปฏิรูปการศึกษาในอนาคต

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

ข้อมูลสัมพันธ์

- ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนชินวร¹

ที่ตั้ง 24/5 ซอยชินวร ถนนเสรีไทย แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร 10240
โทรศัพท์ 02-377-9889, 02-374-3005

Homepage : <http://www.chinavorn.ac.th>

E-Mail : cv@chinavorn.ac.th

อาจารย์ใหญ่

อาจารย์ชฎิลรัตน์ อัครวิวัฒน์พงศ์

ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายบริหาร

อาจารย์เยาวลักษณ์ ถนอมเพชรสง่า

ผู้สอนวิชานาฏศิลป์

อาจารย์คมศรี ทองใบใหญ่

ประวัติของโรงเรียน โรงเรียนชินวรทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527 ในระยะแรกเปิดสอนเฉพาะระดับชั้นอนุบาล และค้อย ๆ ขยายระดับชั้นที่เปิดสอน จนกระทั่ง พ.ศ. 2535 ได้เปิดอาคารเรียนเพิ่มและขยายระดับการสอนไปถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน แต่ในปีการศึกษา 2545 เปิดสอนเฉพาะระดับชั้นอนุบาล ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6

---

¹ จากหนังสืออนุสรณ์โรงเรียนชินวร 2544

และในปีการศึกษาปัจจุบัน (2545) ได้รับเลือกให้เป็นโรงเรียน
นาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในระดับ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกรมวิชาการ

ปรัชญาของโรงเรียน “ความรู้ คู่ ความดี”

จุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

ธรรมนูญโรงเรียนชินวร (2544-2548) ได้จัดความสำคัญของจุดเน้น
ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนานักเรียนเต็มตามศักยภาพ ให้สามารถเรียนรู้
รู้จักการคิด สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มี
ความซื่อสัตย์ต่อสังคมส่วนรวม
3. ส่งเสริมพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียน
สร้างกระบวนการเรียนรู้
4. ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีความสามารถ ประพฤติตน
เป็นแบบอย่างที่ดี เหมาะสมกับอาชีพครู
5. ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงานอย่าง
เป็นระบบ

วิสัยทัศน์ (Vision) ของโรงเรียน

โรงเรียนชินวร ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็น
ทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่า ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความประพฤติดี
มีระเบียบ มีวินัย มีความรับผิดชอบ เป็นที่ยอมรับของชุมชน พัฒนา
บุคลากรให้มีศักยภาพสูงสุด เพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

เป้าหมาย (Goals)

1. นักเรียนโรงเรียนชินวรจะต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล กล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาของตนเอง และปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
2. นักเรียนโรงเรียนชินวรจะต้องเป็นผู้ประพฤติดี มีระเบียบ มีความรับผิดชอบต่อสังคม
3. บุคลากรของโรงเรียนจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพครู เข้าใจในระบบการบริหารงาน การจัดการ และเป็นประชาธิปไตย

● หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กับกลุ่มสาระ “ศิลปะ”²

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 นั้น ได้แบ่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีออกเป็น 4 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้น ป.1-3 ช่วงชั้น ป.4-6 ช่วงชั้น ม.1-3 และ ช่วงชั้น ม.4-6 และมีการกำหนดสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มศิลปะ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มภาษาต่างประเทศ

² กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่ง ๓ ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 ในชั้น ป.1 ป.4 ม.1 และ ม.4 ซึ่งจะใช้ครบทุกชั้นในปีการศึกษา 2547 และจะใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2546 ในลักษณะเดียวกับโรงเรียนนาร่อง คือ ในชั้น ป.1 ป.4 ม.1 และ ม.4 จนครบทุกชั้นในปีการศึกษา 2548

สำหรับแต่ละกลุ่มสาระนั้นมีการกำหนด “มาตรฐานการเรียนรู้” ในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งเป็นคุณภาพของผลการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบในแต่ละช่วงชั้น เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดคุณภาพของผู้เรียน และเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตลอดจนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กำหนดว่า สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างตั้งที่กล่าวข้างต้น ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเอง โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยมีข้อแม้ว่า สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพครบถ้วนตามมาตรฐานช่วงชั้นของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกประการ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้บรรจุ “สาระ” ของกลุ่มศิลปะไว้ 3 สาระคือ

1. ทศนศิลป์
2. ดนตรี
3. นาฏศิลป์

ในสาระนาฏศิลป์นั้น ได้ให้คำอธิบาย คำว่า “นาฏศิลป์” ว่ารวมถึงนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้าน นาฏศิลป์สากล นาฏศิลป์นานาชาติ และการละคร และได้กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ ไว้ 2 มาตรฐานคือ

มาตรฐาน 3.1 เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าของนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

- ข้อมูลเกี่ยวกับตารางอัตราเวลาเรียนของช่วงชั้น ป.1- ป.6 ของกลุ่มสาระต่าง ๆ ของโรงเรียนชินวร

การจัดการเรียนรู้สำหรับช่วงชั้นทั้ง 2 ช่วง คือ ช่วงชั้น ป.1- ป.3 และ ช่วงชั้น ป.4 - ป.6 กำหนดเวลาในการเรียนแต่ละชั้น 1,000 ชั่วโมง ต่อปี ประกอบด้วย 8 กลุ่มวิชา ซึ่งมีสัดส่วนของแต่ละกลุ่มวิชาเป็นจำนวนชั่วโมงเรียน ตามโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรขั้นพื้นฐานของโรงเรียนอินวร ประจำปีการศึกษา 2545

กลุ่มสาระ	ช่วงชั้น ป.1- ป.3	ช่วงชั้น ป.4 - ป.6	หมายเหตุ
1.ภาษาไทย	240	200	
2.คณิตศาสตร์	240	200	
3.วิทยาศาสตร์	120	120	
4.สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	80	
5. สุขศึกษาและพลศึกษา	40	40	
6. ศิลปะ	80	80	แบ่งเป็นทัศนศิลป์ 40 ดนตรี 20 นาฏศิลป์ 20
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	80	
8.ภาษาต่างประเทศ	120	120	
รวม 8 กลุ่มสาระ	960	920	
สาระเพิ่ม - ภาษาต่างประเทศ	-	40	- การใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสาร
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	40	40	-แนะแนว/ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม (home room) - กิจกรรมชมรม - ลูกเสือ - เนตรนารี
รวมจำนวนชั่วโมงเรียน	1,000	1,000	

จากตารางข้างบน กลุ่มสาระศิลปะ มีสัดส่วน 8 % ของจำนวน ชั่วโมง 1,000 ชั่วโมง แบ่งเป็นสัดส่วนจำนวนชั่วโมงไว้ดังนี้ คือ สาระ- ทัศนศิลป์ 40 ชั่วโมง สาระดนตรี 20 ชั่วโมง สาระนาฏศิลป์ 20 ชั่วโมง

ต่อ 1 ปีการศึกษา ซึ่งมี 2 ภาคเรียน ดังนั้นใน 1 ภาคเรียน จึงแบ่งเป็น สาระทัศนศิลป์ 20 ชั่วโมง สาระดนตรี 10 ชั่วโมง สาระนาฏศิลป์ 10 ชั่วโมง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ **ใน 20 สัปดาห์ ผู้เรียนจะมีเวลาเรียนวิชา นาฏศิลป์ 10 ชั่วโมง**

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้ต้องการทำวิจัยตามสภาพจริงของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปีการศึกษา 2545 นี้ เป็นครั้งแรกที่ทางโรงเรียนจะต้องใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งบรรจุเนื้อหา “ละครสร้างสรรค์” ไว้ในมาตรฐานช่วงชั้นของสาระ “นาฏศิลป์”³ เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ดังนั้น จึงเป็นการดี ที่ได้มีโอกาสทำวิจัยในเรื่องนวัตกรรม การสอนในช่วงเวลาเดียวกับที่จะมีการเริ่มทดลองสอนละครสร้างสรรค์ ขึ้นในโรงเรียนนาร่อง อีกทั้งจะได้สัมผัสและทำความเข้าใจกับปัญหาในการสอนละครสร้างสรรค์ในห้องเรียน เพื่อที่จะได้แสวงหาแนวทางในการใช้ละครสร้างสรรค์ให้มีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

และเนื่องจากโครงการวิจัยนี้มีความจำเป็นต้องใช้เวลาอย่างน้อย 10 ชั่วโมงในการปฏิบัติกิจกรรม และใช้เวลาอีก 2 ชั่วโมงในการสัมภาษณ์ และประเมินผลนักเรียนแต่ละคน ดังนั้น โครงการวิจัยฯ จึงได้รับความอนุเคราะห์จากทางโรงเรียนชินวร ให้สามารถเข้าไปดำเนินการวิจัยเป็นเวลาต่อเนื่องกันทุกวันจันทร์ เป็นเวลา 6 สัปดาห์ โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงติดกัน ในการนี้ ช่วง 5 สัปดาห์แรกจะเป็นการสอนละครสร้างสรรค์ในวิชานาฏศิลป์ 10 ชั่วโมงและจะใช้เวลาในสัปดาห์ที่ 6 อีก 2 ชั่วโมงในการทำแบบทดสอบและสัมภาษณ์ผู้เรียน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการวิจัย

³ โปรดดูตารางกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้อันช่วงชั้นของสาระนาฏศิลป์ได้ในภาคผนวก

- ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชา “นาฏศิลป์” ในโรงเรียน
ชินวร

ก่อนหน้าที่จะเปลี่ยนมาใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โรงเรียนชินวรได้ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งหลักสูตรเดิมในสาระ “นาฏศิลป์” นั้น มุ่งที่จะฝึกทักษะนาฏศิลป์ไทยเป็นหลัก โดยเน้นการฝึกนาฏศิลป์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะเพื่อการแสดง (performance) และเพื่อให้เกิดความรักในศิลปะการแสดงของไทย

อาจารย์สอนนาฏศิลป์ได้ให้ข้อมูลว่า การใช้หลักสูตรเดิมนั้น มีปัญหาในเรื่องที่ผู้เรียนบางส่วนไม่มีความสนใจหรือความถนัดในการฝึกนาฏศิลป์ โดยเฉพาะเด็กชาย มักจะมีความตั้งใจค่อนข้างน้อยในวิชานี้ ทำให้เกิดปัญหาด้านวินัยในการเรียน นอกจากนี้ การบูรณาการกับวิชาอื่นก็เป็นไปได้ลำบาก เพราะนอกจากจะมีปัญหาไม่มีเวลาเพียงพอในการเรียนแล้ว ผู้เรียนบางส่วนยังมีทัศนคติที่ไม่เอาจริงเอาจังกับวิชานี้ และมองไม่เห็นความเชื่อมโยงของวิชานี้กับวิชาอื่น ๆ

- ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนซึ่งเป็นกลุ่มทดลองในโรงเรียนชินวร

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ประกอบด้วยนักเรียนหญิง 14 คน นักเรียนชาย 15 คน รวมเป็น 29 คน แบ่งเป็นอายุ 9 ขวบ จำนวน 26 คน และอายุ 10 ขวบ จำนวน 3 คน นักเรียนทุกคนเคยเรียนวิชานาฏศิลป์มาแล้ว ไม่มีใครเคยเรียนเกี่ยวกับละครสร้างสรรค์หรือการแสดงมาก่อน มีนักเรียนชาย 1 คนที่เพิ่งย้ายมาจากโรงเรียนอื่นในภาคเรียนนี้

แผนการสอนละครสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กำหนดการแผนการสอน 6 สัปดาห์ (12 คาบเรียน)

สัปดาห์ที่	กิจกรรมการเรียนการสอน	เวลา	อุปกรณ์
1	ทำความรู้จักกัน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ละลายพฤติกรรม แบ่งกลุ่ม สร้างกระบวนการกลุ่ม	2 ชั่วโมง	กระดาษสำหรับวาดรูป เครื่องเขียน
2	ฝึกทักษะการแสดงขั้นพื้นฐาน : ฝึกทำใบ้ ฝึกการเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ ฝึกการใช้จินตนาการ ฝึกการเป็นตัวละคร ฝึกการพูดต้นสด	2 ชั่วโมง	
3	แผนการสอนละครสร้างสรรค์ที่เต็ม รูปแบบ แสดงละครต้นสด 1 เรื่อง	2 ชั่วโมง	หนังสือภาพ “ตำนานเมลิ็ดข้าว” โปสเตอร์ “การทำนา” ภาพวิถีชีวิตชนบทไทย
4	เตรียมความพร้อมในการแสดงหุ่นเงา วางแผนการแสดงหุ่นเงา ทำหุ่นเงา	2 ชั่วโมง	อุปกรณ์ทำหุ่นเงา : กระดาษแข็ง กระดาษ แก้วหลากสี กรรไกร เครื่องเขียน ที่เจาะ ตาไก่ ตาไก่ กาว สีเมจิก อุปกรณ์ทำจอผ้าสำหรับแสดงหุ่น : ผ้าสีขาว ความยาว 2.5 เมตร ความกว้าง 2 เมตร ท่อพีวีซีสำหรับทำฐานและกรอบสำหรับ ขึงผ้าให้ตึง อุปกรณ์เย็บผ้า
5	ฝึกซ้อมการแสดงหุ่นเงา จัดแสดงหุ่นเงา	2 ชั่วโมง	หุ่นเงาที่ทำเสร็จแล้ว จอผ้า ไฟสปอตไลท์ 1 ดวง
6	ทดสอบประเมินผล สัมภาษณ์	2 ชั่วโมง	แบบทดสอบ อุปกรณ์ที่ใช้สัมภาษณ์

● **แนวทางในการจัดทำกิจกรรม**

สำหรับโครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีหน้าที่หลักในการเป็นผู้สอน ซึ่งมีบทบาทในการให้แนวทางและให้คำสั่งในการปฏิบัติกิจกรรมทุกกิจกรรมตามแผนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพในการแสดงออกอย่างเป็นอิสระ นอกจากนี้ ผู้สอนยังมีหน้าที่ในการประเมินผลด้วยการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ให้คำชมเชยที่จริงใจ และให้กำลังใจในจุดที่เหมาะสมเป็นระยะ เทคนิคในการประเมินผลกิจกรรมร่วมกับผู้เรียนนั้นได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2

● **แนวทางในการประเมินผลผู้เรียน**

คณะผู้วิจัยกรออกแบบประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment Form) และบันทึกข้อสังเกตประจำวันในแบบฟอร์ม “แบบประเมินผลกิจกรรมละครสร้างสรรค์” โดยใช้ข้อมูลจาก

1. การสังเกตจากพฤติกรรมของผู้เรียน
2. การศึกษา “สมุดบันทึก” ของผู้เรียน

แผนการสอน

แผนการสอนครั้งที่ 1 (2 ชั่วโมง)

วันที่ 20 พ.ค. 2545

เป้าหมาย   สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ให้อิสระทางความคิดและการแสดงที่ปลอดภัยและเหมาะสมต่อผู้เรียน

วัตถุประสงค์   เพื่อให้ผู้เรียน...

1. ได้ทำความรู้จักกับทุกคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยไมตรีจิต
2. ละลายพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม
3. เกิดความรู้สึกที่อบอุ่น ปลอดภัยในการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม
4. แสดงออกจากความรู้สึกอิสระด้วยกิจกรรมกลุ่มและการเคลื่อนไหว
5. สร้างสรรค์การแสดงง่าย ๆ ด้วยปฏิภาณและความคิดสร้างสรรค์

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 : “ชื่อนี้มีท่า”

1. ผู้สอนให้ผู้เรียนทุกคนยืนเป็นวงกลม
2. ผู้สอนให้เวลาผู้เรียนประมาณ 1 นาที ให้ทุกคนคิดท่าทาง 1 ท่าที่จะใช้ประกอบกับชื่อเล่นของตัวเอง (ตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีชื่อเล่นว่า “แมว” อาจจะทำท่าทางง่าย ๆ ที่เลียนแบบแมว เป็นต้น)
3. ผู้สอนบอกว่ากิจกรรมนี้แต่ละคนจะบอกชื่อของตนเองพร้อมแสดงท่าทาง (ที่คิดไว้) ในขณะที่มีการบอกชื่อและทำท่าทางประกอบชื่อนั้น คนที่เหลือในวงต้องตั้งใจฟังและสังเกตท่าทางของเพื่อนให้ดี แล้วให้เปล่งเสียงเรียกชื่อเพื่อนและทำตาม
4. ผลัดกันแนะนำชื่อพร้อมทำท่าทางประกอบชื่อของคนให้ครบทุกคน
5. ทำซ้ำหลาย ๆ รอบ จนกว่าจะคุ้นเคยกัน

กิจกรรมที่ 2 : “ลมเพลมพัด”

1. ผู้สอนให้ผู้เรียนทุกคนยืนเป็นวงกลม
2. กติกามือยู่่า ใครที่ “เป็น” จะต้องออกมายืนตรงกลางวงกลมเพื่อตะโกนว่า “ลมเพลมพัด” คนที่อยู่รอบวงถามว่า “พัดอะไร” ผู้ที่ “เป็น” ตอบว่า “พัดคนที่... (ตัวอย่าง..ใส่แว่น)” เพราะฉะนั้นลมพัดทุกคนที่....(เช่นใส่แว่น) ซึ่งทุกคนที่.... (ใส่แว่น) ต้องวิ่งสลับที่กัน คนสุดท้ายที่หาที่ได้ซ้ำที่สุดจะต้อง “เป็น” คนต่อไป

ตัวอย่าง “ลมพัด...”

- ผู้หญิง
- ผู้ชาย
- ใส่เสื้อสีขาว
- ชอบอ่านการ์ตูน
- ผมยาว

ฯลฯ

กิจกรรมที่ 3 : “คิดชื่อและการเขียนร้ประจำกลุ่ม” (“บูม” ประจำกลุ่ม)

1. ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน 2 กลุ่ม และกลุ่มละ 9 คน 1 กลุ่ม
2. ให้แต่ละกลุ่มคิดชื่อประจำกลุ่ม จากนั้นให้คิดคำเขียนร้ และทำทางประกอบคำเขียนร้ประจำกลุ่มแบบง่ายๆ โดยให้เวลาทั้งหมดประมาณ 10 นาที
3. ให้แต่ละกลุ่มผลัดกันแสดงการเขียนร้ของกลุ่มตัวเอง

กิจกรรมที่ 4 : “แข่งจัดแถวใครเสร็จก่อน”

1. ผู้สอนให้ผู้เรียนอยู่ในกลุ่มของตัวเอง
  2. ผู้สอนบอกกติกาว่า กิจกรรมนี้เป็นการแข่งขันกันจัดแถว โดยให้จัดตามคำสั่ง ใครจัดได้เสร็จเรียบร้อยก่อนให้รีบนั่งลง หลังจากที่ทุกกลุ่มจัดเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนและตัวแทนกลุ่มจะตรวจสอบดูว่ากลุ่มที่นั่งลงก่อนทำได้อถูกต้องหรือไม่ หากทำได้ถูกต้องก็ถือว่าชนะในเกมสนั้น
  3. ผู้สอนพยายามเลือกใช้คำสั่งที่ช่วยให้ทุกคนได้รู้จักกันและสนิทสนมกันดีขึ้น เช่น
    - จัดแถวตามความสูง
    - จัดแถวตามเดือนที่เกิด
    - จัดแถวตามความกว้างของรอยยิ้ม
    - จัดแถวตามจำนวนพี่น้องทั้งหมดในครอบครัวรวมตัวเอง
    - จัดแถวตามขนาดของเท้า
- ฯลฯ

กิจกรรมที่ 5 : ทดสอบศักยภาพในการแสดงละครสร้างสรรค์ ของผู้เรียน “อนุสาวรีย์ประจำกลุ่ม”

1. ผู้สอนให้ผู้เรียน 3 คนมาแสดงตัวอย่างของการใช้ร่างกายของทั้ง 3 คนรวมกันในการแสดงออกซึ่งวัตถุ 1 อย่าง เช่น ให้คน 3 คนใช้ร่างกายของตัวเองให้เป็นส่วนประกอบของลูกบอล 1 ลูก (ซึ่งอาจจะทำโดยยื่นจับมือเป็นวงกลม หรือกอดกันกลม หรือโค้งตัวลงกอดไหล่กัน เป็นต้น) ผู้สอนอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจว่า เราสามารถใช้ร่างกายของเราในการสร้างสรรค์อะไรก็ได้ ขอเพียงแต่ใช้ความคิดและทำงานด้วยความร่วมมือกัน

2. ผู้สอนสำรวจว่าผู้เรียนรู้จักคำว่า “อนุสาวรีย์” หรือไม่ เคยพบเห็นที่ไหน มีรูปร่างหรือโครงสร้างอย่างไร ทำด้วยอะไร มีตัวละครบ้างหรือไม่ เป็นใคร ทำอะไร ผู้สอนบอกผู้เรียนว่า แต่ละกลุ่มจะต้องคิด “อนุสาวรีย์” ของตัวเอง ให้เป็นทำนอง ที่ทำให้ผู้ที่ได้เห็นรู้ว่าเป็นอนุสาวรีย์อะไร มีสัญลักษณ์หรือตัวละครอะไรบ้าง โดยให้เวลาคิดและเตรียมตัวประมาณ 10 นาที
3. ให้แต่ละกลุ่มออกมาแสดง “อนุสาวรีย์ประจำกลุ่ม” หน้าชั้น

กิจกรรมการสร้างกระบวนการกลุ่ม
ผู้เรียนกำลังสร้าง ‘อนุสาวรีย์ประจำกลุ่ม’

ตัวอย่างคำถามหลังกิจกรรม

นักเรียนชอบอนุสาวรีย์ของเพื่อนหรือไม่ ชอบ/ไม่ชอบอะไร ตรงไหน เพราะเหตุใด

แผนการสอนครั้งที่ 2 (2 ชั่วโมง)

วันที่ 3 มิ.ย. 2545

เป้าหมาย ฝึกทักษะพื้นฐานของละครสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียน...

1. ได้ทำความรู้จักกับทุกคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดีขึ้น
2. ฝึกการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าด้วยการฝึกทักษะทำใบ้
3. ฝึกใช้จินตนาการด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวสร้างสรรค์
4. ฝึกแสดงออกด้วยภาษาและท่าทางจากความรู้สึกที่จริงใจ และเป็นอิสระ
5. สร้างสรรค์การแสดงง่าย ๆ ด้วยทักษะข้างต้น

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 : “เพื่อนของฉัน” (ใช้เวลา 30 นาที)

อุปกรณ์ กระดาษวาดรูป (ขนาด A 4) คนละ 1 แผ่น,
สีเมจิกแท่งใหญ่ คนละ 1 แท่ง

1. ให้ผู้เรียนจับคู่กับคนที่ตัวเองยังไม่คุ้นเคยในห้องเรียน
2. ผู้สอนแจกกระดาษสำหรับวาดรูปให้ผู้เรียนคนละแผ่น พร้อมสีเมจิกคนละแท่ง
3. ก่อนลงมือทำกิจกรรม ควรมีการสาธิตตัวอย่าง
4. ให้ทุกคนหันหน้าเข้าหาคู่ของตน วางกระดาษไว้เบื้องหน้า
5. เมื่อผู้สอนสั่งให้เริ่มวาดรูปใบหน้าของคู่ตัวเองบนกระดาษนั้น ห้ามมองกระดาษและห้ามยกแท่งสีขึ้นจากกระดาษ ให้วาดใบหน้าของเพื่อนไปตามความรู้สึก ไม่ต้องสนใจเรื่องความถูกต้องสวยงาม

6. เมื่อผู้สอนบอกให้หยุดวาด ทุกคนต้องวางแท่งสีทันที ก็จะได้รูปภาพแนวขบขันของทุกคน
  7. สัมภาษณ์คู่ของตัวเองด้วยคำถามต่อไปนี้
    - 7.1 ถ้าหากสามารถไปที่อยู่ที่ไหนก็ได้ อยากจะไปที่อยู่ที่ไหนมากที่สุด เพราะอะไร
    - 7.2 ชอบชมภาพยนตร์หรือการ์ตูนเรื่องไหนมากที่สุด
    - 7.3 ใครคือบุคคลที่เรามีความชื่นชมหรือชื่นชอบมากที่สุด (อาจตอบได้มากกว่า 1 คน)
- ในการสัมภาษณ์นั้น ผู้สัมภาษณ์ต้องพยายามจำคำตอบของเพื่อนให้ได้
8. ให้แต่ละคู่แนะนำคู่ของตนต่อเพื่อน ๆ ในกลุ่ม
  9. ให้มอบภาพนั้นคืนแก่ผู้เป็นแบบ เขียนชื่อเจ้าของภาพ

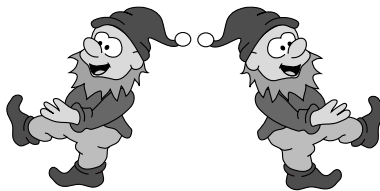
กิจกรรมที่ 2 : ฝึกทำใบ้ (Pantomime) (20 นาที)

1. ให้ผู้เรียนทดลองเดินไปเดินมาในห้องราวกับว่าเดินบนพื้นหญ้า
2. เปลี่ยนสภาพแวดล้อมของพื้นไปเรื่อย ๆ เช่น เป็นการเดินบนพื้นทรายริมชายหาด เดินบนลานน้ำแข็งอันเย็นยะเยือก หรือ เดินบนพื้นถนนคอนกรีตที่ร้อนระอุ เป็นต้น
3. ระหว่างปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอนควรสังเกตการแสดงออกของผู้เรียน และให้กำลังใจหรือให้ข้อสังเกตที่ดี ๆ แก่ผู้เรียน
4. ให้ผู้เรียนลองใช้ท่าใบ้สมมติลูกบอลมาโยนเล่น ลองสมมติว่ารับประทานอาหารที่ชอบ สมมติว่าได้ของขวัญหนึ่งชิ้น เป็นต้น
5. ผู้สอนควรให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการแสดงที่มีสมาธิดี สมจริง

กิจกรรมที่ 3 : “ทายสิว่าเราอยู่ที่ไหน” (15 นาที)

1. ผู้สอนอธิบายว่า เราสามารถทราบได้ว่าคน ๆ หนึ่งอยู่ที่ไหน จากการแสดงออกของเขา
2. ผู้สอนจะเริ่มนำก่อนด้วยการแสดงทำใบ้ว่าตนอยู่ในสถานที่แห่งหนึ่ง เช่น สมมติว่าเป็นชายทะเล ก็อาจจะทำท่าทางเหมือนคนที่ไปนั่งเล่นที่ริมทะเล ทาครีมโลชั่นกันแดด แล้วก็ไปว่ายน้ำ แล้วก็มาก่อกองทรายเป็นต้น ให้ผู้เรียน “ทาย” ว่าผู้สอนอยู่ที่ไหน
3. ผู้สอนให้ผู้เรียนกลับไปอยู่ใน “กลุ่ม” ของตัวเอง จากนั้นทุกกลุ่มจะได้ “โจทย์ของสถานที่” 1 แห่ง ให้เตรียมแสดงให้เห็นว่า กลุ่มของเรากำลังอยู่ในสถานที่แห่งไหน เพื่อให้เพื่อน ๆ กลุ่มอื่นได้ทาย ใช้เวลาเตรียมตัวครั้งละ 3-5 นาที ตัวอย่างของ “โจทย์” เช่น สวนสัตว์ “เขาดิน” สวนสนุก “ครีมเวิร์ล” “สวนสยาม” เป็นต้น หรือ “สถานที่ในเมือง” เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ โรงพยาบาล “สถานที่สำหรับท่องเที่ยวหรือพักผ่อน” เช่น สวนสาธารณะ “สถานที่ในชนบท” เช่น ทุ่งนา ลำธาร วัด

กิจกรรมที่ 4 : กิจกรรมทดสอบ “ที่นี่เกิดอะไรขึ้น กับใคร” (15 นาที)

1. ผู้สอนบอกกับผู้เรียนว่า แต่ละกลุ่มจะได้รับ “โจทย์” ที่เป็น “เหตุการณ์” ที่เกิดขึ้นกับสถานที่ ที่แต่ละกลุ่มได้แสดงไปในกิจกรรมที่แล้ว จากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันคิดไว้ในสถานที่แห่งนั้นจะประกอบด้วยใครบ้าง (ตัวละครในสวนสัตว์เช่น สัตว์ต่าง ๆ เจ้าหน้าที่สวนสัตว์ นักท่องเที่ยว คนขายของที่ระลึก คนขายอาหาร เป็นต้น) จากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันคิดว่า จะแสดงอย่างไร เพื่อน ๆ ในชั้นจึงจะรู้ว่าเราอยู่ที่ไหน เกิดเหตุการณ์อะไรและกำลังแสดงเป็นตัวละครอะไรบ้าง แต่ละกลุ่มต้องหาวิธีการสื่อเหตุการณ์ที่กำหนดให้ ให้ชัดเจนด้วยท่าทางและคำพูด
2. ใช้เวลาเตรียมตัว 15 นาที
3. ให้แต่ละกลุ่มแสดงหน้าชั้นให้เพื่อนร่วมชั้นทายว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นในสถานที่แห่งนั้น ตัวอย่างของเหตุการณ์ที่กำหนดให้ เช่น
  - มีสิงห์โตหลุดออกจากกรงที่สวนสัตว์เขาดิน
  - มีไดโนเสาร์บุกสวนสยาม
  - มีสัตว์ประหลาดบุกสวนสนุกดิสมิธวิลล์ เป็นต้น

แผนการสอนครั้งที่ 3 (2 ชั่วโมง)

วันที่ 10 มิ.ย. 2545

เป้าหมาย ใช้ทักษะละครสร้างสรรค้ในการพัฒนาศักยภาพการ
แสดงออก ตลอดจนฝึกความกล้าในการแสดงความคิด
เห็นอย่างมีเหตุผล

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียน ...

1. ฝึกใช้จินตนาการด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวสร้างสรรค้
2. แสดงละครสร้างสรรค้ด้วยทักษะที่มีอยู่
3. ใช้กระบวนการละครสร้างสรรค้ในการฝึกทักษะคิด ทักษะ
ในการแสดงออก ตลอดจนเสริมสร้างจิตพิสัยในการทำงาน
เป็นกลุ่ม

กิจกรรมจูงใจ (Motivation)

1. คำถาม

- 1.1 ข้าวสารมีที่มาอย่างไร
- 1.2 ชาวนาทำนาทำนอย่างไร

2. รูปภาพ

ผู้สอนนำรูปภาพ⁴ แสดงขั้นตอนการทำนา ไปจนถึงการเก็บข้าว
ในถังฉางมาให้ผู้เรียนดู อภิปรายในรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน

- 2.1 ไถนา - เป็นการเตรียมดินสำหรับการปลูกข้าว เมื่อ
ฝนตก ดินชุ่ม ชาวนาจะเอาคันไถเทียมโค/ควาย (หรือ
ไชรถไถ) เพื่อไถดินให้ร่วนซุยและเป็นการขจัดวัชพืช
ออกจากดิน

⁴ เช่น โปสเตอร์ประกอบการศึกษาชุด “ขั้นตอนในการปลูกข้าว” และชุด “การทำนา”,
บริษัทสยามแกลลอรี่จำกัด จัดจำหน่ายโดย “ศึกษากิจนธ์”

- 2.2 หวานเมล็ดข้าว - เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการ “ตกล้ำ” ขาวนาจะมีถุงหรือกระบุงใส่เมล็ดพันธุ์ข้าว แล้วใช้มือหยิบหวานเมล็ดข้าว
- 2.3 ปักดำ - หลังจากขาวนาไขน้ำเข้านาที่จะปักดำต้นกล้า ขาวนาก็จะไปหยิบต้นกล้าที่ผุดขึ้นจากดินอีกแปลงมาปักดำลงนา ใช้นิ้วโป้งกด และเดินถอยหลัง
- 2.4 เกี่ยวข้าว - มือข้างหนึ่งถือเคียว มืออีกข้างเหี่ยวรวงเข้ามา แล้วใช้เคียวเกี่ยวเข้าหาตัวตัดต้นข้าวให้ขาด
- 2.5 นวดข้าว - มัดฟ่อนข้าวที่เกี่ยวมาได้เป็นฟ่อน ๆ แล้วฟาดทีละฟ่อนให้ร่วงเป็นเมล็ด
- 2.6 ตำข้าว - ใช้ครกกระต๋องเป็นเครื่องมือ ตักเมล็ดข้าวใส่ลงในครก เหยียบคานตำลงในครก เพื่อให้เปลือกข้าวแตกออกมา แล้วนำไปใส่กระด้งเพื่อคัดเอาเปลือกทิ้ง
- 2.7 สีข้าว - คือการนำเอาข้าวเปลือกไปเทใส่ลงช่องสีข้าว เปิดเครื่องสีข้าว ซึ่งจะมีช่องให้ข้าวที่สีจนขาวแล้วออกมา และมีช่องให้แกลบออกมา

3. ทายท่า

- 3.1 ผู้สอนขออาสาสมัคร 2 คนเพื่อออกมาแสดงสาธิตตัวอย่างของการใช้ท่าใบ้ (pantomime) ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนหนึ่งของการทำนา จากนั้นให้ผู้เรียนในชั้นช่วยกันทายว่าเป็นขั้นตอนใดในการทำนา
- 3.2 ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มตกลงกันให้ได้ภายในกลุ่มว่าจะแสดงท่าใบ้ที่เป็น “ขั้นตอน” ไດของการทำนา ให้

กิจกรรมจูงใจ (Motivation) ผู้เรียนใช้ 'ทำไข่' ในการปักดำต้นกล้า

เวลาเตรียมการแสดงประมาณ 5 นาที เพื่อให้เพื่อนกลุ่มอื่นทายว่ากลุ่มของตนแสดงขั้นตอนไหนของการทำนา

3.3 ผู้สอนอภิปรายร่วมกับผู้เรียนเพื่อสรุปขั้นตอนการทำนาซึ่งสามารถจัดเรียงลำดับได้ดังนี้

1. ไถนา
2. หว่านเมล็ดข้าว
3. ปักดำ
4. เกี่ยวข้าว
5. นวดข้าว หรือ ผัดข้าว
6. ตำข้าว หรือ สีดด้วยเครื่องสีข้าว

4. เล่าเรื่อง “ตำนานเมล็ดข้าว” (เรื่องโดยครูหนู - ครูอ้วน และนักเรียนโรงเรียนรุ่งอรุณ จัดพิมพ์โดย โครงการตำรา และพัฒนาสื่อโรงเรียนรุ่งอรุณ)

กิจกรรมจูงใจผู้เรียนด้วยการเล่านิทาน เรื่อง “ตำนานเมล็ดข้าว”

เรื่อง “ตำนานเมล็ดข้าว”

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีฤๅษีตนหนึ่งเป็นฤๅษีตาไฟ เพราะบำเพ็ญเพียรอยู่นานหลายปีจนมีวิชาอาคมมากมาย วันหนึ่งฤๅษีตาไฟเข้าถ้ำมานั่งสมาธิยังรู้เห็นด้วยตาพิพย์ว่า ขณะนี้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บนเชิงเขากำลังเดือดร้อน เพราะฝนไม่ตกมา

เป็นเวลานาน พี่ขันธ์ต่าง ๆ ที่เพาะปลูกไว้ก็แห้งเหี่ยวตาย ต้องมีชีวิตอยู่อย่างอดอดยากแร้นแค้นยิ่งนัก ฤๅษีตาไฟจึงเกิดความเมตตาสงสาร จึงได้ใช้อิทธิฤทธิ์ เสกก้อนหินที่มีอยู่ตามลำธารให้กลายเป็นเมล็ดข้าวมากมาย เมล็ดข้าวเหล่านี้มีปีกบินได้เหมือนนกและพุดได้ ฤๅษีตาไฟสั่งกับเมล็ดข้าวว่า “เจ้าเมล็ดข้าวเอ๋ย เจ้าจงบินไปลงที่ยุงฉางเพื่อเป็นอาหารของชาวบ้านนะ เพราะข้าสงสารพวกเขาเหลือเกิน” ฝ่ายชาวบ้านเมื่อเห็นเมล็ดข้าววิเศษบินมาก็พากันประหลาดใจ เมล็ดข้าวจึงเล่าถึงความเมตตาของ ฤๅษีตาไฟให้ชาวบ้านฟัง เมล็ดข้าวจึงขอเพียงให้ชาวบ้านเตรียมยุงฉางให้พร้อมเท่านั้น เหล่าเมล็ดข้าววิเศษก็จะบินเข้าไปเอง เมื่อได้ยุงตั้งนั้น ชาวบ้านก็ดีใจและรีบแยกย้ายกันไปปลูกสร้างยุงฉาง ชาวบ้านดีใจมากที่จะไม่ต้องอดอดยากอีกต่อไป

เวลาผ่านไปหลายปี ชาวบ้านต่างอยู่ดีมีสุข จากที่เคยขยันขันแข็งทำการเพาะปลูก ก็กลับกลายเป็นคนเกียจคร้าน เพราะไม่ต้องดิ้นรนทำมาหากิน วันหนึ่งเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น ขณะที่เมล็ดข้าววิเศษกำลังบินวนอยู่รอบ ๆ บ้านของชาวบ้านซึ่งกำลังนอนหลับอยู่ในเวลากลางวัน ชาวบ้านโกรธมากที่ถูกรบกวนเวลานอน จึงฉวยท่อนไม้ออกไปไล่ตีเมล็ดข้าว โดยไม่ทันได้คิดว่า เมล็ดข้าวเหล่านั้นบินมาเพื่อเป็นอาหารให้กับตัวเอง เหล่าเมล็ดข้าววิเศษเมื่อถูกตี ก็รีบบินหนีไปด้วยความตกใจและน้อยใจ “คูสิ พวกเราอุตส่าห์บินมาเพื่อเป็นอาหารให้แก่พวกชาวบ้านแท้ ๆ แต่กลับมาถูกไล่ตีอย่างนี้” เมล็ดข้าววิเศษจึงบินกลับไปบอกฤๅษีตาไฟ

ฝ่ายฤๅษีเมื่อรู้เรื่องราวชาวบ้านที่ได้รับความช่วยเหลือนั้น เปลี่ยนนิสัยกลายเป็นคนเกียจคร้าน ไม่ยอมทำมาหากิน เอาแต่เที่ยวเล่น หรือไม่กินนอน ฤๅษีตาไฟจึงกล่าวว่า “ข้าริ่อดสำหรับเสกเมสึดข้าววิเศษไปช่วยเหลือ แต่แทนที่พวกชาวบ้านจะรู้สำนึก กลับกลายเป็นคนเกียจคร้าน ดิละ...ต่อไปพวกเจ้าจงกลับไปอดอยากอย่างเดิมเถอะ” เมื่อฤๅษีไม่ช่วยแล้ว ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านจึงลำบากเหมือนแต่ก่อน ต้องอดมือกินมือเป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก จนกระทั่งมีหญิงชาวบ้านคนหนึ่งชื่อนางไพสพ ทนเห็นความลำบากของทุกคนไม่ไหว จึงอาสาที่จะเดินทางไปพบฤๅษีตาไฟในป่าลึก เพื่อขอให้ท่านฤๅษีเมตตาช่วยเหลือชาวบ้านอีกสักครั้ง หนทางที่จะไปพบกับฤๅษีตาไฟนั้นมีทั้งสัตว์ป่าดุร้าย นานาชนิด ไม่มีอาหาร หรือน้ำให้กินเลย แต่นางไพสพก็มีความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยวที่จะเดินทางไปพบฤๅษีตาไฟให้ได้

นางไพสพเดินทางอยู่ในป่าถึง 6 วัน 6 คืน จนกระทั่งเที่ยงวันของวันที่ 7 นางไพสพก็หมดเรี่ยวแรง สิ้นสติล้มลงที่ริมธารกลางป่าลึก “พวกเรา...ดูสิ ใครเป็นลมล้มอยู่ตรงนั้นนะ ไปดูกันเถอะ เผื่อมีอะไรที่เราพอจะช่วยเหลือได้” ช้างซึ่งเป็นสัตว์ที่ใหญ่ที่สุดเอ่ยชวนสัตว์น้อยใหญ่ “ข้าคงจะเดินต่อไปไม่ไหวแล้ว” นางไพสพกล่าวกับสัตว์ทั้งหลาย “ขอรบกวนพวกท่านช่วยนำความตั้งใจของข้าไปบอกฤๅษีด้วยเถิด” เมื่อเล่าจบนางไพสพก็สิ้นใจ พวกสัตว์น้อยใหญ่เห็นดังนั้นจึงรีบพาร่างของนางไพสพไปพบฤๅษีที่ถ้ำและเล่าเรื่องราวความตั้งใจของนางไพสพที่ฝากมาถึงฤๅษี

เมื่อฤๅษีได้ฟังเรื่องราวจนจบ ก็นึกถึงสิ่งที่ชาวบ้านได้กระทำหลังจากที่ตนเองเคยเมตตาไปเมื่อครั้งที่แล้ว ฤๅษีกลัวว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างเดิมอีก จึงไม่อยากช่วยเหลือ แต่ก็เห็นในความมุ่งมั่นในการเสียสละเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ของนางไพสพ ฤๅษีจึงยอมช่วยเหลือชาวบ้านอีกครั้ง โดยใช้อิทธิฤทธิ์ปลงไฟวิเศษออกจากดวงตาเปลี่ยนร่างของนางไพสพให้กลายเป็นเมล็ดข้าวเปลือกจำนวนหนึ่ง จากนั้นก็ให้ควายป่าตัวผู้ตัวเมียคู่หนึ่งนำเมล็ดข้าวเปลือกนั้นออกจากป่าไปให้ชาวบ้าน และให้ควายป่าคู่นั้นอยู่ช่วยเป็นแรงงานให้ชาวบ้านได้ทำการเพาะปลูกต่อไป พร้อมทั้งให้บอกกับชาวบ้านว่า ต่อไปจงตั้งใจทำการงาน ประกอบบุญกุศล เลิกเป็นคนเกียจคร้าน และทุกครั้งที่กินข้าวหรือเพาะปลูกให้ระลึกถึงบุญคุณของนางไพสพที่อุทิศชีวิตของตนเองเพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน

นับตั้งแต่นั้นมา ชาวบ้านก็ตั้งใจทำมาหากิน ขยันขันแข็ง เลิกนิสัยเกียจคร้าน และทุก ๆ ครั้งที่เพาะปลูกข้าวเมื่อถึงเวลาที่ข้าวออกรวงเหลืองอร่ามตา ชาวบ้านก็จะพากันทำพิธีรับขวัญข้าว เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของแม่ไพสพ ผู้เปรียบประดุจผู้ให้กำเนิดเมล็ดข้าว

ขั้นตอนสำหรับการจัดละครสร้างสรรค์ เมื่อได้กำหนดเรื่องราวเรียบร้อยแล้ว มีดังนี้

1. กิจกรรมก่อนละคร (Pre-Drama)

กิจกรรมในส่วนนี้เป็นการให้นักเรียนได้ใช้บทบาทสมมติ และจินตนาการในการจำลองเหตุการณ์เพียงบางตอน เพื่อเป็นการจูงเข้าสู่ประเด็นคำถามสืบเนื่องหรือเพื่อเป็นการเตรียมตัวสำหรับการแสดงละครต่อไปก็ได้

ตัวอย่างของกิจกรรมก่อนละครแบบต่าง ๆ

1) ยุ่งข้าว

แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ลองให้นักเรียนออกความคิดว่าจะสร้างยุ่งข้าวกันอย่างไร (ด้วยการใช้ท่าใบ้) ให้เวลาคิดกลุ่มละ 3 นาที แล้วให้ทุกกลุ่มแสดงพร้อม ๆ กัน (ถ้าต้องการประหยัดเวลา)

2) ชีวิตที่อดอยาก

ถามนักเรียนว่า “เมื่อชาวบ้านไล่ตีเมล็ดข้าว ฤๅษีจึงทำโทษชาวบ้านด้วยการปล่อยให้ชาวบ้านอดมื้อกินมื้อ เต็มไปด้วยความลำบาก นักเรียนคิดว่า ชาวบ้านมีความลำบากอย่างไรบ้าง” (คำตอบมีได้มากมาย เช่น หิว ขาดอาหาร ล้มป่วย หากินลำบาก)

ให้แต่ละกลุ่มคิดทำนึ่ง (Tableau) หรือภาพนิ่งที่ใช้ในการสื่อให้เห็นถึง “ความลำบากของชาวบ้าน”

3) การเดินทางของนางโพลพ

- คำถาม: 1. นางโพลพเดินทางอยู่ในป่าเป็นเวลากี่วันกี่คืน
2. ในช่วงเวลานั้น นางโพลพได้พบกับความยากลำบากอย่างไรบ้าง (คำตอบสามารถมีได้หลากหลาย เช่น ถูกสัตว์ป่าทำร้าย หิวโหย กระจายน้ำ ถูกหนามบาดตำ เจอพายุฝน)

ให้ทุกกลุ่มคิดทำนึ่งเพื่อสื่อให้เห็นถึงความยากลำบากของนางโพลพ

กิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนแสดงละคร (Pre-Drama)
ผู้เรียนจินตนาการและทดลองแสดงเป็นเมล็ดข้าวที่บินได้

2. การวางแผนและฝึกซ้อมแสดงละคร (ใช้เวลาประมาณ 20 - 25 นาที)

1. ผู้สอนกำหนด “ตอน” หรือ “สถานการณ์” สั้น ๆ ในเรื่องที่จะให้แต่ละกลุ่มแสดง โดยกำหนดให้การแสดงแต่ละกลุ่มมีความยาวไม่เกิน 5 นาที เช่น

- กลุ่มที่ 1 แสดงตั้งแต่ตอนเปิดเรื่อง ให้เห็นความอดอยากของชาวบ้าน ถึงตอนมีเมล็ดข้าวบินมาเข้ายุ้งฉาง
- กลุ่มที่ 2 แสดงตอนที่ชาวบ้านทะเลาะกันเพราะเมล็ดข้าวไม่ยอมบินมาเข้ายุ้งฉางอีก จนถึงตอนแม่โพสพเดินทางไปในป่า

กิจกรรมละคร (Drama Playing) เรื่อง ตำนานเมล็ดข้าว, ฉากชาวบ้านทะเลาะกัน

กิจกรรมละคร (Drama Playing) เด็กๆ กำลังแสดงเป็นต้นไม้ที่นำกล้วยในป่าสักยามค่ำคืน

กลุ่มที่ 3 แสดงตอนที่แม่โศภพกำลังจะสิ้นใจ สั่งเสียไว้กับ สัตว์ทั้งหลาย จนถึงตอนที่ฤาษีเสกร่างแม่โศภพ ให้กลายเป็นเมล็ดข้าว

กิจกรรมละคร (Drama Playing) แม่โศภพกำลัง สั่งเสียกับเหล่าสัตว์ป่า ทั้งหมด

2. ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการวางแผน คัดเลือกผู้แสดง ระดมสมองเพื่อหาวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้เรียนมีหน้าที่ร่วมเสนอความคิดเห็น วางแผน และตัดสินใจ

ผู้นำกิจกรรมกำลังให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน

3. ฝึกซ้อมการแสดง จัดเตรียมสถานที่แสดง

3. กิจกรรมละคร (Drama Playing)

ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานการแสดงหน้าชั้น

กิจกรรมละคร (Drama Playing) ผู้เรียนใช้ร่างกาย เสียง จินตนาการในการแสดงเป็นต้นไม้ในป่าลึก

แสดงละคร สัตว์ป่าไปบอกญาติถึงความเสียสละของแม่โพสพ

กิจกรรมละคร (Drama Playing) เด็กชายกำลังสมมติบทบาทเป็นงูอยู่กลางป่า

คำถามสืบเนื่อง :

1. ชาวบ้านรู้สึกอย่างไรเมื่อนางโพสพอาสาที่จะเดินป่าไปเพียงลำพังเช่นนั้น
2. ในวันที่นางโพสพเดินจากหมู่บ้านมา ชาวบ้านรู้สึกอย่างไรกันบ้าง
3. ทำไมนางโพสพถึงยอมเสี่ยงอันตรายมากมายเช่นนี้
4. เมื่อได้พันธุ์เมล็ดข้าวมาปลูกแล้ว ชาวบ้านยังรำลึกถึงนางโพสพอยู่หรือไม่

5. นักเรียนรู้จักพิธีทำขวัญข้าวหรือไม่ เขาทำกันอย่างไร

4. ตัวอย่างคำถามประเมินผล

การประเมินผล (Evaluation) ด้านการแสดง

1. มีอะไรที่นักเรียนชอบหรือประทับใจเกี่ยวกับการแสดงในครั้งนี้
2. มีอะไรที่อยากให้ผู้แสดงปรับปรุงขึ้นไปอีก

การประเมินผล ด้านสาระที่เกิดจากละคร (หรือจากการอ่านนิทาน)

1. จากนิทานเรื่องนี้ เมล็ดพันธุ์ที่ชาวนาใช้ปลูกข้าวนั้นแท้ที่จริงแล้วมาจากไหน
2. นักเรียนคิดว่าทำไมฤๅษีจึงเลือกที่จะเสกเมล็ดข้าวมาจากร่างของนางโพลศพแทนที่จะเสกจากอย่างอื่น
3. หากนางโพลศพไม่เสียสละตัวเองจะเกิดอะไรขึ้นกับชาวบ้านได้บ้าง
4. ดังนั้นนางโพลศพเสียสละตัวเองเพื่ออะไร
5. ในสังคมไทยปัจจุบัน มีใครบ้างที่ยอมเสียสละเพื่อผู้อื่น
6. หลังจากที่ได้แสดงละครเรื่องนี้ไปแล้ว นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อ “ข้าว”

แผนการสอน ครั้งที่ 4 (2 ชั่วโมง)

วันที่ 17 มิ.ย. 2545

เป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผ่านการแสดงออกอย่างมีจินตนาการและมีความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการจัดแสดงละครหุ่นเงาในชั้นเรียน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียน...

1. ใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างหุ่นเงา
2. รู้จักการวางแผนการทำงานอย่างมีขั้นตอน
3. เติริมความพร้อมสำหรับการแสดงหุ่นเงาภายในชั้นเรียน

กิจกรรม

ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนคิดการแสดงหุ่นเงา

1. วางแผนในแต่ละกลุ่มว่าจะลำดับขั้นตอนในการแสดงหุ่นเงา เรื่องแม่โพสพ (ในตอนเดียวกับที่ได้แสดงเป็นละครต้นสดไปแล้ว) อย่างไร
2. วางแผนว่าจะทำหุ่นกี่ตัว และจะทำหุ่นอะไรบ้าง นอกเหนือจากตัวละครต่าง ๆ แล้ว อาจจะต้องทำหุ่นที่เป็นส่วนประกอบฉาก เช่น บ้าน ต้นไม้ หรือ ดวงอาทิตย์ เป็นต้น
3. ออกแบบและจัดการสร้างหุ่น

แผนการสอน ครั้งที่ 5 (2 ชั่วโมง)

วันที่ 24 มิ.ย. 2545

เป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผ่านการแสดงออกอย่างมีจินตนาการ และมีความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการจัดแสดงละครหุ่นเงาในชั้นเรียน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียน...

1. แสดงหุ่นเงาได้ตามที่ได้เตรียมไว้
2. ใช้ศักยภาพของตนในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
3. สามารถเชื่อมโยงสาระจากละครให้เกิดประโยชน์ต่อความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับข้าว ซึ่งถือเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

กิจกรรม

1. ฝึกซ้อมการแสดงและตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดง
2. แสดงละครหุ่นเงาเพื่อชมกันเองภายในชั้นเรียน
3. ประเมินผลการแสดงหุ่นเงา
4. ผู้สอนอภิปรายกับผู้เรียนเกี่ยวกับวิถีชีวิตไทยที่เกี่ยวข้องกับข้าว

การแสดงหุ่นเงาในช่วงเวลาว่างที่สืบจากการเรียนละครสร้างสรรค์

ตัวอย่างคำถามสืบเนื่องเพื่อนำไปสู่ประเด็นที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและสังคม

1. ชาวนามีวิธีแสดงความกตัญญูต่อ “แม่โพสพ” อย่างไรบ้าง
2. “แม่โพสพ” เป็นสัญลักษณ์ของอะไร
3. นอกจาก “แม่โพสพ” แล้ว คนไทยยังมีความเคารพต่อเทพยดา ในธรรมชาติอื่น ๆ อีกหรือไม่ ลองยกตัวอย่างประกอบ
4. คนไทยแต่โบราณมีวิธีการแสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติ อย่างไร
5. มีการละเล่น หรือการแสดงนาฏศิลป์ อะไรบ้างที่เป็นการ แสดงออกถึงความเคารพต่อธรรมชาติของคนไทย

หมายเหตุ ในระหว่างที่มีการอภิปรายกับผู้เรียนนั้น ผู้สอนยังมีหน้าที่เสริม ความรู้จากข้อมูลสัมพันธ์ให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยเสริมและ สรุประเด็นในสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่มีความรู้มาก่อน

สรุปข้อมูลสัมพันธ์เกี่ยวกับ “วัฒนธรรมข้าว”

วิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวพันและผูกพันกับ “ข้าว” และ “การทำนา” อย่างลึกซึ้งมาแต่โบราณ ก่อเกิดวัฒนธรรมของสังคมอันมีพื้นฐานจาก “วัฒนธรรมข้าว” มากมาย เช่น วัฒนธรรมแห่งการกตัญญูต่อสรรพสิ่งใน ธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ ต้นไม้ สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ พื้นฐานของ “วัฒนธรรมข้าว” นี้ทำให้เกิดพิธีกรรม หรือประเพณีต่าง ๆ เกี่ยวกับข้าว เช่น พระราชพิธีพืชมงคล พิธีขอฝน การเล่นเพลงเกี่ยวข้าว การทำพิธีไหว้ แม่โพสพ ซึ่งถือว่าเป็นเทพยดารักษาต้นข้าว พิธีไหว้แม่ธรณีผู้รักษาผืนดิน ไหว้แม่คงคาผู้รักษาแม่น้ำลำคลอง เทพยดาทั้งหลายเปรียบเสมือน “แม่” ผู้ให้กำเนิด คนไทยมีความ “กตัญญู” ต่อ “แม่” ผู้ให้กำเนิดตนเองฉันใด

คนไทยก็ให้ ความกตัญญูต่อ “แม่” ในธรรมชาติฉันนั้น ความกตัญญูรู้คุณ นั้นเป็นวัฒนธรรมของคนไทย

ตัวอย่างวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันเกิดจากการเกี่ยวข้าว

(จากหนังสือเรียนภาษาไทย ชั้น ป.4 เล่ม 1 กระทรวงศึกษาธิการ, 2539 : 145-146)

หลังจากขานาเกี่ยวข้าวเสร็จในแต่ละวัน ขานาจะเล่นเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเต้นกำรำเคียว หรือเมื่อนวดข้าวเสร็จก็จะเล่นเพลง “สงฟาง” คนหนุ่มสาวและคนเฒ่าคนแก่ที่ได้มาช่วยกันลงแขก (หมายถึงการทำงานช่วยกันโดยไม่มีค่าตอบแทน) จะร้องเพลงเหล่านี้โต้ตอบกัน ก่อให้เกิดความสนุกสนานครื้นเครง

ก่อนการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวทุกครั้ง ต้องมีการไหว้ครู เพื่อแสดงความเคารพต่อบิดา มารดา ครูอาจารย์ เทพยดาและธรรมชาติ

บทไหว้ครู

“ลูกจะไหว้โพศรีแม่โพสพ	แม่เทพดารา
นางพระแม่พระคงคา	ลูกก็ไหว้
ให้มาปกเกล้าปกหม	ลูกรักตั้งร่มโพไทร
ไหว้ครูเสร็จสรรพ	ลูกจะคำนับคุณใหม่
ไหว้บิดมารดา	ที่ท่านเลี้ยงมาจนใหญ่
ได้อาบน้ำป้อนข้าว	มาแต่ตัวเรานี่กระไร
ทั้งน้ำอุ่นมิให้อาบ	ขมั้นหยาบมิให้ทา
ท่านเอาลูกใส่ในเปล	ร้องไห้ละเห่ละช้าไถว”

เพลงเกี่ยวข้าว⁵

ในประเพณีลงแขกเพื่อช่วยเหลือกันเกี่ยวข้าว การร้องเล่นเพลงเกี่ยวข้าวเป็นการประหารมเพื่อความสนุกสนาน เมื่อนำเพลงเกี่ยวข้าวไปจัดแสดง จะมีการจัดเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงมีแม่เพลงเป็นหัวหน้า ฝ่ายชายมีพ่อเพลงเป็นหัวหน้า ถือเคียวมือหนึ่ง ถือต้นข้าวมือหนึ่ง ร้องรำไปตามจังหวะของคำร้องที่มีใจความเกี่ยวพาราสีกันบ้าง ล้อเล่นกันบ้าง มีตัวอย่างคำร้องแบบเพลงสั้น ๆ ดังนี้

“เกี่ยวเถิดหนาแม่เกี่ยว   อย่ามัวชะงัดแลเหลียว
เดี่ยวเดี่ยวจะเกี่ยวก้อย เอย”

“คว่ำเถิดหนาแม่คว่ำ   รีบตะบิงไปถึงคันนา
จะได้พุดจากัน เอย”

“เกี่ยวเถิดหนาแม่เกี่ยว   อย่ามัวแลมัวเหลียว
เดี่ยวจะบาดมือ เอย”

“เกี่ยวข้าวแม่ยาย   ผักบูนงู้าหวาย
พันที่ปลายกำ เอย”

“คว่ำเถิดหนาแม่คว่ำ   ผักบูนงู้าตระวา
คว่ำให้เต็มกำ เอย”

ฯลฯ

⁵ ข้อมูลจาก : เรณู โกศินานนท์. การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2537 : 17 - 19.

เพลงสงฟาง

เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จ ก็จะมีการนวดข้าว ซึ่งจะทำบนลานกว้าง ๆ โดยใช้ควายเดินย่ำเมล็ดข้าวให้หลุดออกจากฟาง เนื้อเพลงสงฟางมีตัวอย่างดังนี้

พานเกิดหนาแม่พาน	พี่มานั่งรอขอบลาน
มาช่วยน้องพานฟาง (เอ๋ย)	
สงเกิดหนาแม่สง	แม่คิ้วต่อคอระหง
ขอเชิญแม่สงฟาง (เอ๋ย)	

เพลงเต็นกำรำเคียว

ชาย มาเกิดเอย เอยรา แม่มา มาริมา - แม่มา
มาเกิดแม่ชน้อง พี่จะเป็นฮ่องไห่ร่องเป็นปี
ต้อยตะริดติดตอด น้ำแห้งน้ำหยอดที่ตรงลันปี
มาเกิดนะ - แม่มา มาริมา แม่มา มาเต็นกำรำหญา
กันเอนานี้เอย (ลูกคู๋รับท่อนท้าย)

หญิง มาเกิดเอย เอยรา แม่ไป ไปรีไป - แม่ไป
ไปชมนกกันที่ในป่า ไปชมพฤกษาในไพร
ไปชมชนะนี้ผีไพร เล่นที่ในดงเอย

ชาย ไปเกิดเอย เอยรา แม่ไป ไปรีไป - แม่ไป
ไปชมนกกันที่ในป่า ไปชมพฤกษาในไพร
ไปชมชนะนี้ผีไพร เล่นที่ในดงเอย

หญิง ไปเกิดเอย เอยรา พ่อไป ไปรีไป - พ่อไป
น้องเดินขยิกจิกไหล่ลตามกันพี่ชายไปเอย

เพลงปิ่นตลิ่งนอก

เนื้อร้อง ยง อิงคเวทย์

เมล็ดข้าวสีขาวราวกับหิน	คนได้กินทุกบ้านทุกฐานถิ่น
แต่กว่าจะได้ข้าวให้เรากิน	ชาวนาสิ้นกำลังเกือบทั้งปี
ต้องทนแดดทนฝนทนลมหนาว	จึงได้ข้าวจากนา มาถึงนี้
คนกินข้าวควรรู้ไว้ให้จงดี	ชาวนามีคุณแก่เราไม่เบาเลย

การประเมินผลโครงการวิจัย (เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล)

โครงการวิจัยนี้เลือกใช้การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เนื่องจากวิธีการนี้เป็นวิธีการที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะแบบองค์รวม เนื่องจากกระบวนการละครสร้างสรรค์นั้นใช้ประสบการณ์และทักษะหลายด้านของผู้เรียนประกอบกัน การประเมินผลด้วยวิธีนี้จึงน่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการวัดพัฒนาการของผู้เรียนใน 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ซึ่งเครื่องมือที่นำมาใช้ประกอบเป็นข้อมูลสำหรับการประเมินผลโครงการวิจัยฯ มีหลายชนิด อันได้แก่

- ก. การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน
- ข. บันทึกของผู้เรียน (สมุดบันทึกส่วนตัว)
- ค. บันทึกการสังเกตของคณะผู้ช่วยผู้วิจัย (จากแบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงที่กรอกภายหลังการสอนในแต่ละครั้ง)
- ง. การทดสอบผลสัมฤทธิ์ (จากแบบทดสอบข้อเขียน)
- จ. การสัมภาษณ์

จ. หลักฐานจากการเรียนอื่น ๆ

- การออกแบบ “แบบประเมินผลตามสภาพจริง” (ใช้หลังการสอนแต่ละครั้ง)

1. แนวคิด

การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นสามารถแสดงออกโดยพฤติกรรมหลายด้าน การที่จะวัดพัฒนาการของผู้เรียนจึงไม่ควรวัดจากการทำข้อสอบ การตอบคำถาม หรือจากการส่งโครงการเพียงอย่างเดียว เบนจามิน เอสบลูม (Benjamin S. Bloom) เบอแตรัม บี มีเซีย (Bertram B. Mesia) และเดวิด แครทวอ (David R. Krathwohl) ได้แบ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และในแต่ละด้านนั้น ก็มีการจัดลำดับความซับซ้อนจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปสู่ระดับที่ซับซ้อนมาก⁶ (Bloom, Mesia & Krathwohl, 1964) ดังนั้น แนวคิดนี้จึงน่าจะสอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้ละครสร้างสรรค์ เนื่องจากละครสร้างสรรค์พัฒนาผู้เรียนในหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน

2. การกรอก “แบบประเมินผลตามสภาพจริง”

จากแนวคิดข้างต้น โครงการวิจัยนี้จึงได้ออกแบบ “แบบฟอร์มประเมินผลตามสภาพจริง” เพื่อให้คณะผู้ช่วยผู้วิจัยกรอกประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลทุกครั้งหลังจากที่สิ้นสุดการดำเนินกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์⁷ วิธีการในการกรอกแบบประเมินผลนี้ คือการทำเครื่องหมายถูก

---

⁶ ดูข้อมูลเพิ่มเติมจาก “Learning Domains or Bloom’s Taxonomy” ([http : // www.nwlink.com/~donclark/hrd/bloom.html](http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/bloom.html))

⁷ ยกเว้นสัปดาห์ที่ 4 ซึ่งเป็นการสร้างหุ่นเงา จึงไม่สามารถประเมินได้

ในช่องที่วัดระดับผลของการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียน โดยที่ผู้ประเมินสามารถบันทึกรายละเอียดปลีกย่อยเพื่อเป็นการขยายความในช่อง “หมายเหตุ” เนื่องจากคณะผู้ช่วยวิจัยมีหน้าที่ในการเป็นครูพี่เลี้ยงให้กับผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม ดังนั้นจึงมีโอกาสนสังเกต ติดตาม และบันทึกพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มที่ตนได้รับมอบหมายอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้การที่คณะผู้วิจัยทุกคนต่างมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำกิจกรรมละครสร้างสรรค์มาก่อน ตลอดจนมีการประชุมย่อยทุกครั้งหลังจากรี่ดำเนินการสอนเสร็จสิ้นนั้น ทำให้คณะผู้วิจัยมีความเข้าใจในเกณฑ์ และมาตรฐานในการให้คะแนนในแบบประเมินผลนี้เป็นอย่างดี

3. “แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง”

(โปรดดูในหน้าถัดไป)

แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assessment)

ชื่อ-นามสกุล ผู้ได้รับการประเมิน _____ ร้อยละ _____ ขึ้น _____
 ผู้ประเมิน _____ วันที่ _____

- ประเภท ก. การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ข. บันทึกของผู้เรียน
 ค. บันทึกของครู ง. การตรวจสอบผลงาน โครงการงานของผู้เรียน
 จ. การสัมภาษณ์ ฉ. หลักฐานจากการเรียนอื่น ๆ คือ _____

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง สติปัญญา ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน

เกณฑ์ ด้านพุทธิพิสัย	ระดับ "ดีมาก" 4 คะแนน	ระดับ "ดี" 3 คะแนน	ระดับ "ปานกลาง" 2 คะแนน	ระดับ "พอใช้" 1 คะแนน	ระดับ "ควรปรับปรุง" 0 คะแนน	หมายเหตุ
1.1 ด้านการจดจำ ทำความเข้าใจ อธิบาย สรุป (สามารถจำทำทางวิธีการแสดง ทำซ้ำ เนื้อเรื่อง บทเพลง หรือคำประพันธ์ ฯลฯ)						
1.2 ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ เมื่อได้รับสถานการณ์ใหม่ (สามารถใช้ความรู้ที่เรียนมาเชื่อมโยงกับเรื่องระลอกใหม่ ๆ ได้ เช่น สามารถใช้ "บทสนทนา" ในการตอบคำถามใหม่ ๆ ได้ หรือจะแสดงออกด้วยการแสดงภายใต้ข้อกำหนดใหม่อย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องลอกแบบ) (คะแนน X 2)						
1.3 ด้านการวิเคราะห์ความรู้ สามารถแยกส่วนเนื้อหาออกเป็นส่วนประกอบย่อย แยกแยะออกระหว่างข้อเท็จจริงและข้อสมมติฐาน (เช่นสามารถอธิบายได้ถึงเหตุผลและแสดงตัวอย่างละคร เหตุผลและแสดงการใช้ทำกว้าง ๆ) (คะแนน X 2)						
1.4 ด้านการสังเคราะห์ความรู้ คือการนำองค์ประกอบย่อยมาสร้างความเข้าใจกับสิ่งใหม่ เชื่อมโยงกับชีวิต หรือวิชาอื่น ๆ (เช่นการคิดเชื่อมโยง จัดหมวดหมู่ ลำเรียง หรือ สร้างสรรค์งานใหม่ ๆ หรือแม้แต่การสรุป "บทสนทนาคิด" จากละคร หรือเนื้อเรื่องต่าง ๆ) (คะแนน X 2)						
1.5 ด้านการประเมิน (คือตัดสินคุณค่า ตัดสินได้ว่าชอบหรือไม่ชอบอะไรเพราะเหตุใด สามารถวิจารณ์ เปรียบเทียบ) (คะแนน X 2)						
รวมคะแนนได้ _____ (จากคะแนนเต็ม 36)						

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง ด้านความรู้สึกรู้สึก ทั้งคนคิด เจตคติ คุณธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์

เกณฑ์ ด้านจิตพิสัย	ระดับ “ดีมาก” 4 คะแนน	ระดับ “ดี” 3 คะแนน	ระดับ “ปานกลาง” 2 คะแนน	ระดับ “พอใช้” 1 คะแนน	ระดับ “ควรปรับปรุง” 0 คะแนน	หมายเหตุ
1.1 ด้านการรับรู้ (ความเต็มใจ ตั้งใจรับรู้ รับฟังผู้อื่น)						
1.2 ด้านการตอบสนอง (ความเต็มใจ ตั้งใจในการตอบสนองต่อ กิจกรรม ให้ความร่วมมือ อย่างต่อเนื่อง มีสมาธิ มีจินตนาการ)						
1.3 ด้านการเห็นคุณค่า (การแสดงออกถึงความรู้สึก รับรู้ พอใจ ในกิจกรรม แสดงออกถึงความสุข ความเชื่อมั่นในกระบวนการ ทำงานกลุ่ม เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น กระตุ้นให้ผู้อื่นมี ส่วนร่วม เห็นคุณค่าความเป็นไทยและสากล)						
1.4 ด้านการจัดระเบียบ หรือ ระบบ สามารถเชื่อมโยงกับ ชีวิต ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือ วัฒนธรรม (เข้าใจลำดับ ความสัมพันธ์ของคุณค่าด้านต่าง ๆ เข้าใจถึงเสรีภาพในการ แสดงออกด้วยความรับผิดชอบ เคารพในกติกา มีค่านิยม ทัศนคติที่เหมาะสมต่อกิจกรรมและเนื้อหาของกิจกรรม) (คะแนน X 3)						
1.5 ด้านการสร้างลักษณะนิสัย (มีลักษณะนิสัยที่อยู่บนพื้นฐาน ของการหลอหลอม มีการควบคุมตนเองที่ดี เคารพตนเองและ ผู้อื่น พิถีพิถันในปัญหาไทย มีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณธรรม จริยธรรม เอื้อเฟื้อ จริงใจ มีจุดยืนบนหลักการที่ดี) (คะแนน X 2)						
รวมคะแนนได้ _____ (จากคะแนนเต็ม 32)						

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึงทักษะในการปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และแม่นยำ

เกณฑ์ ด้านทักษะพิสัย (ละครสร้างสรรค์)	ระดับ "ดีมาก" 4 คะแนน	ระดับ "ดี" 3 คะแนน	ระดับ "ปานกลาง" 2 คะแนน	ระดับ "พอใช้" 1 คะแนน	ระดับ "ควรปรับปรุง" 0 คะแนน	หมายเหตุ
1.1 รับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 (แสดงออกจากความทรงจำได้ ระบู้ได้)						
1.2 ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกิจกรรม (พยายามปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม แม้ว่าจะยังไม่ชำนาญ แต่ก็แสดง ความเต็มใจที่จะฝึกฝน)						
1.3 แสดงออกทางร่างกายหรือภาษาตามข้อกำหนด อย่างมี จินตนาการ และมีความรู้สึกร่วม						
1.4 ประยุกต์ใช้ทักษะด้านละครสร้างสรรค์ (การเคลื่อนไหว การใช้ท่าทาง การใช้เสียง การเป็นตัวละคร หรือการแสดงต้นสด) (คะแนน X 2)						
1.5 มีความคิดสร้างสรรค์ (คะแนน X 3)						
รวมคะแนนได้ _____ (จากคะแนนเต็ม 32)						

รวมคะแนนทั้ง 3 ด้าน (จุดพิสัย) _____ + (จุดพิสัย) _____ = _____ จาก 100

● **บันทึกของผู้เรียน**

โครงการวิจัยฯ ได้จัดทำสมุดบันทึก “ละครสร้างสรรค์” เพื่อให้ผู้เรียนได้บันทึกความรู้สึกส่วนตัว และบันทึกสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ ตลอดจนได้วาดรูประบายสีเพื่อความเพลิดเพลิน เนื่องจากบางครั้งคณะผู้วิจัยอาจจะไม่สามารถประเมินพัฒนาการในบางส่วนของผู้เรียนได้ หากผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม การที่ให้ผู้เรียนบันทึกในสมุดบันทึกจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะวัดการเรียนรู้ของผู้เรียน การศึกษาบันทึกของผู้เรียนจะสามารถช่วยให้ผู้ช่วยผู้วิจัยสามารถออกแบบฟอร์มประเมินผลตามสภาพจริงได้แม่นยำมากขึ้น (โปรดดูตัวอย่างในภาคผนวก)

● **บันทึกข้อสังเกตของคณะผู้ช่วยผู้วิจัย**

นอกเหนือจากการกรอกแบบฟอร์มประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคลทุกครั้งที่มีการเรียนละครสร้างสรรค์แล้ว คณะผู้ช่วยผู้วิจัยยังต้องบันทึกข้อสังเกตของตนลงใน “แบบประเมินผลกิจกรรมละครสร้างสรรค์” การบันทึกข้อสังเกตนี้ เป็นการบันทึกข้อสังเกตต่อผลการดำเนินกิจกรรม พฤติกรรมของผู้เรียน ปัญหาที่พบและข้อเสนอแนะต่อผู้วิจัยในแต่ละกิจกรรม (โปรดดูตัวอย่างในภาคผนวก)

● **การทดสอบผลสัมฤทธิ์**

การทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ในสัปดาห์สุดท้ายเป็นการทดสอบผู้เรียนด้วยการเขียน โดยให้ผู้เรียนทำ “ข้อสอบ” ซึ่งเป็นการวัดผล การเรียนในด้านพุทธิพิสัย เนื่องจากไม่มีการบอกผู้เรียนล่วงหน้าว่าจะมีการสอบวิธีนี้ ดังนั้นผู้เรียนจึงไม่มีการ “เตรียมตัวสอบ” มาล่วงหน้า

นอกจากนี้ผู้ช่วยผู้วิจัยยังมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในกรณีที่ผู้เรียนไม่เข้าใจคำถามหรือสะกดคำบางคำไม่ได้อีกด้วย การทดสอบด้วยวิธีนี้ยังสามารถช่วยให้ผู้วิจัยได้เห็นชัดเจนมากขึ้นว่าผู้เรียนมีความเข้าใจและจดจำในสิ่งที่ตนได้เรียนไปมากน้อยเพียงไรและมีทักษะคิดในระดับไหนด้วย (โปรดดูตัวอย่างในภาคผนวก)

● การสัมภาษณ์

โครงการวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบเปิด กล่าวคือ ใช้วิธีการพูดคุยกับผู้เรียนทีละคนแบบไม่เป็นทางการ โดยเน้นบรรยากาศที่เป็นกันเอง และใช้คำถามที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่าย (โปรดดู “คู่มือ” ในการสัมภาษณ์ผู้เรียนในภาคผนวก)

สรุป

โครงการวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามแผนงานที่ได้วางไว้ทุกประการ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

รายงานผลพัฒนาการของผู้เรียน

จากจำนวนประชากร คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 29 คน ได้มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม และมีครูพี่เลี้ยงประจำกลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1 ชื่อกลุ่ม “สตาร์วอร์”
ครูพี่เลี้ยงคือ นายสมเจตน์ ยามาเจริญ
- กลุ่มที่ 2 ชื่อกลุ่ม “ล่อแก้ว”
ครูพี่เลี้ยงคือ นางสาวเพ็ญพุด นิตยวรรณนะ
- กลุ่มที่ 3 ชื่อกลุ่ม “ยอดใหญ่ยอดจิว”
ครูพี่เลี้ยงคือ นายกิตติรัตน์ ปลื้มจิตร

ผู้วิจัยในโครงการนี้ทำหน้าที่ในการออกแบบแผนการสอนและเป็นผู้นำกิจกรรมตามแผนการสอน ส่วนครูพี่เลี้ยงมีหน้าที่ในการช่วยดูแลเป็นที่เลี้ยงในลักษณะของการกระตุ้น ชี้แนะให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามคำสั่งของผู้สอนโดยไม่ชี้แนะ นอกจากนี้ครูพี่เลี้ยงยังทำหน้าที่ของผู้ช่วยผู้วิจัยคือช่วยสังเกต และบันทึกการประเมินผลพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนในรูปแบบบันทึกต่าง ๆ ที่กำหนดให้ อันได้แก่ “แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง” และ “แบบประเมินผลกิจกรรมละครสร้างสรรค์” (ประจำสัปดาห์)

จากการวัดและประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนด้วยการใช้เครื่องมือ “แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง” สามารถสรุปผลคะแนนในแต่ละกลุ่มได้ตามตารางต่อไปนี้

1. ตารางสรุปผลคะแนนจากแบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงของแต่ละกลุ่ม

2. แผนภูมิกราฟแท่งแสดงผลคะแนนของผู้เรียนแต่ละคน จาก “แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง” โดยเปรียบเทียบระหว่างผลคะแนนรวมพิสัยทั้ง 3 ด้านในสัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 5

3. แผนภูมิกราฟแท่งแสดงคะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยในแต่ละกลุ่มโดยเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยของพิสัยแต่ละด้านในสัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 5

4. แผนภูมิกราฟเส้นแสดงค่าเฉลี่ยของผลคะแนนรวมจาก “แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง” โดยเปรียบเทียบคะแนนจากสัปดาห์ที่ 1, 2, 3 และ 5

ตารางสรุปคะแนนการประเมินผลกลุ่ม “สตาร์วอร์”

สมาชิกกลุ่ม “สตาร์วอร์”	ครั้งที่ 1 (20 พ.ค. 45)		ครั้งที่ 2 (3 มิ.ย. 45)		ครั้งที่ 3 (10 มิ.ย. 45)		ครั้งที่ 4 (17 มิ.ย. 45)		ครั้งที่ 5 (24 มิ.ย. 45)		ครั้งที่ 6 1 ก.ค. 45				
	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	รวม	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	รวม	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	รวม	พุทธิ พิสัย		จิต พิสัย			
1. เจริญใหญ่	2	1	5	7	2	4	13	12	8	11	31	19	18	56	34
2. เม	5	2	3	6	2	4	13	12	5	11	28	18	15	55	33
3. แอ้	0	1	2	5	1	3	9	10	4	9	23	16	11	41	35
4. พลอย 1	10	3	6	19	3	11	24	14	8	15	37	19	14	57	30
5. ยอด	5	2	4	11	9	3	10	12	11	14	37	20	18	60	35
6. แม้ท	6	2	7	15	10	8	21	12	3	11	26	17	8	43	29
7. เอิร์ท 1	2	2	6	5	2	2	9	10	3	3	16	18	11	40	34
8. โทม์	1	1	2	4	5	5	11	12	6	11	19	18	9	43	26
9. มิก	3	1	5	7	1	5	13	12	8	7	27	18	8	40	21
ค่าเฉลี่ย	3.8	1.7	3.1	8.6	7.2	2	5.8	11.8	6.2	10.2	28.2	18.2	12.4	17.7	48.3

ตารางสรุปคะแนนการประเมินผลกลุ่ม “ล้อแก้ว”

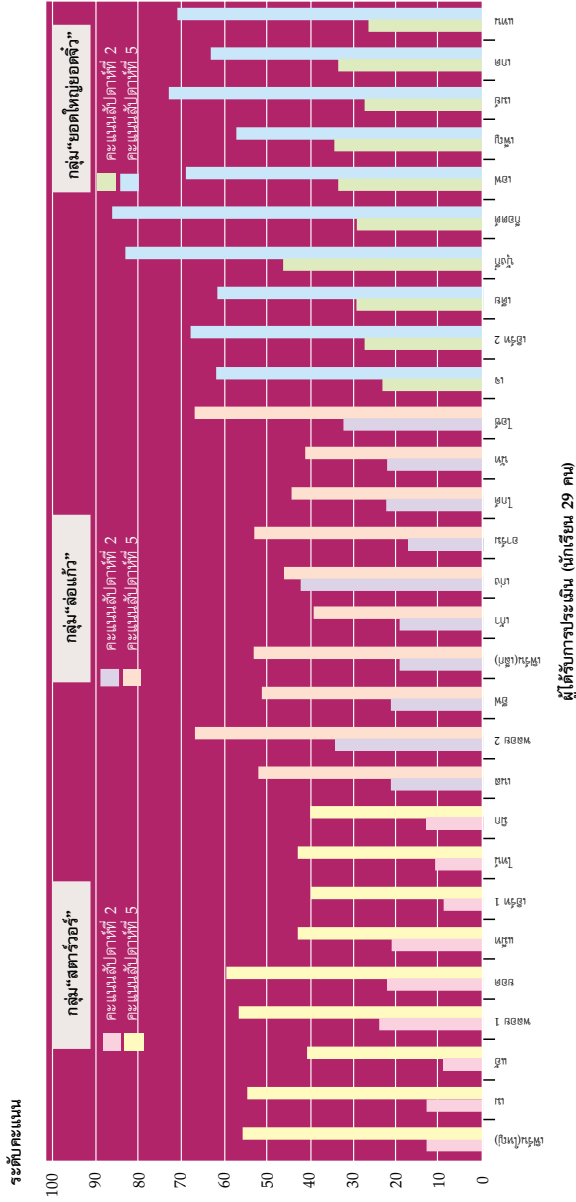
สมาชิกกลุ่ม “ล้อแก้ว”	ครั้งที่ 1 (20 พ.ค. 45)			ครั้งที่ 2 (3 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 3 (10 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 4 (17 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 5 (24 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 6 รวม 1 ก.ค. 45	
	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	ทักษะ พิสัย	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	ทักษะ พิสัย	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	ทักษะ พิสัย	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	ทักษะ พิสัย	พุทธิ พิสัย	จิต พิสัย	ทักษะ พิสัย	รวม	ค่าเฉลี่ย
1. นนส	2	6	1	3	11	7	9	15	9	33	17	21	14	52	36		
2. พลอย 2	8	10	4	16	14	4	34	22	18	65	22	24	21	67	40		
3. อีฟ	1	2	1	7	11	3	21	11	9	35	14	20	17	51	28		
4. เสิร์นเล็ก	-	-	-	5	11	3	19	12	11	41	14	21	18	53	29		
5. เป้า	1	1	2	13	3	3	19	14	10	34	10	16	13	39	31		
6. เก่ง	5	4	4	14	7	21	42	21	24	62	16	11	19	46	36		
7. อารัม	1	2	2	5	11	3	17	10	13	39	14	22	17	53	37		
8. ไกด์	1	6	2	5	13	4	22	12	9	37	12	19	13	44	26		
9. นัท	4	3	4	12	5	5	22	21	18	58	12	13	16	41	17		
10. โอษฐ์	3	3	4	14	15	3	32	21	19	62	21	22	24	67	25		
ค่าเฉลี่ย	2.9	4.1	2.7	9.2	10.1	5.6	24.9	15.6	14.1	46.6	15.2	18.9	17.2	51.3			

ตารางสรุปคะแนนการประเมินผลกลุ่ม “ยอดใหญ่ยอดจิว”

สมาชิกกลุ่ม “ยอดใหญ่ยอดจิว”	ครั้งที่ 1 (20 พ.ค. 45)			ครั้งที่ 2 (3 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 3 (10 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 4 (17 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 5 (24 มิ.ย. 45)			ครั้งที่ 6 1 ก.ค. 45
	พหุ ศีล	จิต ศีล	รวม ศีล	พหุ ศีล	จิต ศีล	รวม ศีล	พหุ ศีล	จิต ศีล	รวม ศีล	พหุ ศีล	จิต ศีล	รวม ศีล	พหุ ศีล	จิต ศีล	รวม ศีล	
1. เจ	1	5	7	8	10	5	23	17	15	11	43	19	22	21	62	← 36
2. เออร์ที่ 2	5	10	22	14	8	5	27	18	19	17	54	23	24	21	68	38
3. เตีย	1	5	11	13	10	6	29	18	16	14	48	20	20	20	60	35
4. บั้งที่	9	5	23	14	16	16	46	25	24	25	74	28	32	23	83	33
5. ก้อดด้	1	9	12	12	10	7	29	21	24	20	65	28	32	26	86	36
6. เอฟ	3	3	9	8	12	13	33	19	17	21	57	23	25	21	69	34
7. เฟ็ญ	1	8	10	10	13	11	34	16	18	15	49	19	22	17	57	36
8. เมย์	1	8	11	8	13	6	27	18	20	14	52	25	30	17	73	36
9. เกด	1	8	11	12	12	9	33	24	20	24	68	19	24	20	63	37
10. แพน	-	-	-	8	10	8	26	21	18	24	63	23	27	21	71	35
ค่าเฉลี่ย	2.5	6.5	12.9	10.7	11.4	8.6	30.7	19.7	19.1	18.5	57.3	22.7	25.8	20.7	69.2	

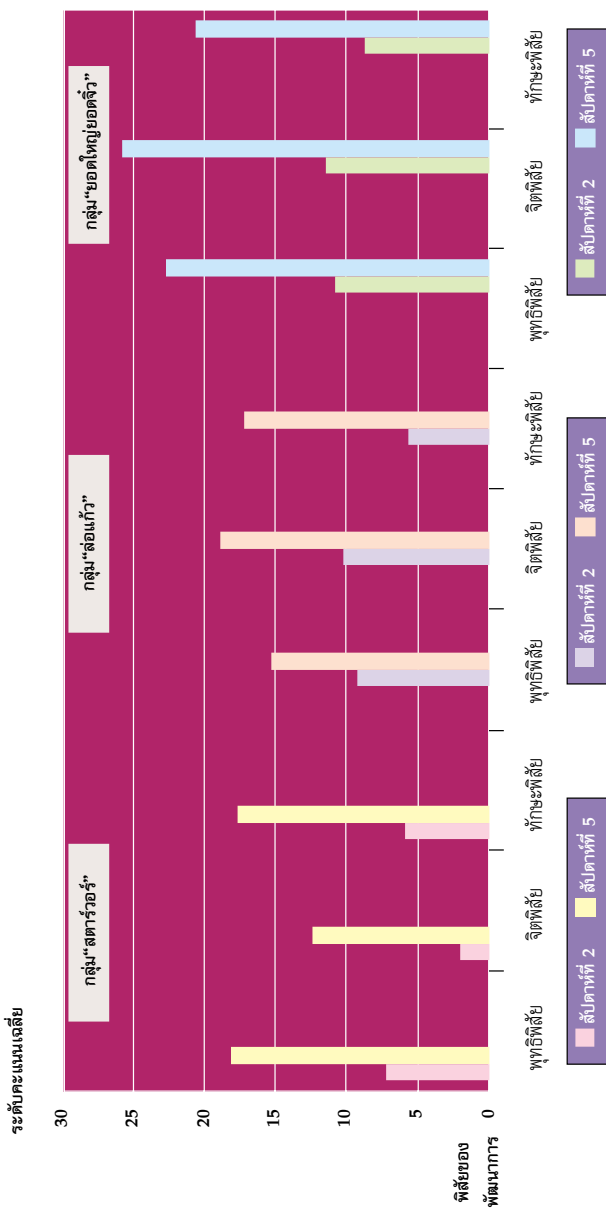

แผนภูมิแสดงผลการประเมินจาก “แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง” (Authentic Assessment) เปรียบเทียบผลคะแนนรวมในลำดับดาที่ 2 และลำดับดาที่ 5

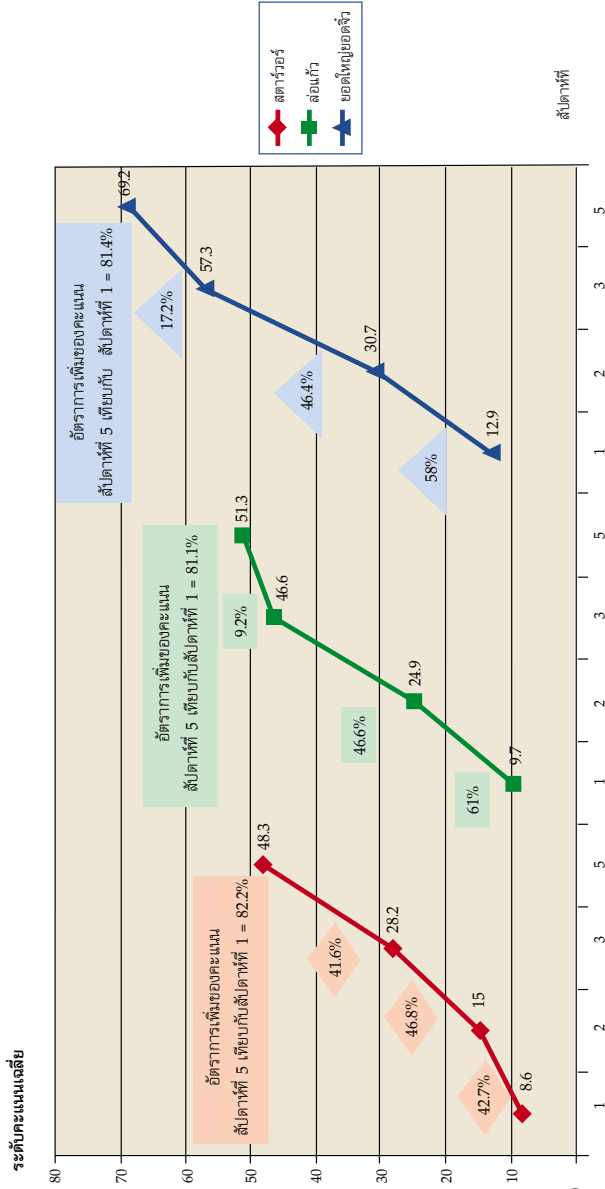

หมายเหตุ ผลคะแนนรวม หมายถึง คะแนนรวมจากคะแนนพฤติกรรม (เต็ม 36 คะแนน) + จิตพิสัย (เต็ม 32 คะแนน) + ทักษะพิสัย (เต็ม 32 คะแนน) รวม = 100 คะแนน

แผนภูมิแสดงคะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยของผู้เรียน
เปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยในสัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 5

แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ยของผลคะแนนรวมจาก “แบบประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง” (Authentic Assessment) โดยเปรียบเทียบคะแนนจากสัปดาห์ที่ 1, 2, 3 และ 5

จากแผนภูมิกราฟข้างต้น จะเห็นว่า ในสัปดาห์ที่ 5 นั้น แต่ละกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 81.1 % 81.4 % และ 82.2 % ตามลำดับจากสัปดาห์ที่ 2 นอกจากนี้จะเห็นว่า นับตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 ถึงสัปดาห์ที่ 5 ของการเรียนละครสร้างสรรค์ ผู้เรียนทุกกลุ่มมีอัตราของพัฒนาการโดยรวมที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับทุกสัปดาห์ แม้จะไม่ใช้การเพิ่มในอัตราเดียวกันแต่ก็นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ใกล้เคียงกัน

- **ผลจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์**

คะแนนสูงสุดคือ 40 (จาก 40)

คะแนนต่ำสุดคือ 17

ค่าเฉลี่ยคือ 32.4 (มีประสิทธิภาพ 81 %)

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) คือ 5.34

- **ผลจากการสัมภาษณ์ การบันทึกของผู้เรียนและการบันทึกประเมินผลกิจกรรม**

ได้ข้อสรุปดังตารางต่อไปนี้

สรุปผลการประเมินการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนจากการสัมภาษณ์ (จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ = 28 คน)

ประเด็นที่ได้รับการประเมินจากนักเรียน	จำนวนนักเรียนที่ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นนี้					
	สตาร์วอร์	ล่อแก้ว	ยอดใหญ่ยอดจิว	รวม	ร้อยละ	จัดลำดับ
1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)						
1.1 ได้ความรู้เกี่ยวกับข้าว	7	10	9	26	93	2
1.2 ได้ความรู้เกี่ยวกับละคร	8	1	7	16	57.1	7
1.3 คิดว่าวิธีการสอนโดย "ละครสร้างสรรค์" มีความแตกต่างจากวิธีการสอนในวิชาอื่น	9	3	8	20	71.4	4
1.4 คิดว่าวิธีการสอนโดย "ละครสร้างสรรค์" นั้น ให้ผลการเรียนรู้ที่แตกต่างจากวิชาอื่น	7	4	5	16	57.1	7
1.5 คิดว่าวิธีการสอนโดย "ละครสร้างสรรค์" นั้น ให้ผลการเรียนรู้ที่ไม่แตกต่างจากวิธีการสอนในวิชาอื่น	0	2	0	2	7.1	11
2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain)						
2.1 ได้รู้จัก "ตัวเอง" ดีขึ้น	6	6	7	19	67.8	5
2.2 ได้รู้จัก "เพื่อน" ดีขึ้น	5	8	6	19	67.8	5
2.3 ได้รู้จัก "ฟัง", "เสียสละ" และ "มีน้ำใจ"	1	2	4	7	25	12
2.4 ได้รับความสุข, สนุกสนาน	8	10	10	28	100	1
2.5 ได้ฝึกความสามัคคี	6	3	6	15	53.5	8
3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)						
3.1 ได้ฝึกใช้จินตนาการ	7	4	2	13	46.4	9
3.2 ได้ฝึกละครใบ้	8	3	5	16	57.1	7
3.3 ได้ฝึกทำหุ่นเงาและเชิดหุ่นเงา	9	5	9	23	82.1	3
3.4 ได้ฝึกทำงานกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม	4	2	5	11	39.3	10
3.5 ได้ฝึกความกล้าแสดงออก	4	6	8	18	64.3	6
3.6 อื่น ๆ	5	6	6	17	60.7	-

จากตารางข้างต้น พบว่าสิ่งที่ผู้เรียนกล่าวว่าได้เรียนรู้จากการเรียนละครสร้างสรรค์จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด สามารถเรียงลำดับได้ดังต่อไปนี้

การเรียนละครสร้างสรรค์นั้นทำให้ผู้เรียน....

- อันดับ 1 มีความสุข สนุกสนาน
- อันดับ 2 ได้ความรู้ (เกี่ยวกับเรื่อง “ข้าว”)
- อันดับ 3 ได้ฝึกทำหุ่นและได้แสดงละครเชิดหุ่นเงา (ได้แสดงออก)
- อันดับ 4 ได้เรียนรู้ด้วยวิธีการสอนที่แตกต่างจากวิชาอื่น
- อันดับ 5 ได้รู้จักตัวเองดีขึ้น
- อันดับ 5 ได้รู้จักเพื่อนร่วมชั้นดีขึ้น
- อันดับ 6 ได้ฝึกความกล้าแสดงออก
- อันดับ 7 ได้ผลการเรียนรู้ที่แตกต่างจากวิชาอื่น (ทำให้จดจำความรู้ได้ง่ายและนานกว่าวิชาอื่น)
- อันดับ 7 ได้ความรู้เกี่ยวกับละคร
- อันดับ 7 ได้ฝึกละครใบ้
- อันดับ 8 ได้ฝึกความสามัคคี
- อันดับ 9 ได้ฝึกใช้จินตนาการ
- อันดับ 10 ได้ฝึกการทำงานกับผู้อื่น
- อันดับ 11 ได้ผลการเรียนรู้ที่ไม่แตกต่างจากวิชาอื่น

นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นคำตอบเฉพาะบุคคล กล่าวคือ 60.7 % ของผู้เรียนได้ให้คำตอบที่แตกต่างกันแต่ไม่สามารถจัดลำดับได้ดังนี้

การเรียนละครสร้างสรรค้นี้ทำให้ผู้เรียน....

- ได้การเรียนรู้คู่ประสบการณ์
- ได้การเรียนรู้แบบไม่ต้องท่องจำ
- ได้การเรียนรู้แบบไม่เครียด ไม่กังวล
- ได้การเรียนรู้แบบที่ช่วยให้เข้าใจได้เร็วขึ้น
- ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์
- ได้เข้าใจชีวิต เข้าใจโลก และเข้าใจคนและสัตว์
- ได้เรียนรู้วิธีการร่วมใช้ความคิดกับผู้อื่น
- ได้แสดงความคิดเห็นเต็มที่
- ได้เรียนรู้ว่าการที่จะทำอะไรต้องมีสมาธิเสมอ
- ได้ทำในสิ่งที่ตัวเองอยากทำ
- รู้สึก่วาวิธีการสอนแบบอื่นน่าเบื่อ
- รู้สึก่วาคนไทยนั้นดี มีความกตัญญู (ต่อสรรพสิ่ง)
- รู้สึกชาบซึ้งในความกล้าหาญและบุญคุณของแม่โพสพ
- รู้สึกภูมิใจในตัวเอง ภูมิใจในความเป็นคนไทย
- รู้สึก่วาตัวเองมีความสามารถมากและพัฒนาได้เร็ว
- รู้สึก่วาละครสร้างสรรค้มีสาระ
- รู้สึก่วาวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ดีงาม
- รู้สึกภูมิใจและประทับใจที่ได้แสดงละคร
- รู้สึก่วาการเล่นละครเป็นสิ่งที่สนุกมาก
- รู้สึก่วาฉันไม่ได้อยู่คนเดียวในโลกนี้
- รู้สึก่วาได้ความรู้มากกว่าวิชาอื่น
- รู้สึกสำนึกในบุญคุณของชาวนา
- รู้สึกได้ความสุข สนุกสนาน ทำให้อยากมาเรียนอีก

รู้สึกตื่นเต้นที่ได้ทำกิจกรรมหลาย ๆ แบบ
รู้สึกว่ายากคือเรียน เล่นคือเล่น

ฯลฯ

ผลจากการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์

1. การสัมภาษณ์ก่อนเริ่มดำเนินการวิจัย (วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2545)

อาจารย์คมศรี ทองใบใหญ่ สอนวิชานาฏศิลป์ที่โรงเรียนชินวร มาเป็นเวลา 13 ปี โดยสอนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นผู้สอนนาฏศิลป์เพียงผู้เดียวของโรงเรียน ช่วงเวลาที่ผ่านมานั้น สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ การสอนนาฏศิลป์นั้น จะสอนตาม “เพลง” ที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียน ในการสอนวิชานาฏศิลป์นั้นมักจะเริ่มจากการสอน “นาฏยศัพท์” คือภาษาท่าก่อน จากนั้นจึงสอนท่ารำประกอบเพลง โดยเริ่มจากเพลงที่ง่ายไปสู่เพลงที่ยาก จากประสบการณ์ในการสอนวิชานี้พบว่าผู้เรียนที่มีใจรักในนาฏศิลป์จริง ๆ มีน้อยมาก ส่วนใหญ่ที่เข้ามาเรียนเป็นเพราะต้องการได้แต่งตัวสวย ๆ ออกแสดงตามงานต่าง ๆ เด็กผู้หญิงจะมีความสนใจเรียนมากกว่าเด็กผู้ชาย ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีความอดทนในการฝึกซ้อม ในการสอนวิชานี้มักจะสอนตามแบบแผน และไม่เคยให้แสดงละคร ขอมรับว่ากังวลใจกับการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับ พ.ศ. 2544 นี้มาก เพราะไม่เคยมีความรู้หรือทักษะเกี่ยวกับละครสร้างสรรค์หรือละครเวทีเลย ไม่เคยได้รับเอกสารที่ให้ความรู้หรือการฝึกอบรมเกี่ยวกับด้านนี้ แต่ต้องมาจัดทำ “สาระการเรียนรู้” ให้ได้ตาม “มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น” รู้สึกหนักใจมาก กลัวว่าจะทำไม่ได้

2. การสัมภาษณ์หลังการดำเนินการวิจัย (วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2545)

อาจารย์คมศรี ทองใบใหญ่ได้ให้ข้อสังเกตในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนชอบการเรียนรู้ละครสร้างสรรค์ สังเกตได้จากการที่ผู้เรียนมีความตั้งใจเรียน สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะละครสร้างสรรค์ไม่เน้นรูปแบบมาก ทำให้ผู้เรียนมีอิสระและกล้าแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

2.2 ด้านธรรมชาติของละครสร้างสรรค์ เป็นวิชาที่เดินสายกลาง คือไม่เน้นรูปแบบมากเกินไป เป็นการแสดงที่สนุกสนานแต่ก็มีการมีสาระ

2.3 ด้านการนำไปประยุกต์ใช้กับสาระนาฏศิลป์ จากการที่ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สิ่งเหล่านี้จะสามารถนำไปใช้ในการคิดทำรำประกอบเพลงใหม่ ๆ ในวิชานาฏศิลป์ได้ หรืออาจจะให้ผู้เรียนคิดละครในรูปแบบของนาฏศิลป์ โดยนำเอาเทคนิคของละครสร้างสรรค์มาผสมผสานก็ได้ นอกจากนี้ หากมีการฝึกฝนทั้งสองด้านมากพอ มีความเป็นไปได้ที่ละครสร้างสรรค์จะเป็นยุทธศาสตร์การสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความซาบซึ้งในภูมิปัญญาและศิลปะการแสดงของไทยมากกว่าเดิม

2.4 อุปสรรคในการสอนละครสร้างสรรค์ในสาระนาฏศิลป์ (ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544) อาจมีครูสอนนาฏศิลป์บางส่วนที่ยังยึดติดการสอนในรูปแบบเดิม และอาจจะคิดว่าการสอนละครสร้างสรรค์ทำให้รูปแบบเดิมต้องถูกเปลี่ยนแปลงไป

หรืออาจกลัวหรือกังวลว่าละครสร้างสรรค์จะทำให้วิชานาฏศิลป์ลดค่าลง หรือกลัวว่าผู้เรียนอาจจะสนใจเรียนละครสร้างสรรค์มากกว่านาฏศิลป์ นอกจากนี้ครูสอนนาฏศิลป์ยังขาดความรู้ ทักษะในด้านละครสร้างสรรค์ จึงทำให้เกิดความกลัวและวิตกกังวลที่จะสอนหรือใช้ละครสร้างสรรค์

2.5 สิ่งที่ผู้สอนนาฏศิลป์ต้องการ อยากให้มีการเผยแพร่ เอกสาร หนังสือ ตำราเกี่ยวกับละครสร้างสรรค์ อยากให้มีการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการมาก ๆ เพราะครูสอนนาฏศิลป์ในประเทศไทยยังไม่มี ความรู้ในเรื่องนี้ หากได้รับความรู้และการฝึกอบรม ก็น่าจะทำให้ความ รู้สึกต่อต้านละครสร้างสรรค์ลดลง และอาจจะหันมาชอบละครสร้างสรรค์

2.6 ความรู้สึกหลังจากที่ได้สังเกตกระบวนการสอนละคร สร้างสรรค์ รู้สึกว่าละครสร้างสรรค์นั้นไม่ยากเกินไป ถ้าเราเปิดใจยอม ศึกษาจริง ๆ ชอบการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รู้สึกว่าละครสร้างสรรค์นั้นสนุกและ น่าสนใจ

คิดว่าถ้าครูผู้สอนนาฏศิลป์เข้าใจเทคนิควิธีการสอนแบบนี้ น่าจะช่วยให้ผู้เรียนรักและชื่นชมในนาฏศิลป์จริง ๆ ได้ในที่สุด เพราะ ละครสร้างสรรค์นั้นสามารถช่วยพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ดั้งนั้นในที่สุดแล้ว ผู้เรียนก็จะเกิดความภูมิใจในการเรียนวิชานาฏศิลป์ ด้วยวิธีการสอนแบบละครสร้างสรรค์

สรุปผลการวิจัย

1. การเรียน “ละครสร้างสรรค์” ทำให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ ของผู้เรียนในวิชานาฏศิลป์ในกลุ่มทดลองอย่างชัดเจน เพราะสามารถ ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยเป็นอย่างดี

2. ละครสร้างสรรค์สามารถเป็นได้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในตัวเอง ในฐานะที่เป็นศาสตร์สามารถใช้เป็นนวัตกรรมในวิธีการสอน (teaching innovation) ในฐานะที่เป็นศิลป์สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระในทุกด้าน โดยมีการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นผลพลอยได้

3. เมื่อสังเกตจากพัฒนาการด้านพุทธิพิสัยพบว่า กระบวนการของละครสร้างสรรค์ ซึ่งเน้นเทคนิคการถาม กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และได้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (experiential learning) ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านการฝึกทักษะการคิด และการระดมสมองในกระบวนการกลุ่ม ก็เป็นการฝึกทักษะคิดได้เป็นอย่างดี

4. โครงการวิจัยนี้เป็นแนวทางหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า ละครสร้างสรรค์นั้นสามารถบูรณาการในสาระ “นาฏศิลป์” ได้ และน่าจะ สามารถบูรณาการวิชาอื่น ๆ ได้เช่นกัน ครูประจำวิชา “นาฏศิลป์” และ ผู้เรียนวิชานี้ (ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง) มีความพอใจในการเรียนการสอนด้วย กระบวนการแบบละครสร้างสรรค์ เพราะนอกจากจะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ทั้ง 3 ด้าน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีผลพลอยได้ในด้านความรู้สึกใน ด้านบวกต่อตัวเองและผู้อื่น ทำให้เกิดความเข้าใจและเชื่อมโยงกับผู้อื่นได้ มากขึ้น

ประเด็นในการอภิปราย

1. เหตุผลที่ทำให้ละครสร้างสรรค์ในโครงการวิจัยนี้สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในสาระ “นาฏศิลป์” ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างประสบผลสำเร็จตามมาตรฐานข้อ 3.1 และ 3.2 (วัดจาก มาตรฐานช่วงชั้นข้อ 1, ข้อ 4, และข้อ 6) สามารถวิเคราะห์โดยสังเขปได้ ตามตารางต่อไปนี้

มาตรฐานช่วงชั้น ป.4 - 6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	แผนการสอนของโครงการวิจัยฯ	ผลสัมฤทธิ์
<p>ข้อ 1. ทดลองใช้เทคนิคการแสดงออก ฟิกการแสดงออกอย่างอิสระตามจินตนาการหรือเรื่องแต่งหรือประสบการณ์ชีวิตในรูปแบบของการแสดงละคร ดนตรี หุ่นเงา หุ่นสร้างสรรค์หรือหน้ากาก</p>	<p>ใช้กิจกรรมละครสร้างสรรค์ ที่สร้างเสริมสมาธิ จินตนาการ การเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ การใช้ท่าไป การพูดต้นสด ทั้งหมดนี้ นำไปสู่การแสดงละครต้นสด เรื่อง “ตำนานเมล็ดข้าว” ซึ่งนำไปสู่การจัดแสดงละครหุ่นเงาภายในชั้นเรียนในที่สุด</p>	<p>นักเรียนให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี เนื่องจากการฝึกขั้นตอนเหล่านี้เป็นการฝึกโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทุกแบบฝึกหัดที่ใช้ยึดหลักของการฝึกจากง่ายไปหายาก เน้นกระบวนการกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานและทำให้เกิดความมั่นใจในการแสดงออกของตนเอง ประกอบกับการที่มีครูผู้สอนและครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ช่วยชี้แนะ เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้เรียนมีความกล้าและมีกำลังใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้ผู้เรียนทุกคนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเป็นลำดับ</p>
<p>ข้อ 4. แสดงออกถึงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของเพื่อนร่วมชั้นและผลงานการแสดงอื่น ๆ บนพื้นฐานของความเข้าใจการแสดง</p>	<p>เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติด้านการแสดงแล้ว ผู้เรียนก็จะเริ่มมีความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการแสดง กระบวนการของละครสร้างสรรค์เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกขั้นตอน โดยให้ผู้เรียนระดมความคิดเห็นในการทำงาน อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ผลการแสดงในแต่ละครั้งโดยมีผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิด จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่</p>	<p>เมื่อผู้สอนใช้คำถามแบบปลายเปิดหรือคำถามชวนคิดในการอภิปรายเรื่องต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถตอบตามความคิดของตัวเอง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนับตั้งแต่การเตรียมการแสดงไปจนถึงการแสดงหน้าชั้น ทำให้ผู้เรียนมีความกล้าและมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น ดังนั้นเมื่อถึงขั้นตอนวิจารณ์การแสดง ผู้เรียนก็จะมีความรู้สึกปลอดภัยที่จะวิพากษ์วิจารณ์และเรียนรู้จากการวิจารณ์ที่สร้างสรรค์</p>

มาตรฐานช่วงชั้น ป.4 - 6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	แผนการสอนของโครงการวิจัยฯ	ผลสัมฤทธิ์
<p>ข้อ 6. เชื่อมโยงความเข้าใจที่เกี่ยวกับนาฏศิลป์และละครสร้างสรรค์กับกลุ่มสาระอื่น ๆ และชีวิตประจำวัน</p>	<p>ก่อนที่จะไปถึงขั้นตอนของการแสดงละครนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับขั้นตอนของการทำนาฏศิลป์ ผู้เรียนได้เห็นภาพถ่ายของขั้นตอนการทำนาฏศิลป์และได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากการแสดงทำใบ้ของขั้นตอนการทำนาฏศิลป์ ผู้เรียนได้ฟังนิทานประกอบภาพวาดที่สวยงาม กระตุ้นจินตนาการ แล้วจึงผ่านขั้นตอนการฝึกซ้อมละครและร่วมแสดง ละครที่แสดงนั้นแม้จะเป็นนิทาน เป็นตำนานที่อิงจินตนาการแต่ก็สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงที่มาของคำว่า “แม่โพสพ” ในวัฒนธรรมข้าวของไทยได้ ดังนั้น เมื่อมีการเชื่อมโยงไปสู่เรื่องของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับแม่โพสพจึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเชิงบริบทของพิธีกรรมเหล่านั้น ในที่นี้รวมถึงเพลงพื้นบ้านและนาฏศิลป์พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมข้าวด้วย</p>	<p>เกิดการบูรณาการกับสาระวิทยาศาสตร์ (การทำนา การเจริญเติบโตของต้นข้าว) สาระภาษาไทย (การฟังนิทาน การอ่านกลอนจาก “เพลงปิ่นตลิ่งนอก” การวิเคราะห์และตีความหมายของกลอน) สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (วิถีชีวิตของเกษตรกรไทย วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าว ความเชื่อปรัชญาทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติ การละเล่น ตลอดจนพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ) ผู้เรียนได้ให้สัมภาษณ์ว่านอกจากจะได้เล่นเกมส์ และได้แสดงละครอย่างสนุกสนานแล้วยังได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับ “การทำนา” “วัฒนธรรมข้าว” และ “เกิดความภูมิใจในความเป็นคนไทย”</p>

2. ความสัมฤทธิ์ผลของการใช้ละครสร้างสรรค์กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโครงการวิจัยนี้มีนัยว่ากระบวนการเดียวกันนี้ น่าจะสามารถใช้ได้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ได้ด้วย เนื่องด้วยธรรมชาติของละครสร้างสรรค์ที่เอื้อต่อการพัฒนามนุษย์ ดังนั้นจึงเอื้อต่อการศึกษาด้วย (ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 และ 2) และจากประสบการณ์การสอนละครสร้างสรรค์ให้กับเด็กและผู้ใหญ่ตลอดระยะเวลากว่า 14 ปีของผู้วิจัย ทำให้มีความมั่นใจว่าละครสร้างสรรค์นั้นเหมาะสมต่อการพัฒนามนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน และสามารถเป็นยุทธศาสตร์การสอนได้ในตัวเอง โดยที่ไม่จำเป็นต้องแยกส่วนออกมาเป็นวิชาเอกเทศเสมอไป แต่การแยกออกมาอย่างเป็นสาระใหม่ที่เป็นเอกเทศก็มีคุณูปการต่าง ๆ เช่นกัน อย่างไรก็ตาม การที่ครูจะใช้ละครสร้างสรรค์ได้อย่างประสบผลสำเร็จนั้น ครูผู้นั้นจำเป็นต้องมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการกรมละครสร้างสรรค์ และมีความรู้ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และกระบวนการวิธีของละครสร้างสรรค์เป็นอย่างดี กระบวนการพัฒนามนุษย์ไม่มีสูตรสำเร็จที่ง่ายและรวดเร็วฉันทใด ละครสร้างสรรค์ก็ฉันทนั้น ดังนั้นการที่ครูคนหนึ่งจะสามารถใช้ละครสร้างสรรค์ได้อย่างเชี่ยวชาญนั้นก็ย่อมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา ใช้ความรู้ และใช้การฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง โครงการวิจัยนี้เป็นเพียงหนึ่งตัวอย่างของความเป็นไปได้อีกมากมายที่ผู้สอนจะใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน

3. จากเหตุผลที่ได้อภิปรายในข้อ 1 และ ข้อ 2 พบว่าวิธีการสอนแบบละครสร้างสรรค์นี้น่าจะสามารถขยายไปสู่สาระอื่นได้ด้วยในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์การสอนประเภทหนึ่งที่สามารถบูรณาการได้อย่างครอบคลุมแทบทุกสาระวิชา ปัญหาที่มีอยู่ว่าจะวางยุทธศาสตร์การสอนนี้ไว้อย่างไรในหลักสูตรของโรงเรียนจึงจะทำให้เกิดการบูรณาการระหว่าง

สาระต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง ในขณะที่โครงการวิจัยนี้สามารถสอนได้ครบเนื้อหาตามมาตรฐานของสาระนาฏศิลป์ แต่ก็มีข้อจำกัดต้องใช้เวลาดูทั้งหมดทั้ง 10 ชั่วโมงของวิชานี้ (ซึ่งเท่ากับจำนวนชั่วโมงทั้งหมดของการเรียนสาระนาฏศิลป์ใน 1 ภาคเรียนของโรงเรียนชินวร) จึงจะสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ของละครสร้างสรรค์ได้ แม้ว่าผลการวิจัยจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ผู้เรียนได้รับการพัฒนาจากละครสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ที่สุด ความจริงแล้ว หากผู้เรียนได้เรียนผ่านละครสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดกับผู้เรียนก็น่าจะยิ่งเพิ่มเป็นทวีคูณ แต่เมื่อใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนชินวรกลับเกิดปัญหาที่ไม่เหลือเวลาสำหรับการเรียน “นาฏศิลป์ไทย” (รำไทย) อีกในภาคเรียนนี้ และต้องย้ายภาคปฏิบัติของ “รำไทย” ไปภาคเรียนถัดไป การที่ละครสร้างสรรค์ต้องใช้เวลามากในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนนี้จึงเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่จะเกิดกับโรงเรียนที่จัดเวลาเรียนให้กับสาระนาฏศิลป์ค่อนข้างน้อย ปัญหาที่ว่าละครสร้างสรรค์จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การสอนในโรงเรียนได้อย่างไรจึงจะไม่เบียดบังการเรียนการสอนในวิชาอื่น ๆ นั้นจึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษา ทดลอง และวิจัยกันต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนที่ต้องการใช้ละครสร้างสรรค์เป็นยุทธศาสตร์การสอน

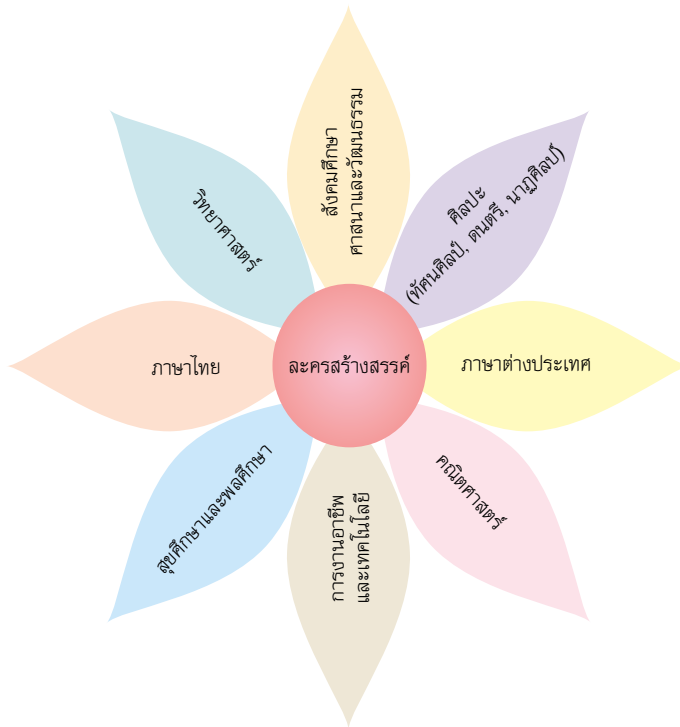
1. สำหรับโรงเรียนที่มีครูนาฏศิลป์ที่สนใจละครสร้างสรรค์อย่างจริงจัง ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูนาฏศิลป์มีโอกาสเข้าร่วมการสัมมนา ฝึกอบรมด้านละครสร้างสรรค์ หรือ ละครในการศึกษา อย่างน้อยปีละ 2 - 3 ครั้งทุกปี เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในสายวิชานี้ สาระ

นาฏศิลป์สามารถเป็นแกนกลางในการบูรณาการวิชาอื่น ๆ ได้หากครูนาฏศิลป์จะใช้ละครสร้างสรรค์เป็นแกนหลักในการสอน ทั้งนี้ โรงเรียนอาจจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องความเหมาะสมของจำนวนชั่วโมงในการเรียนสาระนาฏศิลป์ให้สอดคล้องกับปริมาณเวลาที่ต้องใช้จริง

2. สำหรับโรงเรียนที่มีชั่วโมงเรียนสาระนาฏศิลป์ค่อนข้างน้อยและไม่สามารถใช้สาระนาฏศิลป์เป็นแกนกลางในการบูรณาการวิชาอื่น ๆ ได้ นั้น อาจจะทำละครสร้างสรรค์ไว้ในสาระอื่น เช่น กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือ ภาษาไทย เป็นต้น เนื่องจากละครสร้างสรรค์นั้นเป็นสหวิทยาการอยู่แล้ว ดังนั้นหากครูในสาระวิชาใดก็ตามมีความสามารถในการใช้ละครสร้างสรรค์ในห้องเรียน สาระนั้นอาจจะทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการบูรณาการสาระต่าง ๆ ได้

3. สำหรับโรงเรียนที่มีความสนใจในการใช้ละครสร้างสรรค์เป็นสาระวิชา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้ละครสร้างสรรค์อยู่ในสาระนาฏศิลป์ ดังนั้นจึงอาจเน้นละครสร้างสรรค์ในสาระนาฏศิลป์ได้ และในเวลาเดียวกันโรงเรียนอาจกำหนดยุทธศาสตร์การสอนตามลักษณะของแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงการใช้ละครสร้างสรรค์ในการบูรณาการทุกสาระ
ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะสำหรับหัวข้อการวิจัยในอนาคต

1. ผลสัมฤทธิ์ของการใช้ละครสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นสาระแกนกลางในการบูรณาการวิชาอื่น ๆ ต่อผู้เรียน
2. ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนายุทธศาสตร์การสอนด้วยละครสร้างสรรค์ไปสู่ระดับมัธยมศึกษาและมัธยมศึกษา
3. เทคนิควิธีการในการใช้ละครสร้างสรรค์ในการบูรณาการกับวิชาเฉพาะ
4. ผลของการใช้ละครสร้างสรรค์กับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มเด็กพิเศษ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้เยาว์ ในสถานกักกัน และกลุ่มผู้ใหญ่ เป็นต้น
5. ผลของการใช้ละครสร้างสรรค์ในการช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนซ่อมเสริม
6. ผลสัมฤทธิ์ของการใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียนในระยะยาว

บรรณานุกรม

- ชนาธิป พรกุล. **แคทส์ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2543.
- ปาริชาติ จึงวิวัฒนาการณ์. **ละครสร้างสรรค์ : กระบวนการเรียนรู้แนวทาง
เลือก**. กรุงเทพฯ : พูนเพิ่มผลิตผล, 2545.
- วิชาการ, กรม. **การวิจัยพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ร่าง)**. กรุงเทพฯ
: กระทรวงศึกษาธิการ, 2545. (อัดสำเนา)
- _____. **สรุปแนวทางการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (เอกสารประกอบชุดฝึกอบรม
ชุดที่12)**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2545. (อัดสำเนา)
- Bretherton, I. **Symbolic Play : The Development of Social
Understanding**. New York : Academic Press, 1986.
- Dale, Edgar. **Audio-Visual Methods in Teaching**. 3rd ed.
New York : Holt, Rinehart and Winston, 1969.
- Dansky, J.L. **Child Development**, 1980.
- Freud, A. **The ego and machanism of defense**. New York :
International University Press, 1974.
- Hartley, Frank & Goldenson. **Understanding Child's Play**.
New York : Columbia University Press, 1952.
- Landy, Robert. **Handbook of Educational Drama and Theatre**.
London : Greenwood Press, 1982.

McCaslin, Nellie. **Creative Drama in the Classroom**. New York : Longman, 1984.

Piaget, J. & Inhelder, B. **The Psychology of the Child**. New York : Basic Books, 1969.

Rosenberg, Helane S. **Creative Drama and Imagination (Transforming Ideas into Action)**. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1987.

Slade, Peter. **Child Play**. London : Jessica Kingsley Publishers, 1995.

Wagner, Betty Jane. **Dorothy Heathcote : Drama as a Learning Medium**. 5th ed. Washington D.C. : National Education Association, 1985.